

România literară

9 MAI

TREPT ALE ISTORIEI

ISTIA in calendarul solemn al marilor date istorice
opieri și coincidențe cu valoare de simbol, ce pun
strălucitoare nouă lumină semnificațiile profunde
evenimentelor celebrate. Înțelesurile adinci se vădesc
atunci mai limpede, raporturile dintre fapte devin mai
strinse, mersul însuși al Istoriei fiind înfățișat la nive-
lul unei coerențe esențiale. Evenimentele majore din
viata unei națiuni comunică întotdeauna unele cu cele-
lalte, dincolo de timpul care le desparte, o correspon-
dență fundamentală stabilindu-se între ele din perspec-
tiva modelatoare de sensuri a contemporaneității, pentru
care devenirea istorică nu este o simplă succesiune de
întimplări și situații, ci se face pe coordonatele unitare
ale unui vast proces armonic, desfășurat pe scară amplă
și în virtutea unor determinări de profunzime. Marile
evenimente sint astfel percepute ca trepte glorioase ale
Istoriei.

Cind, la 8 mai 1921, se constituia Partidul Comunist
Român, clasa muncitoare și masele populare din țara
noastră intrau, prin aceasta, într-o nouă fază de evo-
luție a prezenței lor pe scena politică și socială a țării.
Continuind cele mai vii, mai active și mai generoase
tradiții de luptă revoluționară, ducind mai departe spi-
ritul mișcărilor progresiste și muncitorești de până atunci,
Partidul Comunist Român a determinat efectiv apariția
unei noi constituente a situații în Istorie, afirmindu-se în
cursul unor confruntări complexe drept forța politică a
viitorului, cea mai avansată, situată în fruntea luptei de
înfăptuire a idealurilor de libertate, justiție socială,
democrație și progres. Acest rol a ieșit cu deosebire în
evidență în deceniul al patrulea, cind Partidul Comunist
Român a coalizat cele mai lucide forțe ale națiunii în
lupta de împotrivire la fascism. Una dintre cele mai
importante, mai substanțiale și mai eroice pagini ale rezis-
tenței antihitleriste europene din acei ani s-a scris ast-
fel în România, grație prezenței catalizatoare a Parti-
dului Comunist Român. Marea manifestare de pe stră-
zile Capitalei de la 1 Mai 1939, care s-a desfășurat sub
lozincile „Jos fascismul !”, „Jos agresorul hitlerist !”,
„Vrem România liberă și independentă !”, a constituit
dovada cea mai elocventă, prin dimensiuni și semnifi-
cații, a capacității Partidului Comunist Român de a orga-
niza și conduce lupta antihitleristă a maselor largi popu-
lare. După înfăptuirea actului crucial de la 23 August 1944,
în condițiile intrării destinului istoric al țării pe o nouă
cale de dezvoltare, Partidul Comunist Român a contri-
buit esențial la mobilizarea tuturor energiilor naționale
în vederea eliberării întregului teritoriu național și a
luptei împotriva armatelor hitleriste. Participind alături
de Națiunile Unite la înfringerea Germaniei naziste, țara
noastră și-a adus o contribuție eroică și însemnată la
obținerea victoriei și la încheierea celui de al doilea
război mondial. A fost marea acțiune organizată și con-
dusă de Partidul Comunist Român, consecventă
evenimentului din 23 August 1944, și cele patru
decenii care au trecut de la dobândirea victo-
riei asupra fascismului au făcut să se vadă mai clar,
la adevăratele proporții, importanța participării Româ-
niei la zdrobirea celui mai crunt dușman al omenirii.

Apropiate în calendar, data la care aniversăm crearea
Partidului Comunist Român și data la care sărbătorim
Ziua Victoriei comunică astfel în planul semnificațiilor
și al reverberațiilor istorice, reverberații care, în raza
lor, cuprind și aniversarea proclamării independenței de
stat a României — 9 mai 1877.

Afirmarea deplină a rolului conducător al Partidului
Comunist Român în desfășurarea vieții societății româ-
nești, înfăptuirea cu succes a revoluției socialiste, marile
transformări petrecute în țara noastră în avântata peri-
oadă a celor patruzeci de ani de construcție socialistă
reprezintă continuarea firească a evenimentului petrecut
la 8 mai 1921. „Niciodată în România — spunea secre-
tarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu
— n-a existat un alt partid politic cu o istorie atât de
bogată și glorioasă, care să fi luptat cu abnegație și să
fi realizat atât pentru fericirea poporului român, pentru
măreția națiunii noastre. Partidul nostru s-a născut și a
crescut odată cu proletariatul, destinul său este strins
legat de cel al clasei muncitoare, al întregului popor
român”. Realizările României socialiste, cu deosebire cele
marcând epoca de după Congresul al IX-lea al parti-
dului, îndreptătit denumită „Epoca Ceaușescu”, marile
mutații produse în toate domeniile de activitate, dobân-
direa unui înalt prestigiu internațional sint opera stră-
lucită și incontestabilă a conducerii întregii noastre
națiuni de către Partidul Comunist Român, a unității
întregului popor în jurul său. Treptele istoriei eroice
parcurse până acum sint o cheazășie fermă a viitorului
patriei noastre socialiste.

„România literară”

BUGUREȘTI, ARCUL DE TRIUMF, 23 AUGUST 1945: DEFILAREA SUB SEMNUL VICTORIEI FINALE

Prin jertfă

Ne-am cucerit independența într-o încordare fără seamăn,
Și liberi ne simțim noi astăzi întru izbînda tuturor.
Hotarul gesturilor noastre întrecе al păsărilor zbor
Iscaț de gîndul nostru cutezător și geamăn.

Cum iese la lumină din cazna lui enormă
Grăuntele să-nchipuie o floare,
În înclеștarea luptei unite, fiecare
A luat a lumii noastre nouă formă.

Ingenunchind o ordine barbară
Care tirise țara în singe și noroi,
Eliberați de spaime și-obscurе nevoi,
Prin jertfă ne-am născut a doua oară.

Să înțelegem bine sinteza marei clipe :
Sămînța se trezește și fulgeră-n copac,
Dar din această clipă sublimă se desfac
Azi, în văzduh, rotunde aripe.

Virgil Teodorescu

România literară

Director: George Ivaşcu. Redactor
şef adjuncţi: Ion Horea. Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câmp-
deanu

Revista revistelor

„Ramuri”, nr. 4

● Sub semnul aniversării celor patruzeci de ani de la sfârşitul năpăstioarei conflagraţii care a fost cel de-al II-lea război mondial, „Ramuri” nr. 4 se deschide cu articolul lui Constantin M. Popa despre semnificaţiile marii literaturi antifasciste europene. „Meditaţia despre istorie şi consecinţele asupra umanului presupune o conştiinţă interesată de destinul individului şi al colectivităţii, dispusă la confruntare, la angajare superioară în reexaminarea faptelor”, notează autorul, exemplificând această afirmaţie cu referinţe la unele opere reprezentative (ale lui Brecht, Malraux ori romane pe temă din literatura română). În aceeaşi perspectivă tematică se înscriu şi evocarea din război a col. (r.) Aurică Sitaru ori amintirile semnate de Mitre Arambăş şi lt.m. (r.) Adrian Năstase. Rubrica „Viaţa cărţilor” conţine cronici consacrate romanului Muzeul de ceară al lui Dumitru Popescu, monografiei V. Voiculescu în orizontul tradiţionalismului de Mircea Brăga, opere poetice a lui Anghel Dumbrăveanu şi volumului de versuri Mina pe faţă de Doina Uricariu; Constantin Dumitrache, Ion Dur, Ion Pachia Tatomirescu şi Constantin Barbu se apropie cu înţelegere de cărţile analizate, relevând calităţile certe ce le împing în „vitrina” revistei. Cu verva-i caracteristică, acad. Serban Cioculescu îşi continuă, la rubrica „Semnalizări”, dialogul lui Eudoxiu cu invitatul pe marginea „Crailor...” lui Mateiu Caragiale, surprinzând eroarea lui R. Albala în depistarea amplasamentului „calului de spijă” invocat de „crailor” Paşa-

dia. Cronica literară, semnată de Ion Pecie, disecă structurile romanului Refugiu al lui Augustin Buzura, centrat pe ideea destinului individual ca destin asumat într-o lume „ca un zid al morţii”. Considerându-l cel mai bun roman al anului 1984, criticul conchide pe linia demonstraţiei sale că omul este „agresor potenţial” atunci când nu există limitare, ceea ce implică pentru alţi oameni „refugiul”. La rubrica „Poiesis”, Marius Ghica publică un interesant fragment din eseu Facerea poemului, în curs de apariţie. Sub titlul Literatura străromână, Marin Sorescu, Eugen Negrici, Dan Simonescu şi Răzvan Theodorescu subliniază importanţa cărţii Primele scrieri patristice în literatura noastră, secolul IV-VI (Craiova 1984) a dr. Nestor Vorniceanu. În cadrul Orizontului istoric, Cristian Popişteanu prezintă primul volum din „Istoria militară a poporului român”. Sub semnul Anului Internaţional al Tineretului, revista prezintă participarea la cenaclul „Ramuri” a tinerilor actori din Craiova, prin fişe personale şi un interviu colectiv. Expunându-şi experienţa picturală angajată, Sabin Bălaşa îşi leagă, în discuţia cu Ion Jianu, deschiderile de legătură cu satul natal, Dobriceni. Marin Sorescu realizează la rubrica Atelier internaţional un dialog interesant cu poetul Fabio Doplicher asupra stării poeziei europene în general şi italiene în special. Creaţia originală este prezentă şi ea în acest număr prin semnăturile lui Stefan Berceanu, Nicolae Dragoş, Al. Bosneanu şi Dan Ciachir.

R.V.

Festival-concurs de poezie „Mihu Dragomir — Odă pământului meu”

● Comitetul de cultură şi educaţie socialistă al judeţului Brăila, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România, organizează, în perioada 8-9 iunie 1985, cea de a IV-a ediţie a Festivalului-concurs de creaţie şi interpretare „Mihu Dragomir — Odă pământului meu”. Organizat în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României”, Festivalul este dedicat aniversării a 40 de ani de la victoria asupra fascismului şi a 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea, precum şi Anului Internaţional al Tineretului.

Scopul manifestării este de a stimula crearea unor lucrări valoroase de literatură patriotică, inspirate din trecutul glorios al patriei şi poporului nostru, al clasei muncitoare şi al Partidului Comunist Român, de realizările prezentului socialist.

Festivalul-concurs are, de asemenea, caracter de emulaţie pentru interpretării individuale (recitatori) ai versurilor poetului omagiat cit şi din lirica patriotică românească clasică şi contemporană. Concursul are două secţiuni: creaţie şi interpretare.

Pentru concursul de creaţie:

Concurenţii vor trimite cel mult zece poezii inedite, selecţionate prin cercul sau cenaclul literar din care fac parte, poezii care nu au făcut obiectul altor concursuri literare.

Lucrările, multiplicat în cinci exemplare, vor fi desemnate şi vor purta un „motto”. În acelaşi plic se mai introduce un alt plic închis, purtând acelaşi motto, în interior cu numele, prenumele, profesia, vîrsta şi adresa exactă a autorului.

Correspondenţa va fi trimisă pe adresa: Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al judeţului Brăila — Piaţa Poligon nr. 2, cod. 6100-Brăila, pînă la data de 30 mai 1985.

Pentru concursul de recitare:

Fiecare concurent va avea un repertoriu din lirica patriotică, clasică şi contemporană, incluzînd în mod obligatoriu o poezie aparţinînd lui Mihu Dragomir.

Inscrierile pentru concursul de recitare se fac pînă la aceeaşi dată, pe baza fişei anexate

BUCUREŞTI

● La invitaţia cenaclului literar „Mihail Sadoveanu” din cadrul întreprinderii de rulmenţi din Birlad, prozatoarea Ioana Postelnicu a participat la o dezbateră pe marginea problemelor romanului contemporan. Au mai luat cuvîntul prof. Vasile Mălinescu, Coca Andronache, Elena Codrescu, George Ivaşa, Ion Petrea, Chiriac Samoilă. În încheiere, Cezarina Tîrzişan a vorbit despre creaţia Ioanei Postelnicu.

● În întîmpinarea sărbătorii Independenţei de stat a României, filiala din Buzău a Societăţii de ştiinţe filologice a organizat o vizită de documentare, urmată de un festival literar, în comuna Pietroasele, unde, cum se ştie, au fost descoperite un castru roman şi tezaurul „Cloşca cu puşi de aur”. Au participat: Nicolae Ciobanu, Gheorghe Andrei, Viorica Nebel şi Constantin Petcu.

● Cadrele didactice de la Academia Militară, facultăţile tehnice, au avut o întîlnire cu Romulus Vulpescu şi Mircea Iorgulescu, în cadrul căreia au fost discutate o serie de aspecte ale literaturii române contemporane.

● La Academia Militară s-a desfăşurat o întîlnire cu cititorii la care a vorbit celor prezenţi Ion Hobana.

● La Focşani, în cadrul Lunii cărţii în întreprinderi şi instituţii au fost lansate volumele: „Mondo Umano?” de Dumitru Constantin şi „La o secundă de mileniu III” de Carol Roman, cu participarea autorilor şi a lui Ion Nistor, redactor şef de secţie al Editurii Albatros.

● În întîmpinarea zilei de 9 Mai, la Universitatea din Galaţi şi la Şcoala generală nr. 28 din acest municipiu a

● La Clubul Întreprinderii de confecţii şi tricotaşe Bucureşti, Comitetul pentru cultură şi educaţie socialistă al Municipiului Bucureşti şi Revista literară Radio au organizat o seară literară dedicată marilor evenimente din această lună, împlinirea a 64 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, sărbătorirea, la 9 Mai, a Independenţei de stat a României şi a patru decenii de la „Ziua Victoriei” asupra fascismului. Au participat, citind din creaţiile lor, Teofil Bălaj, Vasile Băran, Victor Crăciun, Arcadie Donos, Ni-

● Sub îndrumarea Asociaţiei scriitorilor Bucureşti a avut loc, la Casa de cultură „Friedrich Schiller”, în cadrul manifestărilor „Colocviul artelor”, un recital literar-muzical închinat Independenţei şi celei de-a 40-a aniversări a victoriei împotriva hitlerismului. Au citit din lucrările lor: Ion Larian Postolache, Arcadie Donos, Petru Marinescu, Valeria Deleanu,

● Marti 7 mai a.c. a avut loc sedinţa Secţiei de critică şi istorie literară, cu tema: „Critică despre literatura română actuală”. După expunerea introductivă susţinută de Mircea Iorgulescu, au luat parte la discuţii: Z. Ornea, G. Hanganu, Ale-

● A luat fiinţă Fundaţia „Liviu Rebreanu” de pe lângă Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă Română. Patrimoniul fundaţiei s-a

Viaţa literară

Asociaţiile scriitorilor

avut loc, în prezenţa autorilor, lansarea cărţilor „Intunericul de sub tălpile mele” de Tudorel Oancea, şi „Adresa mea — prezentul” de Coriolan Păunescu.

A prezentat Mircea Sântimbreanu, directorul Editurii Albatros.

● Casa de cultură din Buzeni, cu sprijinul Comitetului U.T.C. de la Fabrica de hirtie din acest oraş, a organizat simpozionul literar cu tema „Erolismul ostaşilor români, semnatari ai Marii Victorie de la 9 Mai 1945, oglindit în literatură”. A vorbit pe larg, relatînd episoade din luptele la care a participat, poetul Ioan Costea.

● La Direcţia Generală a Combustibilului, la cercul de istorie al liceului „C.A. Rosetti” şi la Liceul Industrial C.F.R. din Capitală s-au desfăşurat manifestări în cinstea zilei de 9 Mai, la care Ion G. Pană a evocat momente emoţionante din luptele la care a participat.

CLUJ-NAPOCA

● Asociaţia scriitorilor din Cluj-Napoca a organizat, în întîmpinarea zilei de 9 Mai, un festival literar la Casa de cultură din Cîmpia Turzii. Au citit din lucrările lor pagini dedicate patriei, partidului, Negoiţă Irimie, Teohar Mihaldaş şi Nicolae Prelpeanu.

● La clubul „Armonia” al Întreprinderii „16 Februarie” din Cluj-Napoca, Asociaţia scriitorilor a iniţiat, în cinstea zilei de 9 Mai, o seară literară la care au participat Virgil Bulat şi Oana Cătina.

● La Facultatea de ştiinţe economice din Cluj-Napoca s-a desfăşurat o rodnică discuţie pe marginea problemelor romanului contemporan. Au participat Augustin

colae Dragoş, Ion Horea, Corneliu Leu, Mircea Micu, Damian Necula, Gheorghe Pituş, Pavel Pereş, Ion Larian Postolache, Mihai Stelian, Radu Teodoru, Violeta Zamfirescu, Radu Vaida, Petre Răileanu, Vasile Bărdan, Florica Răducanu. Cu acest prilej, a fost lansat volumul „Iesirea din ceaţă”, înmănunchind texte ale scriitorilor care au participat la vizita organizată de Uniunea Scriitorilor şi Editura Militară prin locurile unde s-au desfăşurat luptele împotriva armatelor hitleriste, pe teritoriul Transilvaniei.

Ana Lungu, Iacob Voichitoni, Victor Gh. Stan, Lidia Constantinescu, Bălaş Moldoveanu, Manuela Niculescu, Uca Maria Iov, Emanuel Caţan, Marga Dumitrescu.

Dr. Livia Dandara, cercetător la Institutul de istorie de pe lângă C.C. al P.C.R. a prezentat cartea sa „România în vîltoarea anului 1939”, apărută recent la Editura Minerva.

xandru George, Ileana Vrancea, G. Dimisianu, Henry Wald, Sanda Radian, Al. Paleologu, V. E. Maşek, Gabriela Negreanu, Radu Albala, Elena Tăciu.

Sedinţa a fost condusă de Ion Ianos, secretarul secţiei de critică şi istorie literară.

constituit din donaţia fiicei scriitorului, Puia Florica Rebreanu Vasilescu.

Fundaţia „Liviu Rebreanu” va acorda un premiu literar anual unui tânăr prozator.

Buzura, Petru Poantă şi Eugen Uricaru.

● În cadrul manifestărilor prilejuite de Luna cărţii în întreprinderi şi instituţii, la I.C. Mondiala din municipiul Satu Mare a avut loc lansarea volumului de versuri „Colocviul vîntului” de Alexandru Pintescu. Au luat cuvîntul Ion Acsan, redactorul cărţii şi Gheorghe Gloddeanu.

TIMIŞOARA

● La Întreprinderea de confecţii „Bega” din Timişoara, în cinstea marilor evenimente din această lună, a avut loc lansarea volumului de eseuri „Ab Urbe Condita” de Radu Enescu şi a volumului colectiv de proză scurtă „Drumul cel mare”, cuprinzînd texte de Acvillina Birăescu, Mircea Pora, Constantin C. Platon, Vioric Marineasa şi Gheorghe Secheşan.

În acelaşi context, a fost prezentat şi volumul „Întoarcerea spre asfinţituri” de Ion Marin Almăjan.

La această acţiune au participat autorii, Virgil Podoabă şi Vasile Spioală din partea revistei „Familia”, şi Ion Anghel, redactor la Editura Facla.

● Cenaclul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara şi al revistei „Orizont” a planificat o nouă seară de poezie „Nichita Stănescu”. Despre opera marelui poet au vorbit Anghel Dumbrăveanu, Cornel Ungureanu, Marian Odangiu, Serban Foartă şi Coriolan Babeti.

În cadrul acestei serii, a fost prezentată o peliculă inedită realizată cu prilejul prezenţei lui Nichita Stănescu în tabăra de creaţie de la Teremia Mare, peliculă realizată de Doru Tulcan. În încheierea manifestării, actorul Doru Eugen Iosif a susţinut un recital de versuri din creaţia autorului „Necuvîntelor”.

Simpozion Mateiu I. Caragiale

● La Sediul Asociaţiei scriitorilor din Timişoara a avut loc o manifestare dedicată centenarului naşterii lui Mateiu I. Caragiale.

În prezenţa unui numeros public, Cornel Ungureanu, Mandics György, Serban Foartă şi Marian Odangiu au vorbit despre importanţa „Crailor de Curtea-Vechă” în evoluţia romanului românesc.

În continuare, sub genericul „Caragiale şi... Caragiale”, formaţia de teatru „Thespis” a „Casei Tineretului” din Timişoara a prezentat un spectacol cu piesa „Zgura”, după un text-colaaj ce îmbină partitura dramatică din „Conu Leonida” faţă cu reacţiunea cu scriitura lui Mateiu I. Caragiale.

O seară cu prietenii lui Nichita Stănescu

● Muzeul Literaturii Române organizează o seară omagială dedicată lui Nichita Stănescu. Marele poet va fi evocat de cei mai apropiaţi prieteni şi confrăţi ai săi: Constantin Chiriţă, Traian T. Coşovei, Maria-Luiza Cristescu, Mircea Diniescu, Domokos Geza, Sorin Dumitrescu, Damian Necula, Gheorghe Pituş, Eugen Simion, Gheorghe Tomozel.

Din creaţia poetului vor recita actorii: Ion Caramitru, Florin Călinescu, Ioana Crăciunescu, urmaţi de recitalul lui Johny Răducanu.

Manifestarea va avea loc luni 13 mai, orele 18, la sediul muzeului din str. Fundaţiei nr. 4.

SEMNAL

● Atanasie Nasta — ORA DE POEZIE. Versuri. (Editura Cartea Românească, 102 p., 10,50 lei).

● Sergiu Adam — CHIPURI ŞI VOCI. Roman. (Editura Cartea Românească, 254 p., 11,50 lei).

● Petre Iliescu — ÎNTREBARE DESPRE ÎNTOARCEREA ACASĂ. Poem. (Editura Cartea Românească, 64 p., 9,75 lei).

● Paul Emil Miculescu — DIN BUCUREŞTI TRĂSURILOR CU CAL. (Editura „Litera”, 166 p., 14,50 lei).

● Dumitru Dem Ioanăşcu — GLĂSURI ÎN CÎMPIA TĂCERII. Povestiri. (Editura Dacia, 196 p., 10 lei).

● Hristu Cândroveanu — TREI BALADE AROMÂNE/TREI BALADE ARMĂNEŞTI. Versiunea aromână a baladelor este semnată de Ioan Cutova. (Editura Facla, 64 p., 7,50 lei).

● Lică Rugină — SA-REA LA VREMEA EI. Povestiri cu un Cuvînt înainte de Nicolae Velea. (Editura Cartea Românească, 184 p., 8 lei).

● Ion Dianu — UN RĂZBOI DE 30 DE BANI. Roman. (Editura Albatros, 224 p., 10,50 lei).

● Ion Bucher — MOSUL COTIDIANULUI FATA NEVAZUTĂ LUM(N)II. Piese în colecţia „Rampa”. (Editura Eminescu, 172 p., 7,25 lei).

● Mihai Berechet — 9 CAIETE ALBASTRE. Însemnări autobiografice cu conexiuni în viaţa teatrală şi cinematografică. (Editura Muzicală, 304 p., 33 lei).

● Dumitru Constantin — MONDO UMANO? Publicistică grupată în capitolele „Comedia Inumană”, Kennedy — mit şi mister şi Procesul mercenarilor. (Editura Albatros, 224 p., 9,25 lei).

● JEUNES POÈTES ROUMAINS. Antologie şi traducere de Dan Ion Nasta. (Editura Eminescu, 222 p., 20 lei).

● Fernando Namora — MĂŞTILE. Romanul are re în traducerea semnată de Odette Margărită. (Editura Univers, 320 p., 12 lei).

● Elias Canetti — PROVINCIA OMULUI. Însemnările scriitorului austriac, date 1942-1972, apar în colecţia „Correspondenţe, memorii, jurnale”; traducere de Alexandru Al. Şahighian. (Editura Univers, 336 p., 15,50 lei).

LECTOR

Colocviul de poezie „Daniel Turcea”

● Ediţia din anul 1985 a Colocviului de poezie „Daniel Turcea” a fost găzduită la liceul „I.L. Caragiale” din Bucureşti. Cu acest prilej a avut loc şi vernisajul expoziţiei de desen şi pictură „Spaţiul”, care a reunit lucrări de Daniel Turcea, Cristian Paraschiv, Mihai Sărbulescu şi Horea Paştina.

Prezentarea expoziţiei a fost făcută de criticul de artă Mihai Ispir, Violonistii Mihai Constantinescu şi Corina Bura au susţinut un recital muzical.

Poetul Ioan Alexandru a conferenţiat în acest cadru despre rolul şi locul poeziei în dimensiunea culturii româneşti. La Colocviu, pe lângă membrii cenaclului „Daniel Turcea”, au participat elevi şi cadre didactice ale Liceului „I.L. Caragiale”.

Aniversarea victoriei asupra fascismului

LA 9 MAI, poporul român, alături de întreaga omenire progresistă, celebrează cea de-a patruzecă aniversare a victoriei asupra fascismului. Acest eveniment are o importanță extraordinară în istoria universală, semnificând lupta națiunilor împotriva forțelor reacționare ale imperialismului, împotriva întinericului și a războiului.

Ziua mondială a marii victorii asupra fascismului coincide, fericit, cu sărbătoarea independenței statale a României, proclamată la 9 mai 1877, eveniment cardinal al istoriei naționale și al luptei poporului român pentru libertate.

Cel de al doilea război mondial a fost generat de politica imperialistă de dominare și de opresiune, de reimpărțire injustă a lumii în sfere de influențe, politică a cărei odioasă expresie a fost reprezentată de către nefastele acțiuni ale Germaniei hitleriste. Această politică de expansiune imperialistă a fost pregătită, pe plan ideologic, de către teoria profund anti-umanistă a „rasei superioare”, continuată pe plan politic prin violarea normelor de drept internațional și prin călcarea în picioare, cinică, a tratatelor, iar pe plan militar prin atacul barbar și aservirea unui mare număr de țări europene. Ca urmare a unei politici mioape, de concesiune, supunere și chiar de trădare a intereselor naționale datorată grupurilor conducătoare ale unor mari state europene ale acelei epoci, ocuparea și aservirea altor popoare de către Germania nazistă nu s-a izbit, la început, de o ripostă fermă.

Prin atacul împotriva Uniunii Sovietice, cursul războiului, al evenimentelor internaționale s-a schimbat, ducând la formarea unei coaliții mondiale antihitleriste, orientată ferm împotriva politicii de dominare imperialistă exercitată de către Germania fascistă, o coaliție cu finalitatea de a salva omenirea de robia fascistă. Uniunea Sovietică a purtat greul războiului făcând cele mai mari sacrificii în imensa, istorică bătălie de zdrobire a fascismului. Prețuind înalt contribuția militară a U.R.S.S. la victorie, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, afirma în discursul pronunțat la sesiunea solemnă consacrată celei de-a patruzecă aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944: „Omagiem armata sovietică, soldații sovietici care au purtat grele lupte împotriva fascismului, care s-au sacrificat pentru înfrângerea fascismului”.

O importantă contribuție la înfrângerea agresorilor fasciști au adus-o, de asemenea, celelalte țări ale coaliției antihitleriste, mișcarea antifascistă de rezistență, lupta de eliberare națională a țărilor ocupate de către naști.

Prin amploarea și caracterul său, lupta dusă în timpul celui de al doilea război mondial împotriva Germaniei hitleriste și a Japoniei militariste a reprezentat cea mai vastă uniune a popoarelor, a forțelor progresiste, democratice, pe care a cunoscut-o vreodată istoria. Ea a impulsionat intens forțele de eliberare socială și națională, deschizând calea unor profunde transformări revoluționare în Europa și în lume.

Alături de alte popoare ale lumii, poporul român este pe drept cuvânt mindru de contribuția sa la giganța bătălie dată de forțele coaliției antihitleriste împotriva fascismului. Sub conducerea Partidului Comunist Român s-a activat cu înverșunare împotriva războiului antisovietic, pentru sabotarea mașinii de război hitleriste, pentru răsturnarea dictaturii militarofasciste care a împins România — împotriva voinței poporului — în războiul criminal declanșat de Hitler contra Uniunii Sovietice, și pentru întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

LUPTA antifascistă a poporului român a avut, în timpul războiului, caracterul unei adevărate mișcări de rezistență populară, națională și care, prin înfăptuirea victorioasă, în frunte cu P.C.R., în condițiile internaționale favorabile create de către victoriile asupra trupelor Germaniei hitleriste repurtate de către armatele sovietice și celelalte forțe antihitleriste, s-a concretizat în revoluția de la 23 August 1944.

Din acel decisiv moment istoric, al declanșării revoluției, România s-a aliat, cu tot potențialul său economic și militar, forțelor coaliției antihitleriste și a luptat eroic, cu grele și mari sacrificii, până la eliberarea totală a țării, până la victoria finală asupra

forțelor fascismului.

Angajarea României alături de forțele Națiunilor Unite în războiul antifascist în momentul în care soarta armatelor nu era încă decisă, în care victoria asupra Germaniei hitleriste nu era încă evidentă, a însemnat o grea lovitură împotriva planurilor strategice ale lui Hitler, a determinat prăbușirea dispozițiilor militare al Germaniei naziste în această parte a Europei, a contribuit în mod esențial la scurtarea duratei războiului.

Prin efectivele militare angajate pe front, prin forțele materiale și umane mobilizate în războiul antifascist, România s-a situat pe al patrulea loc al țărilor care au contribuit la înfrângerea Germaniei hitleriste.

Pentru a parafraza un articol de ziar apărut la București în mai 1945, se poate afirma că prin toate aceste jertfe, România s-a situat, cu demnitate, pe un loc de onoare sub soarele păcii, rămânând însă credincioasă unui ideal care considera războiul ca o monstruoasă, ca pe cel mai profund ultraj adus speciei umane, frustrând popoarele de comorile trecutului și de energiile creatoare ale viitorului.

ACELAȘI ideal animă cele 23 de milioane de cetățeni ai României socialiste. Astăzi, la aniversarea a patru decenii de la victoria finală asupra fascismului, trăgând concluziile necesare ale împrejurărilor și cauzelor care au dus la dezlănțuirea celui de al doilea război mondial, România face totul, activând cu hotărâre, alături de toate forțele progresiste ale lumii întregi, ca acest flagel să fie eliminat cu desăvârșire.

În actualele condiții internaționale deosebit de grave, poporul român crede că aniversarea victoriei asupra fascismului trebuie să fie o ocazie deosebită pentru toate forțele păcii de a exprima ferm voința lor și de a-și intensifica activitatea pentru împiedicarea unui nou război, pronunțându-se hotărât împotriva politicii imperialiste de forță și de dictat, de menținere și de reimpărțire a sferelor de influență, pentru consolidarea relațiilor internaționale pe principiile egalității, respectului independenței și suveranității naționale, al neamestecului în treburile interne și al avantajului reciproc, pe dreptul fiecărui popor de a-și decide singur soarta și de a se dezvolta liber, în conformitate cu propria sa voință.

Conducerea României consideră necesar ca toate popoarele — și în primul rând popoarele Europei care, în cursul acestui secol, au suferit profund de urmările a două războaie mondiale — să țină seama de învățăturile istoriei și să-și unească eforturile, să coopereze într-o solidaritate de granit, înainte de a fi prea târziu, pentru a opri evoluția primejdioasă a evenimentelor spre confruntare și război, spre o catastrofă nucleară, pentru a determina oprirea sau înghețarea imediată a armamentelor atomice, pentru a stopa orice acțiune vizând militarizarea spațiului cosmic, pentru realizarea unor acorduri la negocierile sovieto-americane relative la oprirea cursei înarmărilor, reducerea până la eliminare a armelor atomice.

Ținând seama că memoria popoarelor nu uită niciodată rolul nefast al forțelor reacționare, obscurantiste și antipopulare care au pregătit terenul pentru apariția și ascensiunea către putere a fascismului, pentru dezlănțuirea politicii de agresiune, apare imperios necesară denunțarea viguroasă a pericolului real al reactivării, în diferite state, a forțelor reacționare, neofasciste, revanșarde, intensificarea manifestărilor șovine, rasiste, teroriste, a instigărilor naționaliste, a acțiunilor de deformare a informării opiniei publice și de justificare a politicii de tensiune, de înarmare, de încălcare a drepturilor și libertăților maselor populare, a independenței și suveranității statelor. Combaterea hotărâtă a acestor manifestări este o componentă inseparabilă a luptei împotriva războiului. Pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii.

Credincios politicii sale tradiționale, datorită căreia, de-a lungul istoriei a fost totdeauna un element pacific și constructiv al progresului omenirii, poporul român — așa cum, cu exemplară consecvență, a subliniat președintele Nicolae Ceaușescu — este gata să sprijine orice inițiativă aptă să asigure dreptul fundamental al popoarelor: dreptul la existență, la pace.

Alexandru Balaci

BUCUREȘTI : Monumentul Eroilor
(În acest număr, reproduceri din Expoziția de artă plastică dedicată aniversării a 40 de ani de la victoria asupra fascismului și sărbătorirea Zilei independenței României)

Cîntec șoptit

Iertați-mă — le-am spus eroilor
Căzuți la Debrețin, la Zvolen și-n Tatra —
Iertați-mă că într-un somnul vostru
Venind dintr-o lacrimă mare
Prin care poporul etern vă slăvește;
Eu însă mă-ndrept către voi
Cu un foșnet de brazi din Carpați,
Cu mireme de ierbi dunărene,
Încercînd să vă stîmpăr o clipă
Dorul de patrie; iertați-mă
Pentru-acest cîntec șoptit
Ce vi-l las la căpătîi
În formă de luminare.

Dim. Rachici

Al țării nimb

Lumina primăverii, tandră
prin seve proaspete și pure
zvicnind spre soare, din adînc
un zbor de frăgezimi azure.

E ora tainică, deplină
cînd, fericit pămîntul cîntă
poemul vieții fără moarte
slăvind a țării gîie sfîntă.

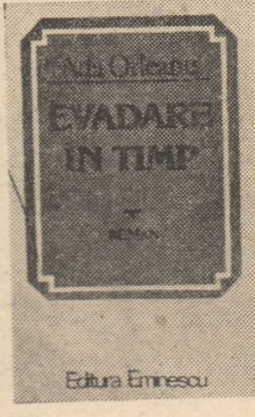
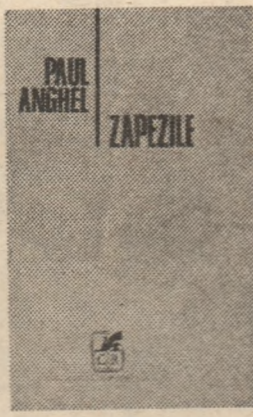
Aici, în candid firul ierbii,
aici, în gingașa petală:
străjer la vreme numai gîndul
ca o șoptire siderală.

Și vine griul — cîntec dulce
în unduire de mătăsuri
înveșmintînd ca pentru nuntă
coline-albastre, calme șesuri.

Și vine glasul veșniciei
de neam ce, fără contenire,
din jertfa singelui rodit-a
al țării nimb de nemurire.

Haralambie Țugui

Destinul literar al zilei de 9 Mai

DE la începuturi, în literatura română, a existat o deschidere spre temele ce-au marcat evenimente epocale în istoria patriei. Ecoul acelor schimbări de structură politică și socială a fost receptiv nu numai de contemporanii evenimentelor; prin semnificația lor eroică, prin implicarea pe care trecerea timpului le-o acordă, marile evenimente istorice din viața poporului, căpătând mereu o altă perspectivă, atrag și atenția literatorilor ulteriori, ce n-au fost nici martori și nici n-au participat la ele. Astfel, ziua de 9 mai 1877, marcând declararea independenței de stat a României și începutul unui război ce avea să consacre la scară internațională prestigiul României, a alimentat sub aspect documentar tentativa de reconstituire a epocii, dar și crearea unor scrieri de ficțiune, atât în literatura mai veche, cât și în literatura zilelor noastre.

Al doilea eveniment de grandoare istorică pe care-l semnifică ziua de 9 mai este victoria asupra fascismului din 1945, eveniment la care cei mai mulți din scriitorii ce l-au implicat în operele lor au participat. În eseu nostru ne vom referi numai la câteva din scrierile în proză dedicate de contemporani celor două evenimente semnificate de ziua de 9 mai, fără să întocmim o bibliografie exhaustivă a temei.

RĂZBOIUL de Independență de la 1877 a sensibilizat, desigur, pe scriitorii vremii, a căror operă — prin selecție — a devenit clasică, dar a interesat ca temă și ca parabolă istorică și pe prozatorii de azi. Paul Anghel a scris o suită de romane organizate panoramic în ciclul *Zăpezile de-acum un veac*, Ada Orleanu a realizat o „cronică de familie” în narațiunea românească *Evadare în timp*, Radu Theodoru a prezentat evenimentul printr-o „cronică eroică”, sprijinindu-se pe o documentare adecvată, Lucian Dumitrescu a urmărit activitatea pictorului Nicolae Grigorescu pe front (*Valea singelui*), Dan Mutașcu a dedicat o carte victoriei de la Plevna (*Lunea cea mare*) și lista nu se încheie aici.

Suita *Zăpezile de-acum un veac* e o frescă istorică (și politică) de factură modernă, fiind în același timp o proză analitică, o reconstituire documentară, un scenariu de film, un comentariu eseistic, într-un cuvânt, sub forma unui roman ciclic, o *narațiune sintetică*. Departate de pitorescizare și de fantazarea litografică, deci departe de caracterul de stampă documentară, evenimentele, deși transformate în ficțiune, sunt tratate cu luciditate.

În *Ieșirea din iarnă*, prima secvență a serialului, este investigată seria de evenimente interne și externe ce-au precedat momentul declarării independenței: declararea războiului ruso-turc, sosirea trupelor rusești în România, preparati-vele diplomatice ale intrării noastre în război, frământările interne legate de marele eveniment istoric ce se pregătea etc.

Pentru a realiza această frescă istorică (termenul nu este totuși cel mai adecvat, deoarece romanul evadează din schemele metodologice ale genului), Paul Anghel a recurs la o anume scenografie prin care a asigurat unitatea narațiunii. A fixat mai întâi un punct central al cărții: pregătirea intrării în război, războiul devenind un leitmotiv politic al romanului dar și un eveniment istoric iminent, egal cu o predestinare. Toate episoadele cărții, indiferent de locul unde sunt plasați eroii (Istanbul, Viena, București, Calafat, Iași etc.) sunt înscrise în acest decor, se integrează organic în această scenografie.

În privința structurării personajelor și a ierarhizării lor în demersul narativ al cărții (lucru valabil pentru întregul ciclu), reflectorul nu cade pe un anume erou, nu individualizează un protagonist, cu toate că fiecare dintre eroi (mai mari sau mai mici ca rol încredințat de autor) are fizionomia sa proprie. Cartea revelează câteva portrete excepționale.

Dar, așa cum spuneam, fiind vorba de o narațiune panoramică, accentul cade pe alte elemente. În secvența *Fluviile*, cade pe mișcarea oamenilor în spațiu, în *Scrisoarea de la Rahova* pe reacțiile luptătorilor, în *Te Deum la Grivița* și în *Noaptea otomană pe reconstruire* etc. Paul Anghel n-a scris un roman încărcat de date, de documente militare, de termeni tehnici, de fraze umflate retoric, ci a eliminat orice iz documentarist, privind epoca prin oamenii ei fideli (deveniți personaje), definind această epocă printr-o semiotică a fragmentului semnificativ.

Atunci în carte lipsesc elementele documentare legate de epocă? Nici vorbă! Paul Anghel a citit zeci de cărți documentare ca să cunoască lumea pe care o revelează în ciclul său românesc, dar a uitat documentele ca documente, transferându-le în zona esteticului. În *Zăpezile de-acum un veac* avem conservat în esență parfumul timpului, fără nici un fel de statism; totul are aici o cinematică fermecătoare prin alternanța episoadelor.

Cartea impune, așa cum spuneam, și prin portrete: al Prințului, al lui Ion Brătianu, al lui Kogălniceanu, toate în-

cadrate în compoziția de frescă dinamică a războiului. Ciclul *Zăpezile de-acum un veac* (din care au apărut până acum șapte cărți, fiind în curs de apariție încă două) poate fi definit și ca o meditație asupra timpului românesc, devenit ferment istoric.

CUM era și firesc, cel de al doilea război mondial, încheiat cu victoria de la 9 mai 1945, a oferit un material imens prozatorilor români de azi, rămânând o temă deschisă, prin aspectul dramatic al faptelor, prin simbolurile și obsesiile pe care trecerea anilor le implică, prin transferul temei din ce în ce mai mult în ficțiune și parabolă. Chiar ne-am întrebat, la începutul însemnărilor noastre, care e autorul român de azi, a cărui operă, dedicată războiului antifascist, semnifică, la modul cel mai emblematic, condiția umană a evenimentului? Și ne-am oprit la numele lui Laurențiu Fulga.

El însuși participant și martor lucid al ultimei conflagrații mondiale, Laurențiu Fulga o înregistrează mai întâi descriptiv în *Eroica*, roman de structură tradițională, ca să ajungă prin *Alexandra și infernul* și mai ales prin *Fascinația* la un roman parabolic. În *Fascinația* nu avem de a face cu o descriere a războiului, ci cu o carte în care tema centrală e obsesia războiului, individualizată prin tarele pe care le-a lăsat în conștiință.

Undeva, spre finalul cărții, eroul tragic al romanului, ofițerul Luchian, definește foarte exact această stare de conștiință: „Oriunde mă duc și oriunde mă întorc, de-mi este bine sau de nu-mi este bine, războiul se năpustește asupra mea ca o haită de lupi, domnule, fiecare smulgând din mine câte o hălcă de trup și câte o ciosvîrtă de suflet”.

Cei întorși din război poartă pe umeri memoria sutoilor de mii de morți care și-au dat viața pentru o pace pe care ei ca supraviețuitori n-o mai înțeleg. În dialogul lor cu noile forme ale existenței constă dinamica romanului *Fascinația*, carte în care nu se ocolesc adevărurile și-n care războiul ca infern, ca stare a conștiinței, devine o formă a condiției umane.

Romanul se constituie din patru mari capitole, gândite ca patru cărți independente — ca acțiune — cu aceleași personaje, fiecare personaj jucând același tip de rol. Capitolele sunt un fel de variații pe aceeași temă simfonică a destinului uman. Eroii trăiesc, ca-ntr-o metempsihoză onirică, patru vieți, patru cicluri existențiale, încadrându-se în tipologii precise, ordonatoare și simbolice.

Primul capitol e o dramă erotică, cel de al doilea o dramă a existenței pe front, a condiției umane a războiului, cel de al treilea o dramă a claustrării, a detenției, ultimul, cel mai simbolic, e o dramă a confruntării dintre oamenii care au visat și care nu-și mai pot suprapune visele pe realitatea pe care ei au creat-o visând în război, constatând antinomia dintre „Facerea lumii” pe front și „Facerea lumii” după război. Eroul visase o femeie fără asemănare și destinul se face vinovat că i-a dat-o așa cum a visat-o. În mod paralel, visul eroului are o corespondență socială în care nu se mai întâmplă același lucru. Personajele simbolice arestate și anchetate (de Verencescu) sunt tocmai elementele care au determinat apariția unui nou univers uman: Luchian luptătorul, Maria visul lui, profesorul Timotei care reprezintă conștiința și forma ei istorică (în comentariul acestui univers), zugravul de măști (personaj blagian) care semnifică permanenta istoria, eternitatea. De altfel, romanul se încheie emblematic, ca-ntr-o parabolă, cu fuga din istorie a personajelor ce reprezintă forța oarbă și brutalitatea, cu dispariția lor. În istorie rămân numai personajele ce simbolizează ideea de libertate, echivalată de autor cu visul.

Fascinația mai este și o carte autobiografică, dar construită fără geometria formelor epice învățate de la Balzac și fără introspecțiile fascinante insistente ale lui Proust, direcții estetice de care proza noastră de-a lungul timpului a fost marcată. Fulga e un autor modern care a impus la noi o proză în care sunt inveseșite cu voluptate idei, o proză din care emană o filosofie, în care se face un comentariu parabolic al lumii contemporane, o meditație, un memorial grav. *Fascinația* e o carte scrisă dintr-o necesitate, din nevoia de a striga niște adevăruri viscerele, fiind, până la urmă, dovada întoarcerii din război a unui autor sever cu istoria și cu sine însuși.

PINTRE cărțile dedicate războiului antifascist, recent apărute, se înscriu cele două romane semnate de Nicolae Frânculescu, *Văduvele negre* (1981) și *Aligatorii de oțel* (1985). În *Văduvele negre* aveam o radiografie a perioadei imediat anterioare eliberării de sub dominația fascistă, culminând, ca acțiune, cu insurecția din august 1944. *Aligatorii de oțel* preia acțiunea de unde o lăsase romanul precedent, urmărind destinul personajelor, începând cu insurecția și încheind cu terminarea războiului. Structura cărții e panoramică, urmărindu-se în esență evidențierea unei imagini sintetice a epocii. Ca să realizeze o asemenea imagine, N. Frânculescu înregistrează în mod paralel „aventura” personajelor, urmărind în primul rînd să reconstituie atmosfera anilor de război și, desigur, să descifreze un sens politic al epocii. În realizarea scopului urmărit, prozatorul nu recurge la descrieri, nu comentează fapte, totul se proiectează în mod indirect prin secvențele memorabile puse în seama sergentului Adam Măreanu, care, fie în linia întâi, fie în prizonierat, își retrăiește cu fidelitate trecutul.

Drumul, romanul de debut al lui Ion Gheție, e o carte autobiografică, un fel de jurnal reflexiv, în care personajul principal este naratorul, un personaj spectator și în același timp participant la o acțiune nespectaculoasă și totuși extrem de fascinantă. Perioada istorică propusă spre investigare este tot cel de al doilea război mondial, și anume războiul nelocalizat într-un punct geografic anume, războiul ca monstruozitate devoratoare de conștiințe și de idei. Spațiul existențial descris și timpul psihologic narat sînt două dimensiuni simbolice și autorul reușește să le mențină pe tot parcursul narațiunii la același nivel, cu aceeași putere de seducție epică.

Pe scurt, naratorul e nevoit să fugă de acasă în timpul unui bombardament monstruos, să părăsească orașul cuprins între cele două linii de foc ale frontului. De acum, în biografia sa nu mai există noțiunea de casă și de stabilitate, întreaga existență fiind transferată într-o altă realitate simbolizată de conceptul de *drum*, drum care nu duce undeva printr-un drum, dacă vrei, un drum al unei neliniștite, al unei incertitudini creată de spectrul lui cosmic al războiului.

Finalul cărții este egal cu deflarea postmarțiană a realității, cînd drumul devine o aventură a speranței, sugerată numai, o reintegrare în starea umană anterioară. Pînă la urmă personajul central al cărții devine *drumul*, realitatea incertă și palpitantă care poate schimba în mod structural lumea interioară numai atîta timp cit o circumscrie. Odată scăpată din cercul coșmarului, redevine umană.

De curînd a apărut romanul celor doi Petru Vintilă (tatăl și fiul), *A doua zi după război*, a cărui acțiune începe odată cu ziua de 9 mai 1945, faptele fiind plasate undeva în Slovacia; aici însă, spre deosebire de romanul lui Fulga, războiul este revelat la propriu, eroii trăind cu picioarele pe pămînt, romanul fiind o cronică fidelă de front, în care ostașii români mai au de luptat și după încheierea oficială a războiului. Documentat, cu multă autobiografie, dar și cu suficiență ficțiune pentru a da verosimilitate estetică faptelor de armă, acest roman cursiv e dedicat generației de tineri care au luptat pe frontul antifascist. *A doua zi după război* e o carte eroică, scrisă cu sobrietate, nelipsită de idei, desigur, de idei despre război și despre dramele lui, accentul căzînd pe realitatea obiectivă a frontului.

În același gen de scrieri trebuie să amintim cărțile lui Aurel Mihale, adevărate jurnale din războiul antifascist, jurnale cu implicații social-politice și în același timp romane tipice cu o deschidere spre narațiunea panoramică.

Ca o foarte recentă apariție cităm cartea lui Pavel Pereș, *Mai mult decît o șansă* (1985).

Eseul nostru n-a înregistrat decît puține titluri de cărți, și anume titluri ce indică și anumite categorii narative. Cărțile lui Fulga au o viziune parabolică a războiului, cartea lui Ion Gheție are o structură analitică și implicit simbolică, romanele lui N. Frânculescu oferă o viziune panoramică asupra epocii, *A doua zi după război* fiind o narațiune de tip tradițional.

Emil Manu

Glorioșii

Pămîntul țării, celebrat de ploi,
Păstrează în adîncurile lui
Coloane nesfîrșite de eroi
Pietrificați sub ierburi în statui.

Vulturi de bronz sculptați pe obeliscuri
Plonează peste cîmpuri în eter,
Despică timpu-n zborul lor sever
Rotind spre soare stemele din piscuri...

Slăviți de-a pururi fie-acei bărbați
Ce moartea înfruntînd-o, se luptară
Căzînd semeți cu fața spre Carpați,
Cu numele tău sfînt pe buze, țară!

Cîstîndu-ni-i, cum ne cîstîm strămoșii,
Mari torțe-aprîndem — jerbe pămîntești
Pe tot întinsul gliei strămoșești
Pe unde-și dorm azi somnul glorioșii...

Ion Segărceanu

ION ȚĂRĂLUNGĂ : Invingători

Muzeul Independenței

In urmă cu opt ani a fost inaugurat la Giurgiu un muzeu unic în țară — Muzeul luptei pentru independența poporului român. S-ar putea spune, și nu fără îndreptățire, că asemenea muzee — cinstind eroismul și sacrificiile neamului nostru în aprigele sale bătălii pentru libertatea patriei — pot fi aflate pretutindeni; și la Alba Iulia, și la Iași, și la Drobeta-Turnu Severin, și la Cluj-Napoca, și la Constanța, și la Oradea, și la Craiova, ca să nu mai vorbim de București. Muzeul giurgiuvean pare totuși să aibă ceva aparte. Nu e vorba de o simplă impresie subiectivă, a unui om al orașului, om care a văzut în ctitorirea acestui muzeu — act datorat iubirii de dreptate cinstire a trecutului — un semn, mult așteptat, al înălțării vechiului Țirg din mal de fluviu la o viață intensă, în toate aspectele ei, nu e vorba, așadar, numai de opinia unui localnic îndrăgostit de orașul său și vișind pentru acesta un destin de însemnată așezare, ci o părere ce-și află validarea într-o adevăr în opiniile — scrise sau rostite — ale multor de vizitatori ai acestui lăcaș de necesară aducere aminte.

Întii de toate, Muzeul e favorizat de așezare — în imediata apropiere a unui parc străjuit de o statuie a lui Eminescu și mai de curând (de la înființarea Muzeului, de fapt), de busturile turnate în bronz ale citorva zeci de eroi ai Războiului din 1877. E vorba, în fond, de un alt muzeu, în aer liber, un muzeu reunind figurile unora dintre cei mulți și bravi care au exprimat, vitejește, acum mai bine de un veac, setea de independență a unui neam ce s-a voit dintotdeauna clăditor al propriului său destin.

În sfârșit, organizarea sălilor este în așa fel gândită, încât încăperile dedicate marilor zile de 9 Mai 1877 și 1945 să reprezinte adevărate incununații ale acumulării de date și imagini din sălile ce le premerg. Numeroase documente, obiecte și fotografii expuse pentru prima dată într-un muzeu din țară se alătură spre a spune celor de azi și viitorimii despre bărbăția unui neam drept și iubitor de pace, răbdător și înțelept, dar care n-a admis în veci stăpîni din afară, ridicîndu-se în nenumărate rânduri în apărarea dreptului său la existență independentă, demnă între națiile lumii.

Și mai are o semnificație — adîncă și aparte — frumosul muzeu din Giurgiu: această instituție de cultură de nivel național vine să confirme, și în planul edificiilor spirituale, transformarea și creșterea unui colț de țară în anii acestei epoci de lumină. Marile combinate industriale — de utilaj greu și de produse chimice —, platforma industrială de nord, urbanistica modernă reclamau și o viață culturală pe măsura. Și această dorință s-a împlinit, acest oraș respirînd istorie, intrînd în prima linie a centrelor de mare cultură ale României socialiste.

Epocă valorizînd plenar și cu dreptate istoria, făurînd, la rîndu-i, istorie înaltă și dreaptă — Epoca Nicolae Ceaușescu a mai dat, aici, la Giurgiu, o dovadă de înțelepciune și de fierbinte patriotism. Pentru că există un patriotism al timpului care, prin oamenii săi, își rostulește după propria-i voie și după propria-i inspirație ziua de azi, supunînd-o judecății viitorimii. Iar Epoca noastră are ce raporta, are suficiente temeluri de mîndrie, fiind o epocă esențialmente patriotică, adică strîns legată de voia și așteptările patriei.

Despre toate acestea — pagini aprinse de istorie, cu eroi mulți — știuți sau anonimi —, cu fapte emoționante și mărturii de supremă jertfă bărbătească vorbește Muzeul Independenței, muzeu tinăr ca însuși orașul unde se află așezat, ca însăși România de astăzi.

Nicolae Țic

Dan Mucenic

A eterniza pacea

doperă, pe care literatura, cultura, poporul nostru o merită, va veni, trebuie să vină.

M-am gândit la toate acestea la capătul unei lecturi interesante, pe alocuri surprinzătoare prin maturitatea observației — **Ieșirea din ceață** (Editura Militară, 1985, sub redacția căpitanului Petre Răileanu). Cartea este rodul unei salutări acțiuni organizate în toamna lui 1984 de Uniunea Scriitorilor și Ministerul Forțelor Armate, pe urmele regimentelor și diviziilor românești ce au dat mari bătălii pentru „întingerea graniței fasciste dictate la Viena”. Nu, această carte despre infern și izbîndă, despre intimplări trăite, ori aflate, receptate la înaltă tensiune, nu este, nu putea fi capodopera despre care vorbeam, însă ea, sint convins, va deștepta și re-deștepta interesul multor scriitori pentru tema războiului. Am parcurs pagini emoționante de însemnări, note, ample considerații, meditații, proză și versuri, scrise cu gravitate, cu durere și patos: cartea aceasta, de evaluare și reevaluare a faptelor de arme, de cercetare a sufletului românesc într-un război drept, într-o revoluție de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, mi se pare a fi o contribuție demnă de toată luarea aminte la tezaurul literar ce definește participarea popoarelor la victoria din mai 1945. Cum apărăm noi, românii, în această teribilă înclăstare, ce teme istorice și morale ne-a improspătat mereu și mereu forțele, ce idealuri a servit lupta noastră — iată ce îi preocupă cu osebire pe colegii mei ce reconstituie una dintre cele mai fierbinți pagini din istoria României.

Ieșirea din ceață este o carte de literatură și istorie, cu numeroase incursiuni în trecutul îndepărtat, cu o privire largă, lucidă, asupra ctitoriilor socialiste — și toate acestea pentru a contura mai exact pe ostașul român ce își apără, în tragedia mondială, pămîntul, nobilele sale idealuri de pace, construcție pașnică, dreptul la viitor. La noi — în atitudinea maselor, în conștiința luminătorilor, cărturarii cei mai de seamă, în acțiunile comuniștilor — rezistența antifascistă n-a fost o improvizare de conjunctură, de întoarcere a armelor, ci expresia unui fel de a fi și a trăi ce respinge violența, antiumanismul, dictatura. S-au angajat în a surprinde această „ieșire din ceață”, în momente de finitorii, fosti combatanți — Radu Theodoru, Nicolae Crișan, Petre Bucșa, Vasile Nicorovici, Teohar Mihadas, Ion Potopin, Ion Larian Postolache (puteam fi în locul oricăruia dintre cei căzuți, notează acum un prozator... „Războiul de mult nu mai e o înclăstare bărbătească piept la piept, sabie la sabie, ci o lungă, chinuitoare și continuă pregătire logistică... Eroismul și moartea n-au nimic spectaculos în ele”, intervine un altul), apoi

scriitori ce au cunoscut războiul indirect, prin consecințele lui atunci și în timp — Petre Sălcudeanu, Hajdu Győző, Vasile Băran, Ion Arieșanu, Romulus Vulpescu, Toma George Maiorescu, Corneliu Leu, Nicolae Nasta, Damian Necula, și mult mai tinerii, născuți în anii de pace, Mircea Nedelciu, Traian T. Coșovei, Vasile Sălăjan, Titus Vijeu. Am reținut o mare grijă pentru document, dorința fiind de a se ajunge la omul ce luptă fără a cunoaște ezitarea, și mă emoționează lacrima pentru cei căzuți, a căror jertfă stăruie în amintirea tuturor combatanților (sint transcrise, cu pioșenie, nenumărate nume, prietenia de arme — prietenie de-o viață, este evocat poetul erou Ion Șiugariu...). Lupta noastră împotriva fascismului, se subliniază, adesea, cu dovezi necesare ce privesc pregătirea actului de la 23 August, participarea la acțiunile gărzilor patriotice, efortul din întreprinderi — „Totul pentru front, totul pentru victorie!” — a fost lupta întregului popor. Colonelul Constantin Zamfir înserează în intervenția sa numeroase informații ce dau o imagine cuprinzătoare asupra eliberării Capitalei, a teritoriului românesc, apoi a bătăliilor din Ungaria, Cehoslovacia, Austria, pînă la înfrîngerea hitlerismului.

O întrebare străbate paginile colegilor mei: De unde vine, cum se explică unitatea, dirigența combatanților noștri, în fața unui inamic fanatizat, cu o dotare tehnică mai bună? De unde superioritatea? M-am oprit la răspunsul pe care îl dă poate cel mai tinăr dintre scriitorii antologați, Mircea Nedelciu. El are în vedere sentimentul național, „mărimile morale” — totuși, se întreabă în continuare, „Nu cumva există un resort și mai ascuns al acestei mase?” (de luptători, n.n.) — și conchide: Este structura ei de masă revoluționară. „Cu atît mai demni de admirație sînt inițiatorii actului politic de la 23 August 1944. Ei au avut clarviziunea de a transforma o armată vlăguită într-o masă revoluționară”. Poate că aici, într-un concept revoluționar despre mase, război și revoluție se află și secretul capodoperei, al cărții mult așteptate, și care să proiecteze, în eternitate, aportul nostru, al românilor, la cauza libertății popoarelor. Scrie D. R. Popescu: „Trebuie să teacă o sută de ani pentru ca urma unei tranșee să dispară; un secol va să zică trebuie să se scurgă ca o rană făcută pămîntului să se vindecă singură”. Dar urma unei dureri în cît timp se vindecă? Dar rănile sufletului? Să fim ostașii ideilor de umanism, de pace și colaborare între toate națiunile lumii, pămîntul și sufletul omenirii să nu mai singereze niciodată. Lupta noastră să fie, așadar, aceea de a eterniza pacea!

Zi de pace

1

Te așteptam să vii, te așteptam cu sufletul deschis zvîcnind în soare în arborii scăldați într-o ninsoare ca un dumnezeiesc epitalam
Erai departe, aproape, ntre hotare senină zi de pace, nu știam peste-ale morții negre abatoare pe creanga unui cer albastru stam...

Și ai venit, lăsînd să-ți ningă părul pe umeri, luminînd ca adevărul pe, încă, orizonturi reci, opace

2

A devenit deodată orizontul o fabuloasă carte de poeme în creuzetul lui foticid frontal cristaliza-n lumină alte steme

nu ale morții, vîntul, vagabondul trecea peste tranșei purtînd embleme din griul pîrguit, făcîndu-și rondul sub ale dimineții diademe

3

Victoriosul 9 mai rămîne sigiliu-acestor patruzeci de ani de-atunci poporul înțelept stăpin e pe-acest pămînt, pe codrul de tufani

peste cimpii cu ctitorii de grîne căci de neînvins, poporul de titani și-a arcuit peste păduri bătrîne luceferii din cer contemporani...

Partidul a știut să ne măsoare înaltul drum cu-adîncile-i izvoare desprinse de sub lacăte de piatră

Și-n inimi a aprins, ca să existe dogoarea veșniciei comuniste să încălzească româneasca vatră!

Ion Potopin

Eroii

Numele lor,
ca niște sori lumineze prin veacuri,
pină departe !...
câci cu aur curat
ele au fost incrustate
în veșnica Patriei Carte...

Generații la rind
păstreze-i vii în memorie
pe ei, acei care,
prin jertfirea de sine, au temeinicit
această măreață, nouă istorie !...

Pentru urmași
faptele lor vitejești pururi rămân
învățătură și-ndemn,
precum și firească,
îndreptătită mindrie !...

De n-ar fi fost maicile

Trupuri sfirtecate...
Omăt insingerat...
Mai avem de luat,
mai avem de dat...

De n-ar fi fost ele,
maicile noastre, neprihănitele,
de unde ne-am fi luat acum
singele
în care să ne-nvelim
de miile de ori
de câte ori murim,
ei, singele care,
atunci cind sosi-ne-va clipa
ce nu ne aparține,
o să ne așeze pe scut
coperindu-ne cu pulberea sfântă
de lut
așa precum, din veac, se cuvine
celor ce s-au dus
și s-au petrecut ?...

Pentru această sfântă risipă
de singe vărsat,
maicilor noastre, de-apururi cinstire
că ni l-au dat !...

Oct. 1941

Nu mi te pierde, inimă a lumii

Nu mi te pierde, inimă a lumii !...
Nu mi te pierde !...
Lupta cu monstrul e, oricum,
pe sfirșite !...
Ah, cit de frumoasă are să fie
intîia clipă de pace,
clipa aceea atît de scump plătită,
atît de mult așteptată,
mereu aminată
și mereu pîndită de pierzanie !...
Fie măcar ca, prin jertfirea
celor risipiți pe vastele cîmpuri de luptă,
lumea să fi ajuns a se cunoaște
pe sine !...

Nu mi te pierde, inimă a lumii !...
Nu mi te pierde !...
Victoria e atît de aproape
că-i simt adierea-n obraji.
Ah, cit de exuberant
va înflori peste lume
dimineața celei dintîi zile de pace !...
Peste vaietul gloanțelor
și bubuitul obuzelor deslășesc
timidul glas a ciocirliilor
pregătindu-se, undeva în ceruri,
pentru marea cîntare...

O, cit de frumoasă
are să fie
cea dintîi zi sfîntă de pace !...
Toți cei pe care moartea
nu i-a putut răpune
se vor întoarce la vetre
cu cite o pasăre a paradisului
pe fiecare umăr...
Iar cei ce n-or să mai fie
își vor trimite doar sufletele
să le apere celor dintîi
pe mai departe destinul...

Nu mi te pierde, inimă a lumii !...
Nu mi te pierde !...
Mult prea destul ai singerat
și ai plîns...
Victoria este atît de aproape
că-i simt în obraji adierea...

Apr. 1945

Petre Bucșa

ION IRIMESCU : Victorie

Mai '45

Mai '45. De sus, din Tatra,
În zvon suav de primăvară,
Precum un stol ce-și cată vatra,
Am lunecat încet spre țară.

Dar ciți, oh, ciți n-au să mai poată
Din munți cîndva să mai coboare,
În gropi, la rînd tot ca-n armată,
Nu vor mai ști de-i vînt ori soare.

Acolo-n Tatra, prin februarie,
Prin ger năpraznic și prin bezne
Poetul blind Ion Șugariu,
Căzu' la Polhora-pri-Brezne.

Cînd vara inverzea porumbul,
Am răsărit în prag, acasă,
Purtam o raniță ca plumbul
Veston cirpit și cască roasă.

Mă mai cunoaște-această poartă ?
— At ciine-n lanț veghea atent,
În noaptea cînd sub luna moartă,
Mă întorceam la regiment.

Tîrzie-ntoarcere. Au, cine,
Mai știe socoti în ani,
Ciți s-au înscris ca pe tu'pine,
Pe chipul casei din Focșani ?

Cît timp cresc pe anii tineri !
Oh, vremea asta, mult ciudată,
— Măicuța, parcă-i Sfînta Vineri,
Și sfîntul ăsta parcă-i tata.

Îmbătrîniră-n casă toate,
Sub vraja timpului uituc,
Și-a răgușit singurătatea
În glasul ceasului cu cuc.

Peisaj

În negru major

Proptită în zvelte și lungi reflectoare,
Cupola albastră a nopții trosnea ;
— Parfum de sinziiană suav tîmîia,
Cînd dulce-adia cite o boare.

Ca niște meduze prin ape marine
Rachetele albe pluteau peste noi ;
— Soldatul, în iarbă, cu fața-n noroi,
Căzuse alături de mine.

Iar timpul cursese prin rana-i fierbinte,
Și noaptea înaltă și caldă creștea...
— La mină, cu pete de singe pe ea,
Doar ceasul mergea înainte.

Ion Larian Postolache

În noaptea Victoriei

9 Mai 1945

Un avion
S-a-nălțat către steaua polară
Constelații stridente
Cu ruguri de pară
Rămin pe pămînt.
Un tanc desculț
S-a-npo'molit în șanț ;
O salcie-și lasă pletele pe-un tun ;
Fantome de fum
Se-nalță deasupra ruinelor
Și-n ele-și dă duhul din urmă,
Războiul.
Oamenii
Au deschis ferestrele noaptea
În albul perdelei
Se joacă nostalgic zefirul.
Timpul își deapănă firul
În alte culori ;
Vîntul ia de pe umeri
Povara mantalelor roase
Și ia de pe fețe
Cu miini răcoroase
Pecetea pămîntului ars.
Femeile poartă în pași legănați
Rochii vechi
De-așteptare și doliu
...Un avion
S-a-nălțat către steaua polară.
Zadarnic vibrează-n parbriz
Cicatricea din frunte.
Gînduri albe
Plutesc liniștit printre stele...
Iar aripile nu se mai inclină
Decît pentru salut către izbîndă
Și lumină !

Depărtare

Mama
împletește ciorapi
pentru fiul din Tatra.
și lui, medicul
i-a tăiat picioarele
de la genunchi,
degerate.
În aceeași noapte,
s-a împletit în văzduh un cîntec neauzit.
Cîntau munții din Carpați
și munții din Tatra.
Era în o mie nouă sute patruzeci și cinci
și munții din Tatra și cei din Carpați
purtau ciorapi albi ;
înzăpezirile.

Și sus de tot,
luna purta o candelă
cu lacrimi...

Zestrea Transilvaniei

N-a venit pentru că nu trebuia să mai vină.
Nici eu nu cred
și mă uit pe geamul din dos
care, prin bruma zăpezilor,
îmi ceartă
înjepenirea eliceii.

Credeți în mine, fiul cel mare,
cel care după războiul din pustă
am îngropat toți frații !
Eu, fratele cel mare,
vorbesc în limba țării...
Petreceți mamă și tată
și mătuși și unchi.
Eu am rămas în pustă
și am să vin cu o desagă plină
de oase
cînd voi veți adormi.
E zestrea albă a Transilvaniei.

În război

În război,
lacrimile sînt luminări stinse,
durerea morții
o scrisoare netrimisă.
În război,
se-nalță-n fiecare noapte morții
— eroii —
care ridică brațele către cer
și nu cer nimic.
Stau toată noaptea răstigniți
dar, cînd dau zorile,
se-nghemuie în culcușul în care au murit.
Numai bruma
lasă pe buzele lor
litere nepricepute :
tot ce-aveau de spus.

Ion Petrache

Literatura independenței naționale

PROCLAMAREA independenței de stat a României, la 9 Mai 1877, și consacrarea ei prin luptele eroice ale armatei române și prin sacrificiul întregului nostru popor au aflat un puternic ecou în literatura română. Despre războiul de independență, despre faptele de vitejie ale ostașilor și ofițerilor români, care reînviau bărbăția și gloria strămoșilor, s-au scris numeroase pagini pline de simțire patriotică, de o autentică și emoționantă vibrație artistică.

Potrivit adevărului istoric, Mihai Eminescu sublinia în mod pregnant, cu profundă dreptate, că independența națională „e suma vieții noastre istorice.” Marele poet demonstra că idealul independenței naționale venea din vechime, fiind propriu poporului român în fiecare etapă din dezvoltarea sa istorică. Independența, sublinia Eminescu, a fost „ca drept pururea în vigoare”, iar „tradiția ei și încreșterile de a o restitui n-au încetat nicicând”. Premisa de la care pornea Eminescu era aceea că, prin cucerirea independenței, poporul român urca pe o nouă și superioară treaptă în evoluția sa milenară, atrăgând asupra sa admirația și prețuirea tuturor popoarelor libere și civilizate. Mai mult ca oricând, sublinia poetul, națiunea română era chemată să-și afirme plenar dreptul la existență, la o organizare statală independentă și suverană. Pentru aceasta, în viziunea eminesciană, era necesară în primul rând o deplină încredere în forțele proprii ale poporului român, o credință neștirnută în trăinicia ființei noastre naționale. Într-un articol publicat în februarie 1878, scria: „În viața sa îndelungată, niciodată poporul român nu a fost la înălțimea la care se află astăzi... Astăzi e dar timpul, ca să întărim în români cit și în popoarele mari Apusul, credința în trăinicia poporului român”.

Cucerirea independenței naționale a fost salutăată și celebrată de poezii din toate generațiile, de la cei angajați încă din perioada revoluției din 1848 și pînă la cei mai tineri, care abia atunci își făceau intrarea în literatură, stabilindu-se astfel o continuitate de sentimente și idealuri. Vasile Alecsandri a urmărit cu înfrigurare desfășurarea evenimentelor. Elanul cu care tânărul îmbrăcați în haine militare porneau la luptă, înaltul lor spirit de sacrificiu patriotic, faptele de vitejie pe care le săvîrșeau i-au regenerat energiile creatoare și i-au revitalizat existența. Poeziile sale, scrise sub impresia imediată a realităților, grupează în volumul *Ostașii noștri*, apărut la începutul anului 1878, nu sînt poezii de conveniență, ocazionale, ci sînt expresia unei superioare conștiințe artistice. Corespondența sa intimă din această perioadă este edificatoare, demonstrează că poetul a îmbrățișat cu totală adieziune cauza independenței naționale. La 16 mai 1877 îi scria unui prieten: „Mica noastră ostire s-a purtat pînă acum de mi-a răncălzit singele bătrîn; se va lupta bine, e drag mînușchi de recruți luați de munca cîmpului... A! dragă prietene, sînt foarte emoționat; scriind rîndurile acestea, mă silesc să-mi rețin lacrimile. Nu suride de entuziasmul meu; nu poetul îți vorbește, ci un om nenorocit că nu mai e tînăr ca să se ducă să fie ucis la graniță.” În timp ce ostașii luptau eroic, Vasile Alecsandri se simțea alături de ei, stăpînit de sentimentul solidarității umane și naționale, transpunindu-și gândurile și stările afective în poeziile: *Peneș Curcanul*, *Sergentul*, *Păstorii* și

NICOLAE GRIGORESCU
● Atacul de la Smirdan
● Sentinela

plugarii, *Căpitanul Romano*, *Frații Jderi* și altele. Meritul esențial al lui Alecsandri este acela că a prezentat războiul de independență din unghiul de vedere al ostașilor, al oamenilor simpli, pentru că ei au fost aceia care l-au purtat și au dobîndit victoria. Peneș Curcanul, din poezia cu același titlu, nu este un caz aparte, singular, ci are valoare de simbol, generalizatoare, intrupînd ostașul român, plecat de la plug, cu credința că cea mai sfîntă datorie a lui este să-și apere țara, înfruntînd moartea cu voioșie bărbătească. În viziunea lui Alecsandri, eroismul nu este o atitudine gravă, solemnă, ci reprezintă o coordonată firească, obișnuită a comportamentului ostașului român. Și simplitatea și modestia exemplară atît de caracteristice eroismului românesc au căpătat o remarcabilă și emoționantă transpunere artistică în poezia *Sergentul*. Înalte distincții, acordate pentru faptele sale de eroism, nu-i modifică cu absolut nimic comportamentul moral, complet detașat de orice infatuare. Simplitatea eroismului său și modestia de tulburătoare esență umană se reliefează prin contrast cu acea „corp de oaste mindră în aur strălucind”, pe care-l întîlnește în drumul său, mergînd la Plovna, neștiind că el și ceilalți ostași români luaseră ca trofeu steagul redutei.

Alexandru Macedonski reactualiza, în perioada războiului de independență, concepția revoluționarilor români de la 1848, afirmînd aceeași idee a sacrificiului suprem pentru libertatea patriei, neacceptînd altă soluție în alternativa sclavie sau moarte. Poetul pune în fața contemporanilor săi aceeași problemă de conștiință și opțiune națională. În poezia *Armata române*, scrisă la 2 august 1877, pornea de la premisa că pacea nu poate fi concepută în condiții de asigurare națională, preferînd în schimbul unei astfel de păci umilitoare, lupta și jertfa pentru înălțarea jugului străin.

LIRICA inspirată din luptele pentru cucerirea independenței naționale este reprezentată printr-un impresionant număr de poezii, de mai mare sau mai modest potențial artistic, însă toți uniți în același glas de înălțător patriotism. Din generația poezilor tineri, la acea epocă, merită să-l amintim în primul rînd pe Delavrancea. Profundul patriotism al operei sale ulterioare, manifestat cu deosebire în drama istorică *Apus de soare*, s-a plămădit sub auspiciile incandescente ale luptei pentru independență națională. În iunie 1877 publică poezia *Stanțe*, al cărei mesaj tonifiant este transpus în versuri pline de patos, remarcabile sub raportul expresivității artistice, relevînd trăinicia neamului românesc, conștiința justetei și biruinței luptei pentru libertatea patriei. O vie emoție au produs și produc și acum poeziile lui Ioan Nenițescu, care a luat parte activă la războiul din 1877, ca ofițer. Generații întregi au intonat și intonează versurile sale de călduros omagiu adus eroismului și demnității naționale a poporului român, din poeziile *Pui de lei* și *Voința neamului*. În perioada războiului de independență au predominat versurile cu caracter mobilizator. George Baronce scrie poeziile *La steaua României* și *La arme, români*, pe care le introduce în volumul *Ecouri poetice*, tipărit chiar în 1877. Poezii-manifest publică și N. T. Orăsanu, în broșura *Armatei române*, apărută tot în 1877. S-au scris și versuri în limba franceză, din dorința legitimă de a face mai larg cunoscută lupta poporului român. Bonifaciu Florescu tipărește, în 1877, placheta *Quelques vers*

au profit des blessés, iar Frédéric Damé, publicist de origine franceză stabilit în România, manifestă un sincer devotament față de patria adoptivă, publicînd poemul *Le réveil de la Roumanie*. Demn de subliniat este faptul că luptele pentru cucerirea independenței naționale au aflat un viu răsădit și la poezii din Transilvania, ceea ce demonstrează că idealul libertății și unității naționale ardea puternic și în sufletul românilor oprimați de imperiul habsburgic. În revista „Familia” din august 1877, Iosif Vulcan adresează un apel în versuri de a veni în ajutorul ostașilor români răniți pe cîmpul de luptă. În 1892, Aron Densușianu publică volumul *Hore oțelite*, iar în 1904 apare volumul *Frunze de laur, poezii eroice din anii 1877—1878* de Zaharia Boiu. În poezii ca *O scrisoare de la Mușel-Selo*, *Povestea căprarului*, *Trei Doamne și toți trei*, *Pe dealul Plevnei*, *Coloana de atac*, *În șanțuri*, *Cîntecul redutei*, *Raport* și altele, George Coșbuc a zugrăvit atît încheștarea luptei, cit și admirabilele însușiri de care au dat dovadă ostașii români. Poetul le dezvăluie, cu totală participare afectivă, marile calități morale, patriotismul, bărbăția și eroismul, atitudinea demnă în cele mai tragice împrejurări, încrederea în biruință. Cunoșcător al sufletului și caracterului oamenilor din popor, a reîntipărit eroi anonimi din marea masă a ostașilor, oameni pentru care sacrificiul de sine, dăruit apărării patriei, se circumscrie în ordinea firească a atitudinilor umane și civice. De o cuceritoare spontaneitate și vibrație lirică este poezia *Trei, Doamne, și toți trei*. Versurile ei se disting printr-o desăvîrșită plasticitate, printr-o mare putere de a sugera reacțiile exterioare ale sufletului omeneș, de a traduce prin gesturi și fapte trăirile interioare, zbuciumările lăuntrice. Durerea tatălui care și-a pierdut în războiul din 1877 pe toți cei trei feciori ai săi este înfățișată cu sobrietate, dar deosebit de expresiv, prin reliefaarea modului în care suferința sufletească se exteriorizează în fizionomie, în mers, în priviri, în semnificația cuvintelor pe care le rostește obsesiv. Cînd află că Radu „a căzut la Plevna în cel dintîi șirag”, că George s-a sfîrșit „lovit în piept d-un iatagan” și că Mircea a căzut „prin vîi pe la Smirdan”, nefericitul tată trăiește imensa durere sufletească cu un stoicism caracteristic bărbăției românești. El nu se lamentează, nu se vaită în lacrimi. Își înăbușă durerea lăuntric, rămînd vizibilă în comportamentul exterior. Durerea și resemnarea nu sînt fatalități, ingenucheri neputincioase în fața destinului, ci atestă înțelegerea profundă a sensului jertfei, a necesității sacrificiului.

DESFĂȘURAREA trepidantă a evenimentelor a solicitat în primul rînd poezia, prin disponibilitatea ei de a fi prezentă cu promovitate în actualitatea imediată. Datorită modalităților compozitionale și structurii sale specifice, epica a implicat însă, ca întotdeauna, o gestație ceva mai lungă, reclamată de cantitatea materialului faptic, de conturarea personajelor în cadrul acțiunii, de dimensiunea narativă. De aceea, cele mai valoroase reconstituiri epice ale realităților din perioada cuceririi independenței naționale se vor realiza după o anumită distanță în timp, cînd faptele vor fi mai precis cunoscute și sedimentate, cînd sursele de informare devin mai accesibile, îndeosebi prin tipărirea unui mare număr de documente literare și istorice, de relatări și memorii ale celor care au luat parte directă la

lupte. În istoria literaturii române, un loc distinct îl ocupă evocările în proză ale lui George Coșbuc, romanul *În război* de Duiliu Zamfirescu. *Povestirile din război* ale lui Mihail Sadoveanu, schițele lui Emil Gârleanu din volumul 1877, apoi rememorările lui Jean Bart, consemnările lui Gala Galaction din romanul *Papucii lui Mahmud* etc.

Fie prin comentarii directe, fie pe calea sugerării epice, George Coșbuc a subliniat cu claritate că dobîndirea independenței naționale, în 1877, însemna pentru poporul român împlinirea unui vis măreț, transmis de secole din generație în generație, de-a lungul grelelor încercări ale istoriei. „Patru sute de ani am așteptat noi ziua aceasta. Pentru ea s-au luptat marii voievozi ai noștri, pentru ea s-a vărsat atîta sînge românesc prin toate văile țării sute de ani. A sosit tirziu această zi, dar a sosit măreată”, spune George Coșbuc.

Duiliu Zamfirescu avea convingerea fermă, intru totul justificată, că războiul pentru independență a constituit cea mai elocventă mărturie istorică a trăiniei ființei noastre naționale, a superiorității morale a poporului român. În viziunea scriitorului, luptele pentru independența patriei au demonstrat inepuizabila energie și vitalitate a națiunii române, au înscris un moment de hotărîtoare însemnătate atît în renașterea noastră națională cit și în regenerarea morală a diferitelor categorii umane și sociale. Aceasta este și ideea de bază a romanului *În război*, apărut în 1897.

În ansamblul literaturii române inspirate din războiul de independență, *Povestirile din război* ale lui Mihail Sadoveanu, apărute în 1905, se disting printr-o pregnantă notă particulară, printr-o viziune de profundă originalitate. Evocarea eroilor căzuți pe cîmpul de luptă încheie în ea solemnitatea gravă a acordurilor de oră, se desfășoară într-o melopee sobră, tulburătoare, cu ecouri prelungi în sensibilitatea cititorului. Elogiul eroilor anonimi, plecați din mijlocul poporului umilit, dar iubitor de țară, atinge vibrația imnului, izvorit din profunda solidaritate umană și națională a scriitorului cu cei care s-au jertfit pentru libertatea patriei: „Și fiecare viață umilită care se stînsese acolo, pe glia străină, și care era să rămîie pe veci îngropată acolo în pămînt străin, lăsase în urmă o fericire ori o durere.

Flăcăi vrednici, cu suflete potolite! Vo!, umilitilor și nebaşcaților în samă! sub nasul vostru s-a cutremurat pămîntul străin. Voi ați răbdat și-ați suferit, ați lăsat în urmă căminuri pustii și lacrimi; dar cumolita voastră vitejie a suflat negura de pe moșia părinților voștri. Fraților, pace vouă!”

În schițele din volumul 1877, apărut în 1908, Emil Gârleanu nu se oprește asupra luptei propriu-zise decît fugitiv, într-o frază sau două, necesare creării atmosferei sau situării în timp și spațiu a acțiunii schitelor respective. Scriitorul insistă aproape exclusiv asupra stărilor sufletești și a atitudinilor morale ale luptătorilor, avîndu-și schițele pe nobila idee de umanitate.

Idealul independenței și suveranității naționale a avut un puternic și permanent ecou în literatura română. Scriitorii noștri, exponenți și interpreți ai sentimentelor și aspirațiilor națiunii române, au slujit cu devotament acest sublim ideal, l-au afirmat cu patos patriotic, convingător și emoționant, în numeroase pagini de aleasă ținută artistică.

Teodor Vărgolici

Transilvania de Nord în marea epopee

INTIMPININD cea de-a 40-a aniversare a Victoriei împotriva hitlerismului, oamenii din fiecare regiune istoricească formată a patriei noastre retrăiesc alte momente și alte înfățișări ale marelui proces revoluționar care a pregătit și a înfăptuit actul istoric de la 23 August 1944, ale marii epopei glorioase ce a început în acea zi deschizătoare de noi orizonturi ale istoriei.

Eu retrăiesc cu emoție profundă anul grei ai stăpînirii horthyste instalate în Transilvania de Nord prin dictatul de la Viena, zguduitorul tragedii provocate de frontiera demențială spintecată în trupul Transilvaniei ca o rană profundă, reinvierea treptată, sub loviturile tot mai grele îndurate de poporul de pe acele frumoase meleaguri nordice, a tradițiilor de unanimitate populară, de solidaritate frățească și de luptă comună care i-au unit pe țărani, muncitorii și cărturarii cei mai buni din Ardeal în cursul celor mai cumplite încercări ale istoriei.

Schinguirea cumplită a sute și sute de arestați, trimiterea a mii și mii de oameni „suspecți din punct de vedere politic” în „detașamente speciale de muncă” al căror rost era exterminarea lor, trimiterea a zeci de mii de români și de evrei în detașamente de muncă forțată, nu au stins focul profund al mișcării revoluționare de eliberare națională din Transilvania de Nord, ci i-au zdrobit doar unele forme organizative, dîndu-i în schimb un caracter proteic, greu sesizabil, adoptat pretutindeni condițiilor concrete locale, asigurîndu-i capacitatea de a acționa direct și eficient în condiții practice prielnice.

Aceste condiții au apărut și în partea de nord-vest a României datorită marelui suflu de renaștere națională, de uriaș avînt patriotic, de încredere în capacitatea poporului nostru de a-și hotărî singur soarta, care a dat forță nebiruită revoluției de la 23 August, suflu care s-a extins și pe pămîntul răpit prin dictatul fascist de la Viena, a dat noi energii și elanuri luptei antifasciste de eliberare națională, a fixat luptei împotriva coteropitorilor obiective concrete majore.

Actul înfăptuit de poporul român la 23 August 1944 a dovedit în fața lumii întregi nu numai vitejiasca hotărîre cu care un popor știe să-și apere dreptul la viață liberă, dreptul de a-și hotărî singur soarta, dar și capacitatea extraordinară a unui popor mijlociu de a aduce o cotitură de mare importanță în mersul unui război al gigantilor.

EXEMPLUL României era atît de strălucitor și de convingător încît o clipă am fost cu toții convinși că Horthy și colaboratorii săi vor înțelege imperativul major al salvării poporului lor de ororile războiului ce se prăvălea cu putere nestăvilită asupra lui, și vor folosi deruta în care se afla conducerea militară germană pentru ieșirea din războiul alături de hitleriști. Aceste speranțe păreau confirmate de aducerea la putere a unui nou guvern, prezidat de generalul Lakatos. Dar în loc de pacea atît de dorită, noul guvern a decis lărgirea participării la război. La 5 septembrie, Armata 1 ungară, sprijinită de Armata 6 germană, a pornit la atac în centrul Ardealului, urmărind ocuparea Transilvaniei de Sud, stabilirea unui aliniament pe creasta Carpaților și zăvornica trecătoare pentru a opri înaintarea trupelor sovietice în fața unui puternic obstacol natural.

Pentru a-și lărgi frontul de izbire și a forța pătrunderea spre Carpații meridionali, la 13 septembrie au pornit la atac în Crișana și Banat Armata 3 horthystă și Armata 2 de tancuri germană, încercînd să zdrobească rezistența slabelor forțe române de apărare a frontierei și să înainteze pe văile Mureșului, Crișurilor și Ti-mișului.

Orice om cu scaun la cap din Transilvania de Nord își dădea seama că izbînda acestui atac ar fi însemnat prelungirea încă multă vreme a războiului pe meleagurile noastre, transformarea pămîntului Transilvaniei în cîmp al unei înverșunate și îndelungate bătălii, distrugerea orașelor și satelor noastre. Din fericire, și în acele zile de „grea cumpănă” ostașii noștri s-au găsit la înălțimea misiunii istorice pe care o îndeplineau, și trupele românești care apărau frontiera au zăgăzuit printr-o rezistență eroică, în lupte pline de vitejie, sprijinite din toate puterile de locuitorii țînului în care se dădeau ele, înaintarea inamicului care ataca înverșunat, cu forțe mult superioare, dînd timp marilor unități ale armatei române ca după zdrobirea forțelor hitleriste din partea centrală, de sud, sud-est și sud-vest a țării, să se desfașoare spre frontul din Transilvania și, prin puternica acțiune a Armatei 1 și 4 să respingă pretutindeni trupele atacatoare hitleriste și horthyste și să treacă la atac. În acest fel, sudul Transilvaniei a devenit un important teritoriu de regrupare a forțelor care atacau trupele hitleriste și horthyste, iar armatele sovietice care au pătruns aici în condiții de marș normal, nu de război, s-au putut desfașura pe direcțiile de atac programate, alăturîndu-se celor două armate române aflate în înaintare, dînd o forță mult sporită atacului lor.

S-A terminat astfel primul cînt, plin de exemple de eroism legendar, al unei ample epopei eroice care se numește Eliberarea părții de nord-vest a României. Printre momentele nemuritoare ale acestui prim cînt au rămas vii în amintirea noastră și

a generațiilor care au urmat lupte memorabile, cum a fost cea de la Păuliș, în defileul Mureșului, unde elevii Școlii de subofițeri din Radna, aflați într-o mare inferioritate numerică, au oprit ofensiva diviziei blindate „Budapest” și a cinci regimente horthyste.

Din ziua sosirii în Transilvania a marilor unități ale Frontului 2 ucrainean, în componența căruia au intrat și cele două armate române care luptau în Transilvania, luptele de pe meleagurile noastre s-au intensificat și s-au lărgit, devenind o componentă importantă a marilor operațiuni militare care s-au îndreptat ulterior spre Budapesta, Viena și Praga.

În această etapă a luptelor din Transilvania rezistența antifascistă de pe aceste meleaguri a dobîndit o importanță crescîtere. Pe de o parte, devenise lîmpede pentru toată lumea că ezitățile neputincioase ale conducerii horthyste, teama ei de a întreprinde o acțiune curajoasă, hotărîrită, amănunțit organizată, pentru ieșirea din război și contracararea loviturii germane pentru împiedicarea ei, sprijină în realitate întărirea și organizarea forțelor militare hitleriste în Transilvania de Nord și consolidează efortul de îngreunare a înaintării armatelor române și sovietice, prin trimiterea de noi mari unități în acest spațiu și prin permanentele cereri adresate lui Hitler de a defășura în această zonă noi și noi divizii, în primul rînd de tancuri. În aceste condiții, cercurile politice care încercau să salveze regiu-

ților fasciști! Dar acțiunea în suflutele lor și exemplul patrioților din întreaga Românie, care au știut să se ridice cu armele în mîini pentru a sprijini armata noastră în zdrobirea ocupanților, în curățirea teritoriului țării de trupele lui Hitler. Și seoseau, ca niște stoluri de păsări aducătoare de vestiri miraculoase de ani de zile așteptate, vești despre biruințele dobîndite pe toate teatrele de război de forțele Coaliției antifasciste, de Armata sovietică ale cărei forțe eroice au purtat greul războiului, iar pe pămîntul nostru de Armatele române și sovietice care străpungeau cu vitejie, rînd pe rînd, liniile puternic fortificate ridicate în calea lor de trupele hitleriste și horthyste, eroismul pe care-l dovedeau luptînd pentru eliberarea noastră a tuturor.

Luptînd în acest spirit au căzut cei 29 de țărani uciși de jandarmii horthyști la Moisei, cei șapte din Prundu Birgăului în frunte cu comunistul Vasile Rațiu, cei doisprezece uciși la Apa, lîngă Satu Mare, cei opt executați la Moisei în Oas, cei opt executați la Săbișa, lîngă Baia Mare, cei unsprezece uciși la Novici, lîngă Vișeu de Sus, cei nouă, cei cinci, cei neștiuți, nenumărați și netrecuți în catastife, din satele Ardealului de Nord.

În acest spirit, luminați de acest ideal, au luptat patrioții din munții Maramureșului, în zona Săpînței și a Șugatagului, care au zădărnicit numeroase atacuri îndreptate împotriva lor de companii

pragul retragerii lor, unități hitleriste s-au îndreptat spre uzină pentru a o arunca în aer. Muncitorii uzinei rămăseră însă în incinta ei, și, cu ajutorul unității maghiare de pază, constituită din ardeleni hotărîți să nu dea curs ordinului de retragere ci să se risipească încercînd să ajungă în satele lor, obținuseră și armele necesare ca să se apere. Atunci cînd militarii germani au încercat să se apropie de uzina electrică, ei au fost înțîninați cu focuri de armă. După un schimb viu de focuri germanii s-au retras pe un deal din apropiere, de unde au început să tragă cu tunul asupra uzinei. Din fericire, trupele române care înaintau în zonă erau aproape și sesizînd tirul de artilerie s-au îndreptat spre locul unde se afla artileria inamică și ea a fost scoasă în scurtă vreme din luptă. Cealaltă acțiune patriotică de împiedicare a încercărilor inamice de a distruge centrele vitale ale zonelor părăsite de el sub presiunea forțelor eliberatoare, a avut loc la uzina hidroelectrică So-mesul Rece, care aprovizionează Clujul cu energie electrică. În dimineața zilei de 14 septembrie 1944 un detașament hitlerist înzestrat cu tunuri și branduri, însoțit de cîteva care cu explozibil, s-a îndreptat spre uzină pentru a o arunca în aer. Pe drum, într-un loc aflat la 2 km de uzină, în apropierea unui pod, detașamentul a fost atacat de muncitorii înarmați ai uzinei și de țărani din compania română fixă de la Răcătău. Surprîși de focul viu al patrioților, soldații germani au căutat adăpost în șanțul de la marginea drumului și sub pod, părăsind ca-rele cu muniții, brandurile și tunurile antitanc pe care le aveau. Lupta a durat pînă spre seară, cînd germanii, care pierduseră 6 morți și 8 răniți, s-au predat. Au fost luați 106 prizonieri și capturate numeroase arme de mină, mitraliere, branduri și două tunuri, iar uzina a fost salvată de la distrugere.

O contribuție importantă la asigurarea reluării producției cit mai curînd după Eliberare, și în acest fel la participarea la înzestrarea frontului cu cele necesare, deci la grăbirea înfrîngerii hitlerismului, la apropierea ceasului victoriei împotriva lui, au adus și muncitorii din cele mai multe fabrici și mine din Transilvania de Nord. Muncitorii, dintre care numai un număr foarte redus a reușit să-și procure arme, nu au putut opune detașamentele horthyste și hitleriste o rezistență armată fățișă, dar au reușit să împiedice demontarea și evacuarea celor mai importante mașini, ascunzîndu-le sub grămezi de moloz sau de deseuri, încercînd trenurile cu mașini vechi sau unele lipsite de importanță. Au fost salvate în acest fel și importante cantități de materii prime, esențiale pentru reluarea producției. În acest fel, multe din uzinele din Cluj, Tirgu Mureș, Oradea și alte orașe din Ardealul de Nord și-au putut relua activitatea în foarte scurt timp de la Eliberare.

La aceste acțiuni, îndreptate spre sprijinirea luptei armate a forțelor românești și sovietice înaintînd pe pămîntul Ardealului de Nord (a cărui alcătuire geografică oferă atitea obstacole naturale care pot fi folosite pentru defensivă, în primul rînd cursuri de ape cu vîl ușor de controlat, șiruri de dealuri succedîndu-se necontenit, ca valurile unei mări de și de humă, lanțuri de munți cu trăsături sau „porți” greu de străbătut trebuie adăugată fără îndoială mulțimea dezertorilor români, maghiari și de alte naționalități care, asumînd mari riscuri, fugeau din rîndurile armatei horthyste în semn de deplină desolidarizare de țelurile războiului hitlerist și ale aliaților lor horthyști, ascunzîndu-se în păduri, alăturîndu-se grupurilor de partizani sau încercînd să răzbată printre forțele militare în mișcare, pînă în satele lor. Mi s-a părut și în acele zile frămîntate grăitor numărul foarte mare de dezertori din Corpul secuiesc al Armatei 2 horthyste, care s-a destrămat în cîteva luni de la aruncarea sa în luptă. Trebuie să subliniez și faptul că după spargerea alinamentului de pe Mureș, cam de la începutul lui octombrie 1944, numărul soldaților germani care au dezertat și au căutat refugiu în păduri, așteptînd trecerea frontului pentru a se preda, a fost deosebit de mare. În satul meu de lîngă Bistrița am ajutat eu însumi, ca tîlmăci, la înregistrarea citorva sute de germani care s-au prezentat dezarmați, pentru a se constitui prizonieri, ivîndu-se din pădurile înconjurătoare.

TOATE aceste acțiuni care au slăbit fără îndoială capacitatea de luptă a armatelor hitleriste și horthyste și au contribuit la ușurarea înaintării mai rapide a unităților românești și sovietice, la grăbirea zilei mari și mult așteptate a biruinței asupra hitlerismului, au constituit doar simpli factori de facilitare a unei lupte pe care au purtat-o cu vitejie, vîrsîndu-și cu eroism singele pentru patrie, ostașii români și sovietici care au purtat împreună greul înfruntării directe cu inamicul înarmat pînă-n dinți.

La patru decenii de la biruința împotriva hitlerismului, este vie în mintea noastră a tuturor amintirea eroilor care au zdrobit inamicul în lupte crîncene, cum au fost cele de la Oarba de Mureș, cele dintre Turda și Cluj și din atîtea alte locuri memorabile. Reamintirea faptelor lor glorioase de acum 40 de ani constituie un prinos de recunoștință adus amintirii lor care a rămas vie și peste atîția ani.

Francisc Păcurariu

VIDA GEZA : Moisei

nea noastră de distrugerile războiului adresîndu-i lui Horthy memorii patetice spre a-l determina să ceară armistițiu au fost deplin discreditate și au rămas izolate de mase. A luat în schimb avînt lupta populară pentru slăbirea rezistenței hitleriste-horthyste în fața trupelor române și sovietice prin organizarea de numeroase dezertări din armata horthystă sau din detașamentele de muncă forțată, prin acțiuni de grupuri armate pentru îngreunarea transporturilor de trupe și materiale ale fasciștilor, prin acțiuni de împiedicare a demontării și evacuării uzinelor și a aruncării în aer a podurilor, liniilor ferate, centralelor electrice, minelor, fabricilor importante ce nu au putut fi evacuate, și a altor instalații de importanță vitală. Toate aceste acțiuni au fost îndreptate, uneori organizate și metodice, alteori spontane, prin acțiunea unor patrioți neorganizați dar pătrunși de ură împotriva ocupanților fasciști care le-au pricinuit atîtea suferințe, spre obiectivul final de a sprijini lupta eroică a trupelor eliberatoare, de a face posibilă înaintarea lor cit mai rapidă și cu cit mai puține jertfe de sînge.

În patrioții care au luptat și adesea și-au dat viața pentru înfăptuirea acestui însuflețitor obiectiv au răsănat porunci mai adînci ale conștiinței, intrupate în mod grăitor într-o chemare adresată în zilele de după 23 August de un grup de patrioți din Baia Mare, „fraților români și de alte naționalități din Ardealul de Nord”, în care se spunea, printre altele: „E posibil ca ei (hitleriștii și horthyștii — n.n.) în retragere să se grupeze și să opună o rezistență mai mare sau mai mică și în Ardealul de Nord, unde vor căuta să distrugă orașele și satele noastre, fabricile, podurile, căile ferate, instituțiile culturale, bunurile personale ale cetățenilor... Datorîntă fiecărui muncitor român, maghiar sau de altă naționalitate din Ardealul de Nord este să opună rezistență contra fasciștilor germani și unguri în retragere și să le zădărnicească planurile... Moarte ocupan-

horthyste întregi și de unități speciale de jandarmi, și care după eliberarea meleagurilor lor natale, au acționat în spatele liniilor inamice pînă dincolo de Carei, pentru a culege informații despre mișcările inamicului. În acest spirit au acționat țărani din Sat Șugatag alăturîndu-se grupului de partizani sovietici parașutați în vecinătatea satului lor și călăuzindu-i pe cărări știute numai de ei pentru a arunca în aer liniile ferate și podurile pe căile pe care se retrăgeau trupele hitleriste și horthyste. În numele acestui patriotism al faptelor au dezarmat țărani din Salva, în Țara Năsăudului, subunitățile horthyste cantonate în satul lor și au pus pe fugă o coloană hitleristă, iar vecinii lor din Cosbuc au atacat grupul hitlerist lăsat să arunce în aer podurile minate, și au interceptat o coloană germană care se retrăgea după ce jefuise 600 de oi. În numele ei au ajutat maramureșenii din Cehal unitatea sovietică de cercetare parașută în zona lor, au călăuzit-o să descopere aerodromul german de la Ghenci și depozitul de muniții de la Cehăluți, ajutînd la distrugerea lor, și la fel au procedat cei din Șugatag, Ciuești, Valea Neagră și din atîtea alte sate anonime. Se poate spune că nu a fost acțiune militară întreprinsă de trupele sovietice și române în lupta pentru eliberarea Transilvaniei de Nord la care să nu fi participat și populația din satele vecine, ghidîndu-i pe eliberatori, dezvăluîndu-le pozițiile, arătîndu-le căi numai de ei cunoscute pentru a le ocoli și a cădea, de cite ori a fost posibil, în spațele lor.

AU RĂMAS pînă astăzi vii în amintirea locuitorului Clujului două acțiuni patriotice îndrăznețe desfășurate în vecinătatea orașului și care au făcut posibilă continuarea vieții orașului, după eliberarea sa, în condiții favorabile, care au facilitat reconstrucția și reîntreada vieții sale în fașul normal. Una dintre acțiuni a avut loc la uzina electrică de la Aghireș. În

Semne noi de lirism

VINĂTOARE CU SOIM reprezintă ceva mai mult decât o remarcabilă culegere de versuri: s-ar putea să însemne o dată în poezia lui Ștefan Aug. Doinaș. Trei cicluri din cinci (**Cu imnul în gură**, **Descrierea punctului și Itinerarii**) continuă linia mai veche a acestei poezii, în care predomină inspirația clasică și impersonală, poemul ca parabolă metafizică, savant orchestrat, adevărată mașinărie de simboluri. Un alt ciclu, **Cap și pajură**, este, probabil, cel mai contingent dintre grupele alcătuite vreodată de autor, conținând pamflete amare, sarcastice, cu argheziene incrințări (și invitorii) de limbă. În sfârșit, **Exerciții de amurg** lasă să se audă un sunet nou în lirica poetului: o subiectivitate ascuțită și dramatică sparge tiparul dintotdeauna ordonat al poemului doinașian, corupe structurile strofice, dereglează ritmurile, căutându-și o scriitură liberă, „degradată” și impulsivă, asemănătoare cu a lui Nichita Stănescu din ultimele cărți. Voi reveni la acest ciclu, care mi se pare cel mai interesant dintre toate, anunțând, poate, lirica viitoare a lui Ștefan Aug. Doinaș.

Un anumit indiciu de schimbare ne oferă și poemul titular, așezat (desigur, nu întimplător) în fruntea volumului și în afara celor cinci cicluri la care m-am referit. E vorba de o baladă, în factura răscolită, în care un „prunt al vinătorii”, ea și acela din celebrul **Mistret cu colți de argint**, își pune scribul să consemneze o nemeiauzită ispravă cinegetică. Scenariul anterior se repetă, dar din alt unghi. Printul e un poet paranoic al indeleptărilor sale, în năzările căruia hăitășii, ciinii și șoimul capătă însuși aproape fabuloase. Scribul îl aduce de flecări dată la realitate. La urmă, când, în închipuirea vinătorului, șoimul colindă tăriele cerești, la un loc cu vulturii și ereticii, ca să-i poarte faima, scribul îi sfârșimă brutal orice iluzie: „Te-nșeli, stăpîne! șoimul e aici / pe mina mea și aripa lui scrie”. Replica la **Mistretul cu colți de argint** este evidentă. Acolo poetul adopta perspectiva quijotescă a printului, ale căruia himere nu erau inteligibile pentru simțul comun al sluiitorilor. Morala era elitistă. Aici poetul pare, din contra, inclinat să acrediteze viziunea scribului, a lui Sancho Panza, și să ironizeze emfaza princiară. Răsturnarea perspectivei nu poate fi decât deliberată și ea are consecințe în mentalitatea poetică. Quijotismul dinainte era dovada unui idealism romantic, reflectat în predelecția pentru marile teme și pentru un stil „înalt” și „nobil”, capabil să rețină sublimul și tragicul, miraculosul și sacralul. Perziunea din **Vinătoare cu soim** transformă radical mitologia poetică. Ea expli-

Ștefan Aug. Doinaș, **Vinătoare cu soim**, Editura Cartea Românească, 1985

că nu numai accentele batjocoritoare din **Cap și pajură**, dar și tot acel lirism direct, scuturat de simbolistică, al suferinței sau al dezamăgirii, din **Exerciții de amurg**. Șoimul nu mai zboară plin de elan în văzduhul fanteziei princiare, ci stă cuminte, biată pasăre împaiată, pe brațul unui scrib infidel, care-i smulge, una câte una, penele, ca să le moale virful în călimară. Că această ironie nu e accidentală ne-o arată și un alt poem, la fel de bun, intitulat **Dialog la portretul lui Rudolf II pictat de messer Giuseppe Arcimboldo**, în care viziunea sublimă și cea ridiculizantă se dispută pe față. Cea dintâi laudă banalul din natură devenit nobil în portretul unui mare bărbat. Cea de a doua remarcă verdețurile, morcovii, roscovele și pătlăgelele de care s-a slujit pictorul ca să compună regalul portret („Imagina — legumă a marelui urit!”). Încheierea e aceeași din **Vinătoare cu soim**: „Ce limbă subversivă! — Nu, iris hotărât / ce-asează-n lucruri văzul ca dinamită pură”. Vederea grotescă spulberă idealismele naive. Sancho Panza (sau, de ce nu, bărbierul Nicolas) triumfă încă o dată asupra lui Don Quijote.

O parte din volum conține poezii în maniera mai veche a autorului. S-a vorbit, și pe bună dreptate, de clasicismul lui Doinaș. În unele poezii, lucrul acesta nici nu mai trebuie dovedit. Iar dacă endecasilabii philippideni din **Elegia de la Cluj** ar mai lăsa vreo îndoielă, tema însăși a acestui frumos poem e cit se poate de clasică: „Venit aici, ca să presară tărână / peste poezi, măntre: Ce poate, oare, / acestei limbi cerești să-i mai rămână, // când ei se duc? Ce limbă fără rumoare / păstrează, pentru noi, sublima parte / prin care-i tot mai vie-n timp ce moare? // Căci le-a fost dat poezilor să-și poarte / cîntarea jos, sub prag, o! risipită / în apa grea căreia-i spunem moarte...” Unde ni s entuziasmi, vișătorii, trubadurii? Doinaș este unul din puținii poeți de școală clasică de azi, alături de Mircea Ciobanu, Alexandru Miran și de câțiva alții. Clasicism înseamnă idee și litotă. Dincolo de o anumită recuzită, recunoaștem spiritul clasic după felul în care merge spre miezul lucrurilor, dezinteresându-se de aparențe și de contingente. El cultivă durabilul și esențialul. O sugestie platoniciană era, de pildă, absolut evidentă în **Omul cu compasul** și este, și acum, în **Pelerinii mei**, unde, prin filtru barbian, ochiul poetului contemplă „doar frumusețea care va să vie” iar urechea lui ascultă „doar larma unei țări promise încă”, adică încreatul și virtualitatea pură. Dar a existat de la început la Doinaș și s-a accentuat pe parcurs și o tendință contrară, ceea ce ar putea denota o dualitate structurală: limpezimea ideati-

că a poeziilor este obscurizată adesea de un limbaj sofisticat. Poetul este, în același timp, succint și verbos, vizionar și discursiv. Baladele metaforizau o idee clară și erau clasice în metodă, ca niste fabule cu morală metafizică, dar erau croite într-un material fastuos și misterios. Ideea se învăluia în faldurile unei limbi grele, de catifea. În **Terține despre terține** poetul numește singur o parte din distorsiunile suferite de clasicismul său din cauza — în primul rând — a gustului pentru raritate și prețiozitate: „O, ager Alfa! Sfîntul foc și imnul / complicității fiind — un călător și-o cale — instigă-n unu întreit sublimul // itinerar de umbre și vocale: / melodic atelaj, o suplă trigă / pe Appia, însă ah! cu verticale // porniri, sărută-un tinăr aurigă / fidelul endecasilab și-l bate / cu biciul rimel ce mereu intrigă: // extaz în lanț, trăit ca libertate, / nicicînd nu se retrage o terțină / decît lăsîndu-și dulcele surate // să-i sune inima și să-i mențină / pe-orbite muzicale micul clopot / al pasiunii; horă caputînă, // întoarcerea silabelor în tropot / e numai gest rotund: o floare-ncheie / ce alta iese și, pîrînd un ropot // final de-aplauze nu e decît cheie / ce iar urzește sprintena cascadă...” Aceste versuri nu numai conțin o definiție admirabilă a terținelor, dar sînt bogate în elemente foarte caracteristice pentru arta rafinată a poetului. Acestea se văd cu ochiul liber: cuvinte rare sau inventate, rime savante, îngambamente și o aproape generală exprimare perifrastică. Toate sînt de fapt semne ale unei orientări baroce a liricii. Dualitatea clasic-baroc mi se pare, de altfel, pretutindeni evidentă la Doinaș, la care un spirit clar își aliază o expresivitate contorsionată. În poeziile definitive, ideea este un simbul tare și rațional învelit în foile fosforescente ale celor mai insolite imagini.

Am promis să mă întorc la **Exerciții de amurg**. Ceea ce atrage atenția în majoritatea este nota de dramatism și de impulsivitate. Ștefan Aug. Doinaș n-a scris pînă la acest ciclu poezii de o factură atît de personală. Autobiografia s-a deghizat de obicei, subiectivitatea a purtat mască. Poetul a părut a nu vorbi despre sine. A preferat în tot cazul să dea impresia că se detașează de viața lui cotidiană, superficială și efemeră. Impresiile erau distilate de două ori, urmele prea umanelor emoții șterse cu guma din versuri. Și, dintr-o dată, un instantaneu ca următorul, crud, proaspăt și nu fără o mică notă de autoironie: „Apari / în balcon / cu pisica / sporește-ți / cu două pupile / vederea ființei // istorii tirzii survolează alertul / rubin / al sfielilor tale / planetei / în cirje de carpen / roiesc pe sub tine // apari / în balcon / și inspiră

ozonul de semne / fosforică grindină / în care se scaldă banalul / reintră în casă // apoi / să adaugi / cînd sca-de lumina / la textul / (ce nici nu l-ai scris) / ca **erratum** / funinginea verde din ochii pisicii”. Așezarea în scară a versurilor, scurte, explozive, indică o fragmentare a poeziei neobișnuită înainte. Dezmembrarea textului traduce o dezmembrare a ființei: „Să nu-mi spui că am chip frumos! // îl scap / rămîn fără cap // să nu-mi spui că am glas duios! // îți jur / se-mprăstie-mprejur // să nu-mi spui că am braț vinjos! // te ro / am să ajung olog // așa e bine! // **ada** mai în bucățile / din mine / să nu se-mprăstie în toate părțile”. Nu lipsește doar unitatea sufletului clasic, dar și plinătatea lui, adică sensul. Aparențele obnubilizează esențele. Neantul hstruiește acum ființa lirică: „Lasă-te dus / zicea valul / și m-am lăsat / însă nu ea val / exaltate de rouă flecarele / ierbură mă pierdeau în aval // fă-te ușor! zicea calul / și m-am făcut / însă nu era cal / atletii-n arenă și carele / ca un pur exercițiu vocal // te voi răpi! zicea malul / și m-a răpit / însă nu era mal / ci un dă al neantului carele / instruieste-orice conanimal”. Modificarea de ton și de structură se datorează mai ales invaziei **măvelor** personale. Porți poeziei se dilată ca o simtă mai bine mișcarea browniană a subiectivității. Regrete, tristeți și iluzii străbat la suprafața poeziilor. **Adu-ți aminte** conține nostalgia unui instinct pierdut, care s-a civilizat, a unei primitivități barbare, alungate în junglă de conformismul social. **Desnărtire în larg** recomandă alcătuirea, oricît de incomodă, a unor rezerve sentimentale, care păstrează echilibrul sufletului. **Dezvăt** e aproape o apologie a renunțării, a călugării, cînd ființa se mulțumește cu înțelesul lumii, uitîndu-i vigoarea formelor și culorilor în imagini de o mare putere lirică: „Din-tate fol / trapezuri cu merinde / lipsiti din cale-mi! / tot ce mai rețin / e povirnișul care mă desprinde / de foc / mal mult / de umbră / mai puțin // ca ledere pe moarte / apeducte / de gîlgiit și murmur / mă dezvăt / lumina dansatoare / ieri / pe fructe / e sclavă / astăzi / unui alt dezmăt // plopi în sutane verzi / cu nimb de pîlcuri / rugați-vă! / din foșnetul iubit / falange palide adună tilcuri — / ce griu / mai sfînt / rîvneste-un cenobit?” Aproape în totul remarcabil, acest recent volum al lui Ștefan Aug. Doinaș promite, cum se vede, și o înnoire a poeziei, ceea ce nu poate decît să ne trezească interesul.

Nicolae Manolescu

Aurel D. Cîmpeanu

„Avram Iancu”

(Editura „Ion Creangă”)

■ **AVRAM IANCU**, de Aurel D. Cîmpeanu este, de fapt, o biografie romanțată, în versuri, a marelui nostru luptător pentru libertate.

Volumul include 49 de capitole, grupate în următoarele secvențe: „Moșii și Avram Iancu”, „Noa, hai”, „Iancu nu doarme”, „Strălucind ca soarele”, „Fierbinte singe-n calda vatră”, „Vei merge!...”, „Bilanț”, „Nopti nedormite”, „Drum spre casă”, „Norodul cere”, „Singur Iancu nu mai vine!”, „Răsună noaptea lui Haiducă”, „Gloria acelor zile pline”. Ele dezvăluie întregul cuprins al narațiunii în versuri.

Aurel D. Cîmpeanu folosește diferite forme de versificație. Uneori cea populară („Pe dealul Feleacului / Trec oștile Iancului, / Pe mijlocul drumului, / Ca semn al stăpînului”). Alteori, strofele au rime împerechiate ori încrucișate. De cele mai multe ori, autorul urmărește acțiunea descriptivă, căutînd să evocă în imagini sugestive fiecare nouă faptă a Iancului. Sînt însă și momente în care, păs-trînd firul epic al manifestării eroului, poetul caută să reconstituie starea de spirit a autorităților de atunci, care constatau cu uimire și spaimă că „Iobagii-s ne-învinși la munte”.

Autorul stăpînește în întregime adevărul istoric privitor la viața eroică a lui Avram Iancu. Dar fluidul poetic devine oarecum obositor în anumite capitole. Sugerarea evenimentelor, a vestilor aflate cu privire la călătoria la Viena, a drumului spre țară ar fi conferit acestor ca-

pitole, prin o mai accentuată imagine poetică și melodice, mai multă căldură.

Volumul **Avram Iancu** este o scriere frumoasă, adresată copiilor și tineretului în primul rînd, rezultată dintr-o documentare minuțioasă și îndelungată prin satele pe unde au răsănit pașii marelui tribun.

Prin **Avram Iancu** (carte ce beneficiază de ilustrațiile lui Dumitru Verdes), Editura „Ion Creangă” continuă o acțiune binevenită de evocare, și prin poezie, a trecutului nostru istoric, iar autorul cîștigă o experiență poetică ce-i va folosi, neîndoielnic, în lucrările viitoare.

Al. Raicu

M. Constantinescu

„Liman virtual”

(Editura Albatros)

■ **POEZIA** violonistului Mihai Constantinescu nu-i fără legătură cu muzica — influența e vizibilă în arhitectura poemelor, uneori cu o structură formală de sonată clasică, în fluența și orchestrarea incantatorie a ritmurilor, în precauția, uneori excesivă, față de expresia verbală. La antipodul discursivului și al oricărei retorici, elaborate și scuturate de accidental ca niște gnome, poemele sale sînt mici concentrate lirice expurgate de orice lest ponderabil, aspirînd la o seninătate izbăvitoare de traume și imblinzitoare de monstr. Artă — muzica și poezia prin excelență — au pentru el o funcție catartică și psyagologică revelată, în afirmarea căreia descoperim o vitalitate de grad secund.

Privită cronologic, poezia din ultimul volum, **Liman virtual**, este una vesperală, străbătută de întrebări sapiențiale, scrutînd orizontul ascuns și etern al lucrurilor. Semnele vremii sînt supuse unei lecturi palimpsestice, și sondarea propriilor amintiri pune între paranteze virstele succesive pentru a redescoperi un spațiu original pur: „Un virtual eden e-n fiecare, / Abia ghicit, parfum absent, / Ce stăruie în adîncimi, latent, / Sub nevăzute vietăți larvare. // Configurări tectonice-s rămase / În împletirea care le-a surprins / Întoarcerea în propriul nostru ins / E ca-n cetăți cînd punțile-s retrase. // Dar cum adesea-n roci găsim prezente / Fosile, urme în tipar revers, / Mai stăruie în noi conturul șters / Al fostei purități incipiente.” Întoarcerea în spațiul liliat uzează în mod invariabil, în alte poeme, de timpul viitor al verbului, un viitor sinteză de nostalgie și aspirație. Coborîrea în trecut e recucerire pe o altă treaptă a spiralei.

Poet al timpului, Mihai Constantinescu radiografiază trecerea pentru a fixa, în perindarea imaginilor caducității, grăunțele de perenitate.

Absența totală a gesticulației, tenta oraculară și desfășurarea de ritual taumaturgic dau acestei spunerii monotonie abstractă a „murmurului” (despre care vorbește poetul Ioan Alexandru în a sa postfață), ale căruia rosturi în depășirea contingenței și în conectarea la alte ritmuri interpretul lui Bach le știe mai bine decît oricine. Poezia lui Mihai Constantinescu, lipsită de bovarismul care-i face pe unii slujitori ai muzelor să creadă că adevărata lor vocație ar fi în domeniul vecin, e creația unui intelectual fin, cu o cultură filtrată, dar și — lucru esențial și caracteristic — a unui practician al frumosului, pentru care arta este una — ca, de altfel, și virtuțile ei soteriologice.

Nicolae Mecu

PETRE BALOGH: Victorie

Dialog cu necunoscutul

CEZAR BALTAG

Dialog la mal

EDITURA EMINESCU

CU TOATE că este numai gândire, esență și concentrat de gândire, poezia lui Cezar Baltag rămâne intraductibilă în termenii obișnuți ai comentariului critic, pentru că este gândire situată dincolo de cuvinte; apelând totuși la ele doar cu o clipă înainte de-a se închide definitiv, într-o tăcere impenetrabilă. E ca și cum tăcerea însăși, înainte de a se zidi într-o edificată sfidare, ar consimți, nu fără un anume dezgust, anticipând rezultatul, la un ultim compromis cu vorbirea, la un ultim pariu. Și nu e păcat că se decide la aceasta și că infringe, într-o tentativă produsă în climat de frontieră, încărcat și îngins, rezerva, neîncrederea, sila de rostire. Ar fi fost să se piardă ceea ce, în nici un caz, cu nici un preț nu trebuie să se piardă: dovada elocventă a confruntării cu necunoscutul, cu limitele, cu spaima lipsei de sens. Proba demnității în confruntarea cu aceste probleme ultime a stat și încă stă la îndemina poeziei, a poeziei esențiale, și Cezar Baltag o trece avizat pe deplin de ceea ce face, în stilul ce îi este de mult caracteristic, al unei competente, al unei autorități în materie. „Ci ei tot îmi spun că mai e timp / chiar dacă / peretii acestia au început să plece // Ci ei tot îmi spun: mai este vreme / chiar dacă / Pământul a început să se îndepărteze // mai e timp / cu toate că / pasărea din geam a plecat / și acum va zbura și fereastră / ... // Și eu voi sta acum în prag / și pragul strigă: întoarce-te / Și deschid ușa încet / și ușa dispăre / dar nu e nimic / timp mai este“ (Timpul).

„Ai ieșit din casă / și n-a mai fost casa. // Ai trecut pragul / n-a mai fost pragul / te-a avertizat o pasăre / nu mai e pasărea. // Era simbătă. / Nu va mai fi simbătă / Numai copacul / eter-

*) Cezar Baltag, *Dialog la mal*, Editura Eminescu, 1985.

nul / își clatină frunzele“ (Prag ireversibil).

Publicat la exact douăzeci și cinci de ani de la debutul paralel și solidar (în contraste) cu cel al lui Nichita Stănescu, volumul *Dialog la mal**) confirmă o identitate artistică excepțională, dind, în același timp, și măsura unei nece are evoluții. „La debut — observă Eugen Simion — el disprețuia firava trestie pascaliană; acum se identifică integral cu destinul ei. Poetul [...] își gindește condiția și ridică plin de demnitate ochii spre cerul care îl apasă“.

Gindirea are caracter net revelatoriu în poezia lui Cezar Baltag (în recentul volum parcă încă și mai net decât în toate celelalte) și este pindită, surprinsă și exprimată chiar în momentul producerii sale, cu tot ceea ce comportă această simultaneitate, această rară identitate în planul rostirii: promptitudine, prospețime, imediată materialitate a incorporării. Nici vorbă de vreo abstracțiune într-o poezie, totuși, înaltă abstracție, de nu se mai poate urmări, în mereu mai îndepărtat de senzații ascensional zbor. Și totuși se urmărește, intrucit cuvintele sînt de aici, din zona terestră a privitorului, din lume, din lumea firescului nealterat: „Sui de atita vreme / pe această funie fierbinte / care trece / printre palmele mele / insingerate // Urcă, îmi spui, prinde-te cit poți / de liana pe care o țin / pentru tine. / continuă să vii / chiar dacă / și se va șopti: nu mai există / Pământul // catără-te, chiar dacă / se întunecă // Totul“ (Lui Mihai Eminescu). Ce era mai greu de găsit, mai istovitor de „imaginat“ în dialogul la mal era desigur (și de departe) tonul în care să se desfășoare, tonul asaltat de atitea pericole al transiterii de lucruri fundamentale, rupte de celelalte, doar interesante, demne și ele de atenție, tonul sublimării, al gravității, al elevației. Cezar Baltag l-a găsit pentru că a știut să-l aștepte, iar știința așteptării este, cred eu, suprema știință, în poezie desigur, dar, de fapt și în ultimă instanță, nu numai în poezie. Simți efectiv, urmînd tonul și lăsîndu-te în voia sa, în voia sa indeajuns de aspră, că și se oferă, și nu merită să o ratezi, șansa unei reculegeri în esențial, de care agitația convulsivă a cotidianului te îndepărtează riscînd, dacă te gîndești bine (dar ai vreme, ai energie să mai și gîndești?). de tine însuși să te înstrăineze. Cititorului-frate i se mai oferă șansa acestei sustrageri din regimul vesel trist al precipitării. Și ce-i este dat atunci cu propriile sale urechi neacomodate să audă? „Iată, îți dau un cuvînt / și cu el îți dau lumea / și nu-ți cer nimic / numai / să îți mînte Cuvîntul. // Atit. // Îți dau înțelepciunea / de a regăsi tot ce vei pierde: / tu dă-mi numai risul / tău / pentru totdeauna // Ca și cum zilele / ar începe deodată să zboare / ca și cum /

stolul / ar fi / tot mai sus // Îți dau aripi / să te iei după ele / tu dă-mi ultima ta lacrimă. // Atit // Acum gata. // Am ajuns la ultima treaptă. // Îți dau noaptea lumii. / Tu dă-mi numai obo-seala ta / mare. // Atit // Îți dau flacăra / tu dă-mi numai ultima ta / bătaie de inimă // Îți dau înapoi lumea / pe care ai pierdut-o. / Tu spune-mi numai / Cuvîntul / incredințat ție // Cuvîntul. Atit.“ (Dialog la mal).

Cînd dobîndesc, și de obicei nu ratează momentul, și o pasionalitate „trupească“, o marcă săgetător existențială, poemele ontologice, saturate de idee, au și mai mulți sorti să convingă. Coboririle în profan sînt frecvente, asigurînd credibilitatea corporală, la nivelul limbajului comun, a chinuitoarelor interogații metafizice și numai aparent un poem ca acesta (Hotel) s-ar înscrie într-o tonalitate străină ansamblului operei: „Camera 3210. Pofțiți cheia, vă rog. / Luați ascensorul din stînga / Bună seara, domnule / Bună seara, domnilor / Eu urc în cameră și mă odihnesc puțin. / Cobor într-un sfert de oră. / Ne vedem jos. Ne vedem sus. / Nu ne mai vedem niciodată // ...Hei, recepția! Unde au plecat toți? / E o conferință undeva / în seara asta? / Exact adineauri coridorul / era / înțesat de lume // ... / Hai afară. E puțin și orașul / Cum a mai trecut vremea, domle, / n-am stat decît zece minute / și a început / Vacanța. / Da vacanța, se poate în sfîrșit / respira. / A plecat și Dumnezeu în vacanță // Pa, Doamne. Ne vedem în celălalt / în celălalt con / dacă mai vine vreunul / Pa! Lumea e în vacanță. / Lumea a fost. / Ceva a fost în tot cazul. / A fost cu siguranță ceva în tot timpul acesta. // Oh, dacă ne-am putea aminti / ce anume...“.

Da, e tot Cezar Baltag și aici și încă unul foarte autentic tocmai pentru că este puțin modificat, puțin altul. Nervozitatea, nota de ricanare, ironia superioară, sarcasmele etc. nu-l înstrăinează de sine, îl exprimă deopotrivă cu nota oraculară, cu patosul abstract, cu aspirația spre sacru. Animația și amestecul stilurilor îl îndepărtează de riscul solemnității lirice, al univocității monotone, tactul și inteligența (cu totul neobișnuită) intervin la vreme spre a semnaliza pericolul, excesul, și a restabili echilibrul. Metafora însăși este împiedicată să se dezvolte, frazarea amplă a imaginii întîmpină în poem o secretă rezistență, fraza însăși se întrerupe, se retează cu bună știință, se frînge, cuvîntul se scurtează și se înăsprește, emană energie, o irezistibilă forță de șoc: „Într-o viață întreagă / o singură zi / într-o singură zi / o singură șansă // o clipă / ... / Viața / ca să aștepti ziua // Ziua / Ca să prinzi Clipa / Clipa / ca să ieși din mormint / ... / Iată a bătut / orologiul / și ai înțeles: / viața nu era parcă asta / dar e prea tîrziu și nu mai / poți să recunoști / ziua // Ți-a mai rămas

Clipa“ (Raza); „Toate secunde / sunt de la o vreme săgeți / cineva încordează un arc otrăvit / și săgețile spintecă aerul pline de ură / nu se liniștesc decît surd / cînd își află odihna în tine // ... / Vine seara / și săgețile se îndesesc / se lasă noaptea / și drumul se învălăază mai tare / toate rănesc, ultima răpune / dar cită lumină!“ (Călătorul); „Peste dealul / unde păsările nu zboară / acolo să ajungi // Pe calea unde / cocosii nu cîntă / să apuci // Să fugi și săbiile adevărului / în foc să te mistuie // ... / Și cînd vei ajunge ca aurul / în lumea unde păsările / cîntă / să te reintorci / Lumina să-ți spună: / Am fost tot timpul cu tine. / Nu te-am părăsit nici o clipă. / Trezește-te. / De cînd te aștept!“ (Ca aurul).

Toată poezia mai nouă a lui Cezar Baltag, epurată, dezgolită, sustrasă oricăror seducții și în genere voinței de seducere, se concentrează pe singura mare obsesie a adevărului ființei, aspirînd în același timp, cu mijloacele unui expert al poemului, să fie și altceva, mai mult decît poezie; mai exact spus, un alt fel de poezie, apropiată de sursele unei reflecții originare, cu atenția încordată și (încă) ne-distribuită. Întorcîndu-se mereu și mereu asupra propriei condiții, ca în extraordinarul poem dedicat în eternitate memoriei lui Nichita Stănescu. Limitele dintre poezie și gîndirea cea mai profundă dispar aici ca de atitea alte ori în textul lui Cezar Baltag; un text auster la maximum, aprig, în laconismul său, orientat spre ceea ce este, amestec de vulnerabilitate și grandoare, spre ceea ce merită să fie, spre esențial:

„Ce om ciudat, — / se minunau fiarele — / și cit de neapămîntește / cîntă / de parcă ar vrea / să imblînzească / oamenii // ... / dar oamenii, ca și zeii / se știe, nu pot fi imblîziți // Ce zeu neștiutor, — / murmurau oamenii — / tot vrea să ne păcălească / pe noi care de foarte multă / vreme / nu ne mai lăsăm de zei păcăliți // Ce ins caraghios, — se mirau zeii — / nu e nici om, nici fiară / nici pasăre, nici măcar arbore / și totuși pare că a fost toate astea / cîndva // Trebuie să ne fie milă de el, — au proclamat fiarele — / să-l sfîșiem cu dragoste, / e doar de-al nostru / și nu mai putem suporta // E om, fără îndoială, are prea multe slăbiciuni, / au murmurat oamenii — / nu știm ce să facem cu el, e prieten / cu fiarele // e tot mai urît pe zi ce trece, / priviți-l nici nu mai are chip omenesc // ... / Dar el cînta nepăsător / mai departe / și fiarele ridicau fermecate / boturi / spre stele / și oamenii amuțiseră de uimire / și zeii tăceau și mureau și-nviau. // Iar cînd s-au dezmeticit / în sfîrșit / și s-au repezit să-i prindă / el era stea de mult. Le scăpase“. (Orfeu).

Lucian Raicu

Oltenenește

CU o putere de invenție epică redusă, mai mult punînd cap la cap reminiscențele unor vechi clișee, Romulus Cojocaru a scris totuși un roman*) viabil, antrenant, colorat și pitoresc, savuros la lectură și foarte interesant ca document etnografic și lingvistic. Esențial, *Împărății* este un discurs colectiv oltenesc: viața și opiniile locuitorilor unui sat exprimate într-un grai foarte autentic și viu, plin de vervă, cînd rău, tăios, agresiv, cînd pipărat, cînd crud și batjocoritor, cînd frust, zgrunțuros, moreu însă „afurisit“, lîric tocmai prin completa absență a lirismului. Obiceiuri, fapte, istorii, totul este trecut prin filtrul acestei oralități tribale și capătă o culoare foarte specifică, memorabilă: „„Auziși, Lenă, auziși?“ „Ce s-aud, dadă Marie, ce s-aud?“ „Cică una la Vlădaia a fătat un copil cu două capete.“ „Cu două capete?“ „Cu două capete. Unu e mai mic și altu mai mare. Al mic aduce a cîine, al mare aduce a bou. Al mic ride, al mare plînge.“ „Cine spuse, dadă Marie?“ „Cine văzu, cine să spună? A lu Vrăjitoru fu la Vlădaia cu lina la dărac și auzi cum vorbește lumea. Vru și ea să-l vadă, da' nu-l văzu, cică-l scâldea atunci și nu-l văzu, nu avu cine să-i arate. Mumă-sa, muma copilului, cică s-a dat de vrăjitoare și nu avea anii de vrăjitoare și-a pedepsit-o. Cînd te dai de vrăjitoare, i-auzi, să nu te culci cu bărbat și nici în casă să nu ții bărbat, că faci copii pocîți. Asta se dăduse de vrăjitoare, da' avea bărbat.“ „Și ce-o să facă-acu cu copilu

*) Romulus Cojocaru, *Împărății*, Ed. Cartea Românească, 1985.

cu două capete?“ „O să stea cu două capete și-o să fie bine de el.“... Limbajul face povestea.

Autorul însăși nu vorbește altfel. Poet, prozator, om foarte cunoscut în Turnu Severin, orașul în care trăiește, avocat de profesie, Romulus Cojocaru are înfățișarea unui haiduc trecut prin multe, ori a unui călugăr răspopit, din expresia plastică de formulă oltenescă el făcîndu-și un stil la fel de personal și înconfundabil ca și acela, muntean și bălăreț, al lui Fănuș Neagu. În acord însă cu spiritul sarcastic și malițios al locuitorilor Olteniei, Romulus Cojocaru folosește rareori metafora ori expresia figurată, registrul său stilistic fiind mai degrabă dominat de o directețe a cărei asprime protejează sensibilitatea. Nu există vorbe „frumoase“ în această proză certărească, răstăită, iute, în care cuvintele sînt parcă melitate. Gesturile tandre lipesc ori, mai exact, sînt întoarse, paradoxal, în contrariul lor. Cînd, spre exemplu, unul dintre eroii cărții pleacă la război (acțiunea, cită există!, se petrece la jumătatea deceniului al cincilea, către sfîrșitul conflagrației), nu-și îmbrățișează nevasta, ci o plesnește peste falcă: „nu știu cum mi s-a pus un cercel în burtă că, fleosc!, i-am dat una peste falcă și iote așa am plecat eu la război. Ce dracului am avut nici eu nu știu. Ce mă, s-o fi pupat de față cu tata și cu mama? Da' nepupată nu sta ea?“ Delicatețea și sensibilitatea sînt ascunse, fire de arici au toate personajele și nimeni nu se formalizează de atitudinile mai dure. Acestea par să facă parte dintr-un cod stră-

vechi, de altfel, și femeile, cînd sînt bătute de bărbați, nu se plîng, se mindresc și se bucură: e dovada, că sînt iubite, cea mai sigură. „Muieroa“, zice un personaj, nu trebuie „luată cu bombonele“. Uneori, chiar ele îi provoacă, spre a le încerca trîncia sentimentului niciodată declarat verbal. Bărbații, și ei, deși aplică nevestelor, cu sau fără motiv, tratamente con-tondente, sînt întotdeauna foarte sensibili la vreun cuvînt rău spus de alții despre ele: nu există ceva mai jignitor. Cînd un bărbat nu-și apără nevasta, comunitatea îl disprețuiește. Aceași „răutate“, care nu este decît o gingăsie întoarsă, se manifestă și în relațiile de prietenie. Doi invalizi de război, unul schiop și altul ciung, vorbesc astfel cînd se revăd: „„Mă, Ristea, cum o fi mai bine, mă, fără mină ori fără picior? Dacă stau și mă gîndesc bine, tu ești în distig. Faci economie de o opincă, de un ciorap...“ „Te ia dracu, mă, al lui Mă-măligăcăldă.“ „Picior faci din ce vrei, te duci în pădure și-ți alegi copacu, faci picior pe ales, te duci dimineața și la prînz e gata, nou-nouț. Pină seara faci trei-patru picioare, dacă vrei. Să ai de rezervă. Din păr să faci, că e mai țare. Asta e de tei, ușor, hai?“ „Da, că bine zici, a dat bogăția peste casa mea. Fac economie la opinci. Ce să faci tu, că ești în pierdere...“ „Sînt, cum să nu fiu, cine-și mai face haina și cămașa numai cu o minecă? E musai să faci numai cu mina care-i lipsă și o bagi în buzunar ca mine, nu lași s-o filie pe lingă tine. La asta nu te gîndești tu, deșteptule, pe tine dacă te mușcă un cîine de piciorul de lemn neam dacă te doare, pe mine dacă mă mușcă, mă doare, îmi face rană și coace și poate zac cine știe cit din cauza

ei. Și treburile îmi rămîn nefăcute, că nu are cine să le facă. Ei, vozi, taci...“ Femeile se ceartă de plăcere, ocărîndu-se cu voce mare, în auzul satului, care asistă la spectacol cu mare plăcere; o ceartă care durează o zi este, firește, o performanță de care se bucură toți. Onomastica este, de asemenea, foarte expresivă (Capmare, Fănică, Belterie, Puiață, Căcărează, Chiorobașu, Napu, Ficate, Pipotă, Cepoi, Cafadaru, Dugujan, Făsu, Chitagi, Smeare, Gărgăune, Colțoiu, Pitpalac, Pomneață, Zăgăianu, Nicu lui Molea zis Dereă, Zbanț, Codinache, Leuca, Lie Ceacir, Mirtan, Nelă Prencea, Găozan, Cionac, Dovlea, Bățică, Ionită Purcel, Nicolae Cioacan, Ion Zăvălas, Gheorghe Cucuete, Lăpăduț al lui Mă-răcine, Dircă, Jurebie).

Înrudit formal cu poemele lui Marin Sorescu din ciclul *La Lilieci*, romanul lui Romulus Cojocaru are înfățișarea unei monografii realizate prin însumarea de conversații și monologuri ce reflectă o conștiință colectivă surprinsă într-o moment dramatic al existenței sale. Roman „vorbit“, de o inepuizabilă oralitate, *Împărății* interesează nu atît prin evenimente (sfîrșitul războiului, improprietărea, colectivizarea), cit prin reflexul lor în exprimarea cotidiană. Este un document de grai și suflet oltenesc, remarcabil.

Mircea Iorgulescu

Povestitori (III)

■ **PROFESORUL** de literatură Claudiu Nistorescu, personajul unei proze din **Boare de Waterloo** (Ed. Cartea Românească) de Nicolae Stan se arată interesat de elaborarea unui studiu intitulat „staticul — sinteză voalată a mișcării”, temă a cărei substanță lăse revela mai întâi pe cale empirică („am simțit — notează el — cum într-o stare de gol, de STATIC, poate exista viață, mișcare, preaplin”) pentru ca, reflectând asupra-i, să o fixeze în confortul sever al unei definiții savante: „Staticul e rezultatul curgerii egale a timpului ajuns la conștiința de sine”; de privim cu atenție băgăm de seamă că definiția e complementară senzației notate anterior, ca într-o încercare de structurare teoretică, deci demonstrabilă, a imprevizibilului trăirii; ca și cum staticul și mișcarea ar revoca relația disjunctivă în care, la prima vedere, se află pentru a se stabili într-una de compatibilitate, de nu chiar mai mult, după cum enunță din titlu studiul personajului; se întrevăde în această congruență o viziune relativistă asupra mișcării, lucru care îl privește strict și personal pe eroul respectivei proze; și totuși ne privește și pe noi, cititorii, întrucât raportul dintre mișcare și static sugerează un fel de a gândi raportul dintre materia epică a unei povestiri și povestirea însăși; de altfel toate textele din cartea lui Nicolae Stan denotă intenția de a găsi acestui raport o soluție personală. Punerea în pagină solicită imaginația prozatorului mai mult decât materia epică; în genere banale, inspirate din existența oamenilor din Bărăgan, situațiile epice își dezvăluie o semnificație suplimentară, de regulă în alt registru decât cel al semnificației imediate, și asta numai grație modului ingenios de a relata al autorului; parantezele divagante, dialogurile la distanță, punerea (grafică) în paralel a planurilor narative, versatilitatea naratorială, intervențiile auctoriale sînt principalele căi de impunere a semnificației suplimentare; că ele reprezintă și un efort de sincronizare cu modalități epice de dată mai recentă (nu foarte, totuși) este incontestabil, dar important rămîne faptul că prin ele autorul reușește să comunice expresiv și să convertească în inedit o materie epică oarecare.

Patru texte sînt mai elocvente pentru orgolioasă tentativă a prozatorului: **Vals, Drum în construcție, De veghe în coridor și Postfața autorului**; primul (din care am citat relația static-mișcare la începutul acestor note) e un decupaj similitudinilor cinematografice, alternînd stilul confesiv și stilul reportericesc, ochiul emotiv și selectiv al omului cu ochiul imperturbabil și strict cantitativ al aparatului de luat vederi în scopul obținerii imaginii unitare și miezoase a mișcării ca de „vals” a vieții la țară, din perspectiva deopotrivă a celor care tră-

iesc mereu acolo și a celor care se găsesc provizoriu în mediul acela; al doilea text (de la care se revendică, într-un fel, și titlul cărții) e o încercare meritorie de plasare a prezentului narațiunii într-un trecut al memoriei afective, a sincroniei textului care se scrie în diacronia textului deja scris (biografie), încercare dublată de prezentarea unui program narativ bazat pe variante, divagații și operatori de tensiune epică (aici „boarea de Waterloo” ca expresie a raportului dintre forța stihială și puterea ordonatoare); **De veghe în coridor**, textul cel mai aproape de condiția consacrată a prozei și dînd măsura talentului de povestitor al autorului, este istoria unui soldat de la țară, gardian de închisoare înainte de război, pus să păzească deținuți politici, comuniști și socialiști, o istorie a neînțelegerii, în fond a lipsei de comunicare, între „limba” de mentalitate arhaică, guvernată de „reguli” soietice ca imuabile, a soldatului Nuță, și „limba” politică, impregnată de revoluționarism a deținuților; în fine, al patrulea text poate fi interpretat ca o parabolă a scriitorului dar și ca o „artă poetică”, subtil denunțată textualist într-un decor aglomerat și zgometos în discursul prezumtivului scriitor (Ilior) avînd ca martori personaje ce evocă patronimic jumătate din „cvadruga” evangheliștilor (Marcu, Luca). **Boare de Waterloo** face dovada abilității narative a lui Nicolae Stan, o abilitate însă care, cel puțin în textele de aici, îmi pare că e prea mult furată de ea însăși, neglijînd înclinația de povestitor a autorului, considerată probabil neimportantă în ordinea originalității dar fiind, cred eu, singura totuși care îi poate valida originalitatea reală.

■ **INTIMPLĂRI** din viața muncitorilor forestieri, a oamenilor de la țară ori a micilor lucrători din tirguri povestește în manieră orală Gheorghe Bogorodea în **Cocoșul** (Ed. Scrisul românesc). Interesat de motivația ascunsă a comportamentelor și de aspectele obscure ale relațiilor dintre personaje, tinărul prozator nu ezită să aducă pe scena epică situații ciudate, oarecum senzationale, personaje naive, sentimentale, uneori violente, alteori apatice, fiind mereu la un pas de lacrimogen, melodramatic și romantic, dar reușind mereu să se replieze printr-o bună intuiție a tragicului care-l face ca, mai ales în finalurile povestirilor, să descopere, uneori cu surpriză pentru cititor, latura gravă și profundă a unor realități cu aparență de senzational lăcrimos; personajele lui au, cele mai multe, un fel elementar de a simți și a gândi, o acuitate a reacțiilor pe măsură și chiar un mod de a vorbi extrem de economic, elementar el însuși; toate acestea le conferă un anume pitoresc existențial care se răsfrînge și asupra mediului social; descrierea com-

portamentelor e minuțioasă, făcută de aproape și cu incetinitorul, preferința autorului pentru cazuri aparent stranii avînd ca efect instaurarea unui aer misterios în țesătura narativă, destrămat apoi cu bună știință prin luminarea resorturilor intime care provoacă reacția comportamentală; observația psihologică joacă și ea un rol însemnat căci, fără să fie numădeci ținta demersului epic, e mereu presupusă ca pre-text, ca bază a studiului comportamentist.

Cîteva povestiri (**Calul, Drumul, Prînzul, Nenea Mare, Piinea, Fuga**) au în prim-planul epic figuri de copii sau de adolescenți în situații dramatice; din pricina vârstei personajelor și a situațiilor-limită-cu care autorul le pune să se confrunte, sensul melodramatic e mai pronunțat în aceste narațiuni, cu toate că nu lipsește nici aici momentul adevărului, dezvăluirea fondului grav al imprevizibilității. Alte cîteva, grupate în ciclul **Magazinul de mobilă** (**Noaptea singurătății** și povestirea ce dă titlul ciclului mai cu seamă), sînt confesiuni în clipe de cumpănă, încercate asadar de impresionism și, prin asta, se află și ele la marginea melodramei. Remarcabilă între toate textele cărții este însă povestirea **Cocoșul**, nuanțată și bine dozată investigație în comportamentul și în psihologia unui olar de mare talent ce repetă, în inocență și cu atât mai tulburător, mitul lui Pygmalion, prilej pentru prozator de a face nu doar o incursiune epic pertinentă în spațiul lăuntric al artistului, dar și de a pune în lumină dinamica receptivității operei de artă, schimbările de atitudine ale colectivității receptoare motivate de revelarea inanalizabilă a frumuseții din produsele olarului. Oral prin excelență, stilul narativ al lui Gheorghe Bogorodea e al unui povestitor pasionat de descrierea și lîmpezirea ipotezelor comportamentale a căror aparență întunecă motivația reală; într-o atare direcție, povestirile sale de început sînt promițătoare.

■ **INTR-O** prezentare deopotrivă amicală și exactă, pusă în fața cărții de povestiri a lui Lică Rugină (**Sarea la vremea ei**, Ed. Cartea Românească), Nicolae Velea zice, fără să greșască, următoarele: „Fraza scrisă a lui Lică Rugină are o riguroasă tăietură stilistică, o legănare molcomă, moldovenească, aromitoare, pentru că, atunci cînd te aștepti mai puțin, să fii izbit de notații abrupte, fruste, cu o ruptură stilistică buimătoare. Mediile infățșate sînt diverse [...] și sînt descrise cu savoare și culoare, fără să negligeze niciodată «întepătura» ideii, a comunicării unor înțelesuri largi, convingătoare, depășind cadrul strict al anecdoticului, întotdeauna captivantă”.

Foarte adevărat, dar adevărul cuprins în vorbele lui Nicolae Velea poate fi nuanțat și completat în folosul unei mai precise fixări a noului prozator. Legă-

narea molcomă, „moldovenească” a stilului epic alternează în majoritatea prozelor lui Lică Rugină cu înclinația „moldovenească” spre mitologizare (ca la prozatorii dunăreni), spre ascunderea tramei epice sub o perdea de mister, țesută nu atît din șiraguri de cuvinte cu valoare metaforică ori liric sugestivă, cît din fragmente discursive așezate într-o altă ordine decît cea strict cronologică sau chiar logică. Interogîndu-și cu precădere propria experiență de viață, inspirat probabil de direcția autenticității, dar știind sau poate doar intuind că această experiență e ori prea puțină ori prea comună pentru a produce singură cîmpul de semnificație epică dorit, prozatorul și-a învîluit-o în mister, prin procedeul enunțat mai înainte și, totodată, a supus-o unei examinări reflexive preliminare (de scrierii ei sau, mai bine spus, ale cărei concluzii sînt chiar textul epic. De aici tenta obiectivă vizibilă în mai toate povestirile, chiar și în acelea unde naratorul pare să se confunde cu autorul (**Am plecat ridicînd din umeri, Sarea la vremea ei, Șoseaua Galațiului**), intructivă paradoxală dacă ne gîndim că treisprezece din cele patrusprezece povestiri ale volumului sînt scrise la persoana întâi; distanțarea față de sine diminuează ceva din tensiunea epică dar are avantajul că îngăduie o privire mai atentă și mai pătrunzătoare asupra contextului experienței personale, lărgindu-se astfel aria semnificațiilor; pornind, în genere, de la un anume moment al unei biografii, fie din copilăria personajului narator, fie din vremea maturității lui, prozatorul încearcă și reușește să inducă în particular generalul, să dea, cu alte cuvinte, o imagine epică a cărei semnificație depășește momentul strict evocat, sugerînd implicații pe întreg traseul existenței personajului, în ceea ce am putea numi destinul său; dealtfel, întrebările și reflecțiile în legătură cu experiența biografică văzută ca destin revin obsedant și deseori imprevizibil în discursul epic, oricît de ocazional ar fi acesta de cutare sau cutare eveniment reținut de memoria afectivă a naratorului: pînă și memoria afectivă, care constituie la Lică Rugină principală, dacă nu chiar exclusivă sursă de factologie epică, se supune acestei obsesii; nu o dată, explicit sau implicit, personajele socotesc nevoia lor de a povesti ca izvorînd din dorința de a nu uita, justificată de credința, rareori mărturisită, în apartenența faptelor evocate la destin; una din cele mai interesante povestiri, **Întoarcerea prietenului**, e de-a dreptul o „poetică” a neuitării ca mod de revelare a destinului; nu de realizare. căci, în această privință, Lică Rugină se apropie de „ardeleni” prin acceptarea, la urma oricărui conflict și a oricărei experiențe, a fatalității. Stilistic, prozele lui vor să impace povestirea de la o oral cu dicțiunea umbră, reflexiv lirică, misterioasă; o împăcare deloc ușoară, provocînd, atunci cînd nu se întîmplă, confuzie; în cele mai multe proze, autorul are grijă să evite confuziile, inclînînd balanța discursului spre oralitatea clară și expresivă.

Laurențiu Ulici

Gînduri (nu numai) despre turism

NU mi se pare că o formulă ca „scriitor și/sau ziarist de turism” ar avea vreo acoperire sau măcar vreo utilitate în afara celor dictate de rațiuni să le zicem profesional-organizatorice (asociații de breaslă etc.). În general, specializarea tematică a scriitorului, atunci cînd există, nu e niciodată relevantă în sine în ceea ce privește apropierea adecvată de operă. Și, într-adevăr, în autorul volumului **O invitație romantică** *) nu vom descoperi un „scriitor de turism”, ci îl vom regăsi pe Toma George Maiorescu cel dintotdeauna, poetul, prozatorul, publicistul, reporterul, cel veșnic animat de un elan umanist plin de fervoare și preocupat de problematice mai mari. Parcurgînd această **Invitație romantică**, ni se înfățșează, incontestabil, o viziune coerentă și interesantă despre turism, formulată cu uneltele publicisticii de aleasă calitate. Și totuși, mai mult decît atît! E neîndoielnic că apropierea la care s-a aflat, o vreme destul de îndelungată și din rațiuni curent-profesionale, de sfera presei pentru turism e vizibilă în unele din eseurile și articolele antologate; a remarcă, însă, numai acest lucru, ar însemna a proceda mult prea restrictiv. Nu turismul (ca „tematică”) a fertilizat verva publicistică și ideea moral-civică a autorului, ci, invers, calitățile lui de scriitor angajat au încercat o tematică cu valențe ce o recomandă unei meditații fertile. De fapt, turismul, în sens limitat, nici nu constituie obiectul exclusiv al scrierilor adunate în volum: prima parte a acestuia, subintitulată **Atitudini și delimitări**, își onorează cu prisosință subtitlul. Ochiul expert al reporterului și conștiința civică a scriitorului au concurat pentru a sublinia accente, mai imbușură-

toare sau dimpotrivă, ale cotidianului. În sensul cel mai larg, nu întotdeauna strict legate de peregrinări turistice și implicînd varii subiecte, de la relațiile interumane în general, sau de la rolul social al literaturii, și pînă la de pildă, semaforizarea unor intersecții sau întoarcerea față de ciinl de agrement. Portrete și situații elocvente prin ele însele sînt succint dar precis creionate. Reporterul cedează deseori locul moralistului, iar în argumentația uneori pasională recunoaștem poetul.

Secțiunea a doua a volumului ne apare însă ca o izbîndă a reporterului Toma George Maiorescu. Prin **Cărare de aur în infinit** — titlu sub care sînt grupate unele dintre cele mai interesante pagini scrise despre marea epopee reală a canalului Dunăre-Mare Neagră — el demonstrează, cu brio, cum pot fi evitate, la scrierea unor reportaje pe teme concrete, atît volitja riscată cît și cantonarea în orizonturi pedestre, atît tehnicismul exagerat, inaccesibil cititorului comun, cît și „poetizarea” facilă a cotidianului. Unele momente de grație au generat pagini de sobră poezie a naturii, a nostalgiei tărîmurilor paradisiace, pe care călătorul Toma George Maiorescu are talentul de a le descoperi și de a le evoca în rînduri ce, implicit, se recomandă ca niște „invitations au voyage”.

Volumul se încheie cu un grupaj de texte (articole teoretice, o anchetă-masă rotundă cu participare internațională, un interviu) ale căror titluri grăiesc de la sine: **Turism — dimensiune spirituală. Turism și autenticitate. Turism și cultură** etc. Legături ușor depistabile, cel puțin subtextuale dacă nu explicate, asigură coeziunea culegerii, în pofida eterogenității părților.

Nicolae Bârna

Calendar

● 1.V.1935 — s-a născut **Dona Roșu**.
● 2.V.1893 — a murit **George Bariț** (n. 1821).
● 2.V.1928 — a murit **George Ranetti** (n. 1875).
● 2.V.1936 — s-a născut **Valentin Tudor**.
● 2.V.1940 — s-a născut **Ion Lotreanu**.
● 2.V.1945 — s-a născut **Dan Angheliescu**.
● 2.V.1979 — a murit **Letiția Papu** (n. 1912).
● 3.V.1900 — s-a născut **Eugenia Cioculescu**.
● 3.V.1906 — s-a născut **Paul B. Marian**.
● 3.V.1915 — s-a născut **Corneliu Bărbulescu**.
● 4.V.1902 — s-a născut **Elena Iordache-Streinu**.
● 4.V.1922 — s-a născut **Vlad Mușatescu**.
● 4.V.1928 — s-a născut **Leon Baconsky**.
● 5.V.1919 — s-a născut **Mihnea Gheorghiu**.
● 5.V.1919 — s-a născut **George Uscătescu**.
● 5.V.1922 — s-a născut **Dumitru Hincu**.
● 5.V.1927 — s-a născut **Vicu Măndra**.
● 5.V.1933 — s-a născut **George Zarafu**.
● 5.V.1940 — s-a născut **Dumitru Udrea**.
● 5.V.1948 — a murit **Sextil Pușcariu** (n. 1877).
● 6.V.1908 — s-a născut **Ion Vlasiu**.
● 6.V.1922 — s-a născut **George Lăzărescu**.
● 6.V.1930 — s-a născut **Dorel Dorian**.
● 6.V.1941 — s-a născut **Paul Tutungiu**.

● 6.V.1943 — s-a născut **Laurențiu Ulici**.
● 7.V.1920 — a murit **C. Dobrogeanu-Gherea** (n. 1855).
● 7.V.1925 — s-a născut **G.I. Tohăncanu**.
● 7.V.1937 — s-a născut **Ștefan Iureș**.
● 7.V.1937 — a murit **G. Topirceanu** (n. 1886).
● 7.V.1938 — a murit **Octavian Goga** (n. 1881).
● 8.V.1923 — s-a născut **Traian Iancu**.
● 8.V.1930 — s-a născut **Florin Chirițescu**.
● 8.V.1933 — a murit **Spiridon Popescu** (n. 1864).
● 8.V.1937 — s-a născut **Darie Novăceanu**.
● 8.V.1945 — s-a născut **Antoaneta Apostol**.
● 8.V.1948 — s-a născut **Vasile Dan**.
● 9.V.1895 — s-a născut **Lucian Blaga** (m. 1961).
● 9.V.1918 — a murit **George Coșbuc** (n. 1866).
● 9.V.1931 — s-a născut **Victor Văntu**.
● 9.V.1943 — s-a născut **Sterian Vicol**.
● 10.V.1858 — s-a născut **D. Teodor** (m. 1920).
● 10.V.1929 — s-a născut **Ion Horea**.
● 10.V.1929 — s-a născut **Kanyadi Sándor**.
● 11.V.1914 — s-a născut **Emilian Nestor**.
● 11.V.1924 — s-a născut **Aurel Gurghianu**.
● 11.V.1931 — s-a născut **Laurențiu Cernet**.
● 11.V.1940 — s-a născut **Gheorghe Istrate**.
● 11.V.1941 — s-a născut **Crișu Dascălu**.
● 11.V.1984 — a murit **Virgil Tempeanu** (n. 1898).
● 12.V.1916 — s-a născut **Constantin Ciopraga**.

*) Toma George Maiorescu, **O invitație romantică**, Ed. Sport-Turism.

ROMÂNIA ÎN LUPTA PENTRU ÎNFRÎNGEREA FAS

EVOCĂM în aceste zile, împreună cu întreaga omenire progresistă, împlinirea a 40 de ani de la victoria popoarelor asupra fascismului, eveniment de covârșitoare însemnătate în istoria umanității. În acea zi de 9 mai 1945, lăsa sfârșit, ca urmare a eforturilor materiale și umane, a luptei tuturor forțelor antihitleriste, cel mai dramatic capitol din istoria universală — războiul dezlănțuit de Germania nazistă.

În această conflagrație mondială, cea mai mare înregistrată de istorie, s-au înfruntat forțe armate de o cuprindere fără precedent, au fost provocate distrugerii de bunuri materiale și spirituale incalculabile, au fost sacrificate zeci de milioane de vieți omenești, au fost săvârșite atrocități inimaginabile. În acest măcel planetar au fost antrenate 72 de state de pe toate continentele lumii, efectivele beligerante însumând 110 milioane de soldați, din care 67 000 000 au fost uciși, răniți sau mutilați; alte milioane de oameni au fost exterminați sau au căzut victime bombardamentelor; cheltuielile destinate purtării acestui război s-au ridicat la 930 miliarde dolari.

În perspectiva istoriei, drumul spre cea mai mare confruntare militară a tuturor timpurilor evidențiază o evoluție de evenimente și momente aberante ce își găsesc sorginea în continua ascensiune a fascismului, revizionismului și imperialismului agresiv, în lupta dintre statele angajate în cursa de reimpărțire a sferelor de influență și dominație și cele interesate în conservarea statu-quo-ului politic și teritorial.

Politica de cedare și compromis față de pretențiile Germaniei naziste, promovată de cercurile conducătoare dintr-un sir de state mari ale Europei interbelice, lipsa lor de fermitate și unitate au încurajat acțiunile agresive ale hitleriștilor, care au atacat și copleșit, rind pe rind, numeroase țări. De înfruntarea dintre forțele libertății, democrației și păcii, pe de o parte, și forțele agresivității, reacțiunii și întinericului, pe de altă parte, depindeau destinele întregii omeniri și ale fiecărui popor în parte, însuși viitorul civilizației umane.

Dar marea conflagrație a secolului al XX-lea a evidențiat, dincolo de dimensiunile sale tragice, aspecte și caracteristici luminoase specifice naturii umane, aspirațiilor și opțiunilor fundamentale ale popoarelor. În fața primejdiei de moarte reprezentată de fascism, popoarele lumii s-au ridicat la luptă, nimicirea fascismului, apărarea valorilor civilizației umane generând necesități istorice ce au demonstrat că e posibilă coalizarea statelor cu sisteme social-politice deosebite și depășirea antagonismului capitalism-socialism. Această uriașă coalitie mondială în lupta pentru libertatea și independența popoarelor, pentru apărarea dreptului lor de a fi stăpîni în propria țară a avut rolul hotărîtor în desfășurarea evenimentelor istorice, a întregului curs al războiului, a asigurat victoria asupra celui mai periculos dușman al civilizației și progresului. Toate popoarele și națiunile largii coaliții antihitleriste și-au adus contribuția — potrivit forțelor de care dispuneau și în formele dictate de împrejurările concret-istorice — la victoria asupra fascismului.

Poporul român sărbătorește Ziua Victoriei cu mindria patriotică de a-și fi adus contribuția la lupta împotriva fascismului, atât în anii premergători războiului, prin mari acțiuni de luptă și demonstrații patriotice, antifasciste și antirăzboinice, cit și prin participarea, începînd din 23 August 1944, cu întregul său potențial material și uman, la marile bătălii pentru zdrobirea mașinii de război a Germaniei. În ultimele 8 luni ale războiului în Europa, România a luptat cu toate forțele sale materiale și umane împotriva hitlerismului, fiind un participant activ la înfrîngerea fascismului, la obținerea victoriei finale. Prin acțiunile de sabotare a mașinii de război hitleriste, prin realizarea unei ample mișcări de rezistență, care au culminat cu actul energetic al întregii națiuni române de răsturnare a dictaturii militare-fasciste și alăturarea la coaliția antihitleristă, prin numărul combatanților, amploarea operațiunilor militare la care a participat și efortul economic făcut, poporul român și-a demonstrat adversitatea totală față de nazism, hotărîrea de a participa la nimicirea acestui pericolos dușman al civilizației și libertății popoarelor, a adus o prețioasă contribuție materială și de singe la marea victorie a popoarelor asupra fascismului.

Iubitor de libertate și prietenie cu toate națiunile lumii, cunoscînd din propria sa experiență nenorocirile cauzate de dominația și asuprirea străină, poporul român s-a angajat cu întreaga ființă la cauza înfrîngerii Germaniei naziste. Atitudinea unanimă, națională, caracterul larg popular al luptei împotriva fascismului, au fost demonstrate și de faptul că România a intrat în războiul împotriva Germaniei naziste și aliaților ei fără o prealabilă convenție sau alianță externă. Totodată, intrarea României în război de partea coaliției Națiunilor Unite s-a realizat într-un moment cînd Germania hitleristă era departe de a fi învinsă, cînd soarta războiului nu era decisă.

DATORITĂ stării de spirit antihitleriste a întregului popor român și ca urmare a amplei activități politice desfășurate de P.C.R., pentru organizarea coaliției forțelor patriotice, antihitleriste, pentru atragerea comandantilor și soldaților de partea acțiunii insurecționale, începînd cu noaptea de 23 spre 24 August 1944 armata română, formată în marea ei majoritate din muncitori, țărani, intelectuali, a întors armele — ca un singur om — împotriva Germaniei naziste. Acest fenomen fără precedent a reliefat un aspect din ceea ce numim astăzi război al întregului popor. „Prin întoarcerea armelor și angajarea României, cu întregul ei potențial, alături de Uniunea Sovietică și aliați, în războiul antifascist — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a dat o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste. Aceasta a dus la prăbușirea întregului front de Sud, a deschis calea înaintării rapide a trupelor sovietice, a accelerat zdrobirea dispozitivului militar al Germaniei în această parte a Europei”.

După înfrățirea victorioasă a insurecției, obiectivul fundamental, imediat, al armatei române a fost eliberarea teritoriului național de sub ocupația fascistă

și anularea odiosului Dictat de la Viena, deziderat vital exprimat încă din primele documente politice și militare emise după înlăturarea dictaturii antonesciene. „Recunoașterea de către guvernele din Moscova, Londra și Washington a nedreptății făcute României prin Dictatul de la Viena — se arată în Declarația noului guvern din 23 August 1944 — deschide posibilitatea ca armatele românești, alături de armatele aliate, să elibereze Transilvania de nord de ocupația străină”.

Începînd de la 5 septembrie 1944 în podișul Transilvaniei și la 13 septembrie 1944 în Banat, armatele hitleriste și horthyste au încercat să pună stăpînire pe principalele poziții strategice. Luptînd cu multă vitejie, umăr la umăr cu Armata sovietică, Armata română a oprit în numai cîteva zile ofensiva inamicului și a trecut, la 9 septembrie, la contraofensiva pe tot frontul din Transilvania. „Trupele române, zăgăzînd presiunea trupelor germano-ungare, au acoperit ieșirea unităților Armatei Roșii în cîmpia ungară — arată generalul I. M. Managarov, comandantul Armatei 53 sovietice, la 23 septembrie 1944 ... Aflați în condiții grele de luptă, unitățile și subunitățile române au demonstrat în aceste lupte o bărbăție și o fermitate exemplară și au îndeplinit cu cinste misiunea înaltă ce li s-a încredințat”.

Consemnînd eroismul în luptă al elevilor Școlii de ofițeri de la Păuliș, colonelul Alexandru Petrescu, comandantul Detașamentului Păuliș, arată în ordinul de zi: „La Păuliș, la Miniș, Chioroc și Cuvîn în zilele de 14—20 septembrie 1944, voi, ofițerii, subofițerii și elevii Școlii de subofițeri de infanterie de rezervă ați înscris cu slove de singe, cu slove de aur, pagini nepieritoare în istorie. Vă citez prin ordin de zi pentru vitejile voastre fapte de arme, pentru spiritul de abnegație și sacrificiu dovedit în luptele pentru apărarea defileului Mureșului”.

Acionînd în strînsă cooperare, militarilor români și sovietici au zdrobit prin lupte grele rezistențele opuse de armatele 6 și 8 germane, 2 și 3 ungare pe riurile Mureș, Argeș, Someș și pe Crișuri, în zonele orașelor Cluj, Oradea, Arad, Timișoara etc., în munții Mezes și Făget și au depășit la 25 octombrie 1944 frontiera de nord-vest a României, după ce au izgonit inamicul din zona orașului Satu Mare și Carei. Caracterul drept al războiului național de eliberare a însuflețit permanent pe militari în lupte. La rîndul ei, populația locală a întîmpinat peste tot armata română eliberatoare cu neîmbrîmîrită dragoste și a sprijinit-o multilateral. Dealtfel, în acele zile istorice, unitatea dintre popor și armată s-a vădit a fi expresia concentrată a voinței întregii națiuni. „Războiul este al națiunii întregi și națiunea întreagă este în război” — scria ziarul „Scînteia” din 21 septembrie 1944. Locuitorii României au răspuns ca un singur om înflăcăratei chemări la luptă și la muncă lansată de partidul comunist sub deviza: „Totul pentru front, totul pentru victorie!”, participînd la acțiuni de luptă alături de militari, furnizînd informații comandamentelor române și sovietice, ajutînd la transportul muniției și îngrijirea răniților sau muncind cu însuflețire în fabrici și uzine pentru sporirea producției.

Primirea făcută armatei române de locuitorii satelor și orașelor eliberate a fost triumfală. „La apariția trupelor române — se arată în jurnalul de operații al Diviziei 21 infanterie — populația satului (Cojocna — n.n.) în strigăte și urări de bucurie a ieșit înaintea lor, iar bătrînii, cu lacrimi în ochi, îmbrățișau și sărutau pe ostașii noștri”, iar la marginea satului Desmir, „fluturau drapelul românesc, scoase azi din cine știe ce fund de ladă, și în razele de soare totul părea în sărbătoare”.

Dezrobirea ultimei brazde de pămînt românesc de sub ocupația hitleristo-horthystă a avut o puternică rezonanță națională. Reflectînd bucuria întregii armate, a întregului popor român, generalul Gh. Avramescu, comandantul Armatei a 4-a, menționa în ordinul de front: „La chemarea țării pentru dezrobirea Ardealului răpit prin Dictatul de la Viena ați răspuns cu însuflețire și credință în izbînda dreptății neamului românesc. Tineri și bătrîni ați pornit spre hotarele sfînte ale patriei și cu pieptul vostru ați făcut zăgaz de neînfrînt dușmanului care voia să ajungă la Carpați. Apoi, alături de armata sovietică, ați trecut la atac și, după lupte grele de zi și noapte, fără răgaz, ați înfrînt dirza apărare a Mureșului. Zdrobit de focul năpraznic al artileriei și de necontenitele voastre salturi, inamicul a fost gonit din Ardealul scump. Încezătorii în destinele neamului și luînd pildă de la cei ce au pus patria mai presus decît viața, continuăm lupta”.

În luptele duse pentru eliberarea României de sub ocupația hitleristo-horthystă, au participat, începînd din prima parte a lunii septembrie 1944, 275 000 de militari români, pierderile suferite de armata română ridicîndu-se la 58 330 de oameni (morți, răniți și dispăruți).

ELIBERAREA deplină a teritoriului național de sub dominația hitleristo-horthystă nu a însemnat însă și sfîrșitul luptei României împotriva fascismului. Solidar cu rezistența în lupta de eliberare a popoarelor de sub dominația fascistă, întregul popor român, care cunoștea bine din propria istorie însemnă stăpînirea străină, era conștient că înfrîngerea celui de-al III-lea Reich reprezenta un factor important al consolidării propriiei independențe naționale și a suveranității de stat a României. În acest spirit, ziarul „Scînteia” preciza la 27 octombrie 1944: „Trebuie să luptăm mai departe, să nimicim în biroul de la fiara hitleristă, să nimicim din rădăcină imperialismul german și uneltirile criminale de felul lui Szalasi”.

Cu satisfacția datoriei împlinite, îndrăgind cauza dreptății, lupta antifascistă la care lua parte, armata română a continuat lupta, alături de armata sovietică pe teritoriile Ungariei, Cehoslovaciei și a părții de nord-est a Austriei.

Efectivele cu care armata română a participat la eliberarea Ungariei se ridică la circa 210 000 oameni. Ele au cucerit 3 masive muntoase (Hegyalja, Bükk și Mátra), au forțat 4 cursuri mari de apă (Tisa, Bodrogu, Hernadul și Iplos) și au eliberat 1 237 localități, dintre care 14 orașe. Peste întinsele cîmpii, dealuri și munți, în orașele și satele Ungariei, mai mult de 42 700 de militari români (morți, răniți și dispăruți) s-au jertfit pentru e-

Defilarea trupelor române la Bekszuba, în Ungaria

Formațiune patriotică în timpul luptelor insurecționale conduse de Partidul Comunist Român în august 1944

CISMULUI

liberarea țării vecine de cotropitorii hitleriști. În afară de aceasta, armata română a sprijinit populația ungară sub diferite forme: hrană, în special pentru femei, copii, bătrini; consultații, tratament și chiar intervenții chirurgicale; transporturi și ajutor la repararea unor clădiri, a unor poduri; punerea în funcțiune a unor instalații etc. Drept recunoștință, oameni simpli, funcționari sau reprezentanți ai unor autorități au mulțumit comandanților de unități, verbal sau în scris. Monumentele ridicate în diferite localități, cimitirele în care au fost adunate osemintele ostașilor căzuți în luptă sînt mărturia jertfelor aduse de poporul român pentru eliberarea Ungariei.

Pagini de glorie nepieritoare, de eroism și vitejie au înscris românii și pe teritoriul Cehoslovaciei. Trupele române, cu un efectiv de circa 248 500 militari, au pătruns în dispozitivul inamic pe o adîncime de 400 km, au forțat 4 cursuri mari de ape (Hronul, Nitra, Váhul și Morava), au străbătut prin luptă 10 masive muntoase importante (Munții Metalici Slovaci, Tatra Mică, Tatra Mare, Nitra, Carpații Albi, Beschizii Apuseni și altele), au eliberat 1 722 localități, între care 31 orașe. Ele au participat la 259 lupte importante. Tributul de singe plătit de ostășii români la eliberarea Cehoslovaciei se ridică la peste 25 la sută din totalul efectivelor angajate.

Manifestînd respect și prietenie față de populație, ostașii români au sprijinit sub diferite forme: au refăcut sau au construit lucrări de comunicații, au acordat sprijin în mijloace de transport și carburant, în atelaje agricole, au dat asistență medicală, iar în unele locuri hrană pentru populație, fapte consemnate în scrisorile de mulțumire ale unor cetățeni sau organe locale, în rapoartele comandanților de unități române.

O dare de seamă întocmită de Marele Stat Major al armatei române, în mai 1945, atesta sprijinul și ajutorul material dat de trupele române populației civile din Ungaria și Cehoslovacia. Astfel, în documentul militar amintit se arată că: „ajutorul material acordat de trupele române populației civile din Ungaria și Cehoslovacia pe timpul acestei campanii, a fost variat și spontan, datorită caracterului ostașului român care pretuiește în cel mai înalt grad «omenia»... Nu a fost unitate care să nu fi luat sub protecția sa, pe acolo pe unde a trecut, un număr variabil de persoane, compus în special din copii, bătrini, oameni nevoiași și sinistrați, cărora le servea, în general, masă caldă zilnică.

În afară de acest ajutor organizat de unități, pretutindeni au fost cazuri cînd ostașii, subofițerii și ofițerii noștri rupeau din drepturile lor pentru a veni în ajutorul populației. Astfel, ajutorul medical s-a manifestat începînd de la medicii de batalioane și ajungînd pînă la operații executate în ambulanțele și spitalele noastre de campanie.

În domeniul transporturilor, toate coloanele auto și hipo au avut dispozițiuni și au executat, în limita posibilităților, transportul populației civile de la o localitate la alta, precum și al refugiaților și bagajelor lor. Pe tot timpul iernii, unitățile au transportat pe lingă lemnele necesare lor, și mari cantități de lemne pentru populația nevoiașă. Acolo unde podurile erau stricate, trecerile cursanților de apă s-au executat pe porțile și pasarelele construite de unitățile noastre de pontonieri și pionieri. În multe cazuri, bolnavii au fost transportați chiar de autotransmiterile noastre. În sate, unde unitățile au cantonat mai mult timp, au ajutat populația nevoiașă atît cu brațe de muncă, cît și cu animale.”

În cele 263 de zile de aprige înclăstări cu inamicul, timp în care România a angajat în lupte 538 536 de militari, avînd permanent în prima linie de luptă cel puțin 180 000 de oameni, armata română a străbătut prin lupte peste 1 700 km, de la țărmul Mării Negre pînă în Podișul Boemiei, a eliberat aproape 4 000 de localități și puncte populate, a forțat 12 cursuri mari de apă, a escaladat circa 20 de masivi muntoși mai importanți, a provocat inamicului pierderi umane echivalente cu efectivele a 14 divizii; pierderile proprii s-au ridicat la 169 822 de militari morți, răniți, dispăruți. În războiul antihitlerist România și-a depășit obligațiile asumate prin Convenția de armistițiu. Referindu-se la efectivele angajate de România în lupta împotriva Germaniei naziste, postul de radio Londra aprecia, pe bună dreptate, în ianuarie 1945, că „dintre națiunile care luptă împotriva Germaniei, România se situează azi în al patrulea rînd în ceea ce privește numărul de ostași ce participă la bătălia de distrugere a nazismului.”

La cîteva luni după terminarea războ-

■ Răspunzînd chemărilor Partidului Comunist Român, muncitorimea română, masele largi populare, forțele patriotice, înaintate, ale țării s-au ridicat cu hotărîre împotriva războiului, au desfășurat o largă mișcare de partizani împotriva fascismului, înfăptuind, la 23 August 1944, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a deschis o nouă eră în dezvoltarea independentă a patriei noastre. Odată cu aceasta, întreaga armată și întregul popor român s-au alăturat cu tot potențialul lor militar și economic coaliției antihitleriste, luptînd alături de armatele sovietice — care au dus greul războiului — pînă la victoria finală asupra hitlerismului. Despre adevăratele sentimente ale poporului român, despre contribuția sa la victoria finală vorbesc lupta plină de eroism și uriașele jertfe de singe date de ostașii români pe cîmpul de bătălie, alături de ostașii sovietici, pentru eliberarea deplină a României și apoi pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei — pînă la înfrîngerea totală a hitlerismului și încheierea victorioasă a războiului.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Discursul solemn la sesiunea Marii Adunări Naționale din 29 martie 1985)

lului, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Gh. Tătărașcu, declara: „Dintre toate popoarele care s-au raliat la cruciada Națiunilor Unite împotriva hitlerismului, noi am dat jertfa cea mare, și istoria obiectivă va înregistra că la asaltul cel din urmă România s-a clasat a patra putere, atît prin forțele așvîrlite în acest asalt, cît și prin jertfele pe care le-a adus pentru obținerea victoriei finale.”

Zecile de mii de ostași români care și-au dat viața în luptele duse pe teritoriul Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, mormintele lor împrăștiate pe pămîntul acestor țări vor evoca de-a pururi spiritul de jertfă al armatei noastre, constituind o expresie elocventă a solidarității militante manifestate de poporul nostru față de cauza libertății naționale a acestor popoare, pentru salvarea lor de sub dominația hitleristă și fascistă. Pentru curajul și vitejia dovedite pe cîmpul de luptă, peste 300 000 de militari români au fost decorați cu ordine de război sovietice, cehoslovace, ungare și românești. Contribuția economică a României la înfrîngerea Germaniei hitleriste s-a cifrat cu mult peste un miliard de dolari (în valuta anului 1938), ceea ce echivalează cu cel puțin de patru ori veniturile bugetului României din exercițiul bugetar 1937/1938.

VITEJIA armatei române în marile înclăstări cu mașina de război germană, contribuția României la războiul antifascist s-au bucurat de o caldă și binemeritată apreciere din partea întregii opinii publice internaționale. Astfel, la bilanțul războiului, ministrul de externe al principalei forțe a coaliției antihitleriste — Uniunea Sovietică — sublinia: „Știm cu toții că România a fost statul care, printr-o acțiune hotărîită, s-a eliberat de regimul fascist al lui Antonescu, s-a alăturat aliaților... Împreună cu noi, împreună cu trupele aliate, noua Românie democratică a început lupta pentru înfrîngerea lui Hitler, a făcut sacrificii considerabile în această luptă și noi toți recunoaștem sacrificiile aduse de poporul român acestei cauze.”

Relevînd semnificația participării României la războiul antihitlerist, postul

de radio New York sublinia la 18 septembrie 1944: „Dezastrul german din România a pecetluit soarta armatelor Reichului din Balcani. Prin trecerea României de partea aliaților, drumul de sud-est, care duce la Budapesta, Praga și Viena, este deschis... Este deci legitim ca poporul român să aibă în momentul de față un sentiment de satisfacție, căci România are o contribuție însemnată la grăbirea sfîrșitului. Este o contribuție de care poporul român poate să se felicite”. Iar postul de radio Paris, la un an și jumătate de la încheierea războiului, conchidea: „Franța socotește că România a adus prin contribuția sa o scurtare a războiului de cel puțin șase luni...”, iar deputatul laburist J. Tomas declara în Camera Comunelor, în ianuarie 1945: „De vreme ce România este a patra țară cu efective pe frontul împotriva Germaniei, ar fi cazul a se propune să i se acorde un statut de cobelligerantă.”

Armata română s-a întors în țară din războiul antihitlerist cu steagurile de luptă acoperite de glorie nemuritoare, trecînd pe sub Arcul de triumf ca o armată biruitoare care și-a făcut cu prisosință datoria față de patria și poporul său, care și-a dobîndit recunoștința bine-meritată a altor popoare, a întregii umanități.

Relevînd această contribuție, ziarul „Scînteia”, reflectînd atmosfera generală din ziua victoriei, scria: „Am contribuit cu hotărîre fățișă și sinceră la grăbirea ceasului răsplătitor pe care îl trăim acum alături de întreaga omenire. Să stăruim pe drumul acesta, nimicînd pînă la capăt toate urmele ascunse sau vădite ale fascismului și dîndu-ne partea cîștită la clădirea viitorului, lumii, adevărului și propășirii [...] Participăm cu entuziasm la bucuria impetuoasă a omenirii, prilejuită de victoria militară asupra fascismului. Să ne-o cîștigăm și pe aceea de a ne împărtăși din binefacerile senine ale păcii, să ne încordăm eforturile pentru a zidi o Românie luminoasă și fericită.”

POPORUL român aniversează ziua de 9 Mai, care printr-o fericită coincidență este totodată ziua unei alte mari sărbători a națiunii noastre — proclamarea independenței depline de stat a României, ac-

ționează pentru transpunerea în viață a istoricelor hotărîri adoptate de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, pentru înfăptuirea neabătută a politicii interne și internaționale a partidului și statului nostru.

La cea de-a 40-a aniversare a victoriei asupra fascismului, poporul român se prezintă cu victorii istorice în toate domeniile de activitate. Dintr-o țară agrară slab dezvoltată, România s-a transformat într-un stat industrial-agrar, cu o industrie puternică, modernă, cu o agricultură socialistă în plin progres, cu un nivel de viață materială și spirituală în continuă creștere.

Realizările istorice dobîndite în acești 40 de ani sînt rodul înfăptuirii neabătute de către întregul popor a politicii științifice a Partidului Comunist Român — centrul vital și conștiința întregii națiuni — care aplică în mod creator principiile fundamentale ale socialismului științific la realitățile României, ale epocii în care trăim.

Participarea militară și economică a României la războiul antihitlerist, alături de U.R.S.S. și celelalte țări ale Națiunilor Unite, rămîne un capitol încrustat cu litere de aur în istoria patriei noastre. Prin această luptă, țara noastră a fost eliberată de sub dominația nazistă, a fost restabilită și consolidată independența țării.

„Victoria epocală asupra fascismului în cel de-al doilea război mondial — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — a demonstrat încă o dată, la scara celei mai ample înclăstări din cîte a cunoscut istoria, forța cu care popoarele se ridică în apărarea unei cauze drepte, adevărul înconșutabil că rolul hotărîtor în făurirea istoriei, în apărarea libertății și independenței naționale îl au masele populare, milioanele și milioanele de oameni ai muncii de pretutindeni. Războiul antifascist a relevat că oricît de mare ar fi potențialul aruncat în luptă de forțele reacțiunii, oricît de puternice ar fi armatele imperialiste invadatoare, ele nu pot înfrînge voința de libertate a popoarelor, dorința acestora de a-și vedea singura viață.”

Mircea Măruț

Carnet de zbor

ION ȚĂRALUNGĂ : Forțarea Tisei

...PUSTA panonică curge lent sub aripile formației de bombardament în picaj. Albul orbitor al zăpezii proaspete scoate în evidență, hid și tragic, urmele războiului. Cele două patrule, minus un avion, pilotului nu-i pornise motorul, la înălțime spre Budapesta. Locotenentul Gicu Bădulescu pilotează destins, cu toate că este în posesia tuturor datelor misiunii, date care confirmă că obiectivul este apărât de artileria antiaeriană germană după sistemul generalului Weise, fostul comandant al apărării antiaeriene a Hamburgului, mai apoi, datorită eficienței tragerilor de baraj, numit comandantul apărării a.a. de la Berlin. Weise imaginase un baraj mișcător care urca rapid în spirală de la o înălțime ordonată spre înălțimea formațiilor de bombardament, creind vaste zone mortale pentru aviația atacatoare. Sistemul fusese comentat suculent de maiorul Oliver Steward, comentatorul oficial al B.B.C.-ului și al ziarului *Observer*, lucru care-l scăpase locotenentului Bădulescu. Locotenentului nu-i scăpase însă esența misiunii și antecedentele ei. Și anume, pe direcția de efort a Corpului 7 Român comandat de generalul Sova în chiar centrul Budapestei, trupele germano-szalaziste (Horthy fusese răpit de maiorul Szkorzeny din ordinul lui Hitler) erau suculent aprovizionate cu muniții și alimente, cu tehnică de luptă și oameni pe podul de lanțuri „Lánchid”, singurul pod dintre Buda și Pesta rămas teafăr, ca și podul de cale ferată în aval de acesta. Corpul Aerian Român primise ordinul să distrugă podul inamic, după ce marii aliați, consultându-se între ei, încercaseră să facă treaba singuri. Atât celebrele „Liberatoare” americane, cât și bombardamentul orizontal sovietic rataseră ținta în câteva misiuni. Se apelează deci la Corpul Aerian Român și se montează o operațiune în forță la care participă Grupul 6/8 asalt-picaj cu o escadrilă de bombardament în picaj având obiectiv „Lánchid”, o curea metalică trecută peste Dunăre, și două escadrile de asalt care vor ataca podul de cale ferată cu „bombe mamă”. Operația este asigurată în aer de Grupul 7/9 vânătoare român și de IAK-uri sovietice. Felul cum i s-a prezentat misiunea locotenentului Bădulescu nu lasă în conștiința lui nici o urmă de îndoială. Dincolo de importanța militară a obiectivului, dincolo de conștiința că retezând cordonul ombilical al trupelor care seceră infanteristii Corpului 7, ușurează efortul acestora și cine știe dacă nu le scade și tributul de singe, dincolo deci de valoarea militară a obiectivului, stă valoarea lui morală. Locotenentul Bădulescu este departe de a fi un orgoliu. Dar la orgoliul „picajului”, la faima și palmaresul lui tine cu o tenacitate dincolo de obisnuit. Pilotează liniștit la înălțime, pentru că deasupra formației pe care o conduce se încrucișează „Ghe”-urile românești și IAK-urile sovietice, din carlingă cărora îi fac semne vânătorii, mulți din ei camarazi de promoție, piloți de mare clasă, care, este sigur, nu-l vor lăsa la greu.

Planul de atac pe care și l-a conceput i se pare realist și mai ales scontat să realizeze surprinderea. Adică urcă de la Turkeve spre Zagyya, afluentul Tisei pe

care-l traversează lăsând Szolnokul în stînga, survolează Nagykată, lasă în stînga șoseaua Nagykată—Budapesta, trece peste Gödölő, și, intrind în teritoriul inamic, va ataca dinspre Gödölő, unde-și propune să atingă 3 000 de metri, derutind astfel observarea germană, care va confunda avioanele cu aviația proprie.

DUPĂ 10 minute de la decolarea picajului, decolează cele două escadrile de asalt sub comanda căpitanului Ion Eftimopol. Sîntem în carlinga adjutantului major Anghel Niculescu, una din figurile de pomină ale asaltului, provenit din Flotila 1 vânătoare, un fel de picaro trăgîndu-se din mahalaua Colentinei, care-a cuturelerat Europa între două misiuni, atribuindu-și calități imaginare, ca aceea de corespondent de război, punînd la cheltuială subzistentele Reichului, pe ale armatelor S.U.A., Albionului și Franței cu o dezinvoltură vrednică de un roman picaresc. Este coechipierul căpitanului Eftimopol, deci extrema dreaptă, stînga fiind formată din celula adjutanților Alexandru Anghel și Ion Boghean.

Asaltul are o misiune de diversiune complementară. Să atace la sol bateriile a.a. ale podului „Margit”, atrăgînd focul acestora, să le neutralizeze cu armamentul de bord, după care, virînd pe dreapta, să atace cu bombe podul de cale ferată.

Înălțimea de zbor — 200 metri. Se rulează rapid peisajul de război. Sate macerate, case fără acoperișuri. Ziduri hiite, cu spărturi mari, tencuieli înnegrite de fum. Carcase de autocamioane. Tunuri cu țevile plecate în pămînt. Cadavre de cai. Tancuri calcate. Pospaiul de zăpadă pune în valoare volumele negre ale tehnicii de luptă abandonată în pustă.

Armarea tunurilor și mitralierelor. Bufnetul aerului comprimat în inchiștoare. Escadrilele cu avioanele în linie înghit spațiul. Se văd cazematele răscolite ale centurii de apărare exterioară. Pilniile obuzelor. Șanturile de comunicații. O rețea de săpături, cuiburi de mitralieră, puncte de sprijin, totul răscolit de artilerie, totul pisat de artilerie, apoi apele miloase, galbene ale Dunării, Szentendrei — Sziget, insula Sfîntul Andrei, viraj ușor peste Ujpest, parcuri, case cu grădini, tranșee tăind grădinile, ruine fumegînde, orașul se ridică din sine însuși, case vechi, palate stil baroc, Anghyal-föld, Dunărea pe dreapta, ostroavele Obudai, Margit, viraj. Din ostroave, de pe malurile fluviului, de pe acoperișurile caselor, ale blocurilor și palatelor izbucnesc tragerile artileriei antiaeriene ușoare. Adjutantul Anghel Niculescu dă peste cap trăgaciul mitralierelor, pipăind butonul tunului din capul manșei. O ultimă privire în carlinga familiară. Totul în ordine.

DE LA 3 000 de metri geografia orașului se caligrafiază cu hăguri viguroase. Locotenentul Bădulescu virează lent peste pădurea și înălțimea Janos-hegy, distinge peisajul de tîrziu și fortificațiile feudale Erzsébet-Világ, ține mereu Dunărea în virful planului atîng și își consultă creștii de bord. Mai sînt două minute pînă cînd asaltul intră la obiectiv.

tiv. Deocamdată antiaeriana inamică tace. Caută să descopere Szent Gellert Szobor — celebra înălțime Gellert de pe malul Dunării și Citadela, are certitudinea că le identifică și că nu va confunda monumentul de artă cu împrejurimile obiectivului, urmărește volutele căii ferate, identifică Szecheny-hegy de unde virează direct spre podul care se vede limpede sub discul strălucitor al elicei.

CU cît tirul devine mai dens, cu atît adjutantului Niculescu i se pare că a schimbat supul său avion de asalt cu o gloabă de saca. Desigur blestemă ideea de a căra bombe sub fuselaj și de a ataca nenorocitele de mitraliere și flackuri cu ele agățate în lansatoare. Evită gîndul „ce s-ar întimpla dacă nenorociiția de jos m-ar pocni pe dedesubt” și de furie împinge ușor botul avionului, prinzînd în colimator o mitralieră jumelată care trage după șeful lui de formație, îi gratulează pe servanți cu o rafală scurtă și, picînd în lungul bulevardului Szent Istvan, vede exploziile pieselor grele de artilerie a.a. înnegrind cerul undeva sus și în stînga. Inseamnă că picajul a sosit la obiectiv. Apa lutoasă. Un barcăz burdușit cu flack-uri. Picaj. „Nu vă recomand baia, băieți”, mormăie, trage, trece, improașcă inamicul de pe celălalt mal, este mai jos decît Bastionul Pescarilor din care se trage nesăbuit, cum dracului poți executa ordinul generalului Sova de a cruța monumentele de artă, cînd inamicul a transformat în cazemate tocmai monumentele de artă, statuia cavalerului înzăoad, sprijinit în spadă îi intră în parbriz, vede amplasamentul de flack din squarul vălurit dintre statuie și zidul de incintă și-l lansează în cap două bombe-mamă a cite 40 de grenade bucata. Sudoarea îi curge gîrlă pe sîra spinării. Palonierele înregistrează tremurul absolut neregulat al picioarelor. Degajează pe dreapta, în coada căpitanului Eftimopol. Din degajare vede, „Lánchid” balansînd periculos între ierbe de apă înspumată.

LOCOTENENTUL Mircea Bădulescu ordonă eșalonarea pentru atac în clipa cînd cele dintîi explozii ale artileriei grele împănusează cerul în stînga sus. Se află ușor în dreapta obiectivului spre malul opus, acolo unde se vede un părculeț (mai tirziu botezat Roosevelt), părculeț din care se ridică spre el umbrela de foc a artileriei ușoare. Acum! Răsturnarea clasică. Podul se fixează în creștetul capului. Trage de manșă. Podul lunecă din creștetul capului, fixîndu-se în parbriz. Prăbușire în gol. Acul vitezometru-l aleargă vertiginos spre 700. Are senzația că sutele de traiectorii luminiscente care urcă spre el îi vor percuta retina. Mii și mii de ace arzînde îi izbesc ochii. Tes o pinză densă în jurul avionului și el se prăbușește în această cupolă încandescentă fără să schițeze nici unul din gesturile care l-ar scoate din infern, stăpînînd implacabil comenzile, făcînd ca avionul purtător de bombe să pice exact pe ultima treime a podului, lăsînd celelalte două treimi avioanelor care-l urmează. Avioane și ele implacabile picînd pe obiectiv, pilotate cu aceeași fermitate de orălții piloți ai escadriliei.

fiecare din ei vizînd podul și numai podul, prăbușindu-se cu forța necrutătoare a destinului asupra cordonului ombilical care alimentează moartea trimisă infanteristilor români și sovietici, invizibili în străzile desfundate și-n clădirile impozante macerate de nebunia lui Hitler care ordonase ca Budapesta să fie transformată în citadelă. Becul roșu. Șocul ușor al declanșării bombelor. Redresarea. Încă din resursă strigătul de triumf al cuiva din formație.

— Atîns în plin!
Apele bolborosinde ale Dunării. Jerbele înalte de apă înspumată. Dunărea albastră!... Dunărea albastră!... Gustul amar al unei victorii nedorite. Prea mult iubise și iubea valsul și tot ce ținea de amintirea epocii de fast care-l născocise.

MISIUNE împlinită. Orgoliul picajului atinge cote înalte. Și ineditul. Adică eroicul în stare pură. Necontrafăcută.

Sîntem în carlinga proaspătului locotenent Dragoș Stinghe din Grupul 7 vânătoare. Locotenentul a văzut cele opt avioane Stuka picînd în umbrela de foc a antiaerienei, rămînînd să patruleze la înălțime pentru a le face protecția după redresare. A urmărit din loja lui blindată întregul spectacol fascinant al asaltului, a văzut momentul spectaculos al ruperii podului, a numărat avioanele locotenentului Bădulescu intrînd în formație și, bucuros că sînt toate, și-a continuat misiunea de însoțire spre aerodromul de decolare, cînd, stupefat, iată, spre cerul Budapestei încă acoperit de gogoloale de fum care marchează exploziile, se îndreaptă un singur avion Stuka cu cocarda tricoloră. Avionul căruia nu-i pornise motorul. Pilotul care nu vrea să lipsească de la marea misiune. De unul singur în cerul inamic. Gest incredibil. Desigur, pilotul de pe Stuka-ul singuratic se face că nu vede formația care se întoarce de la obiectiv. Scontase să-și ajungă camarazii înainte de bombardament. Nu i-a ajuns. Cu atît mai rău pentru el. Va bombarda singur.

Locotenentul Stinghe anunță comandantul formației de vânătoare că-l va însoți pe insingurat. I se aprobă cu același „Victor” stereotip. Degajează și cu coechipierul alături ajunge deasupra avionului care zboară spre Budapesta. Trece foarte aproape de cocoșa de plexi în care pilotul și mitraliorul, spate în spate, își urmează drumul în singurătatea cerului. Recunoaște la manșă pe unul din camarazii de promoție. Îi clatină aripile. Receptionează gestul de multumire. Urmărește zborul rectiliniu, încăpățînat, aproape feroce al pilotului de la picaj. Vede pinzele de foc care se ridică spre avion de pe ambele maluri ale Dunării. Vede miile de trasoare sfîșind cerul în jurul bombardierului. Urmărește manevra perfectă prin care pilotul se angajează în picaj. O sigură țintă pentru toată artileria inamică. Nebunul. De mii de ori nebunul... Pică aproape pe verticală. Degajare. Trei explozii înalte în prima treime a podului. Solitarul și-a executat misiunea. Motorul încăpățînat n-a fost pretext pentru a lipsi din formația de luptă și din misiunea-cheie.

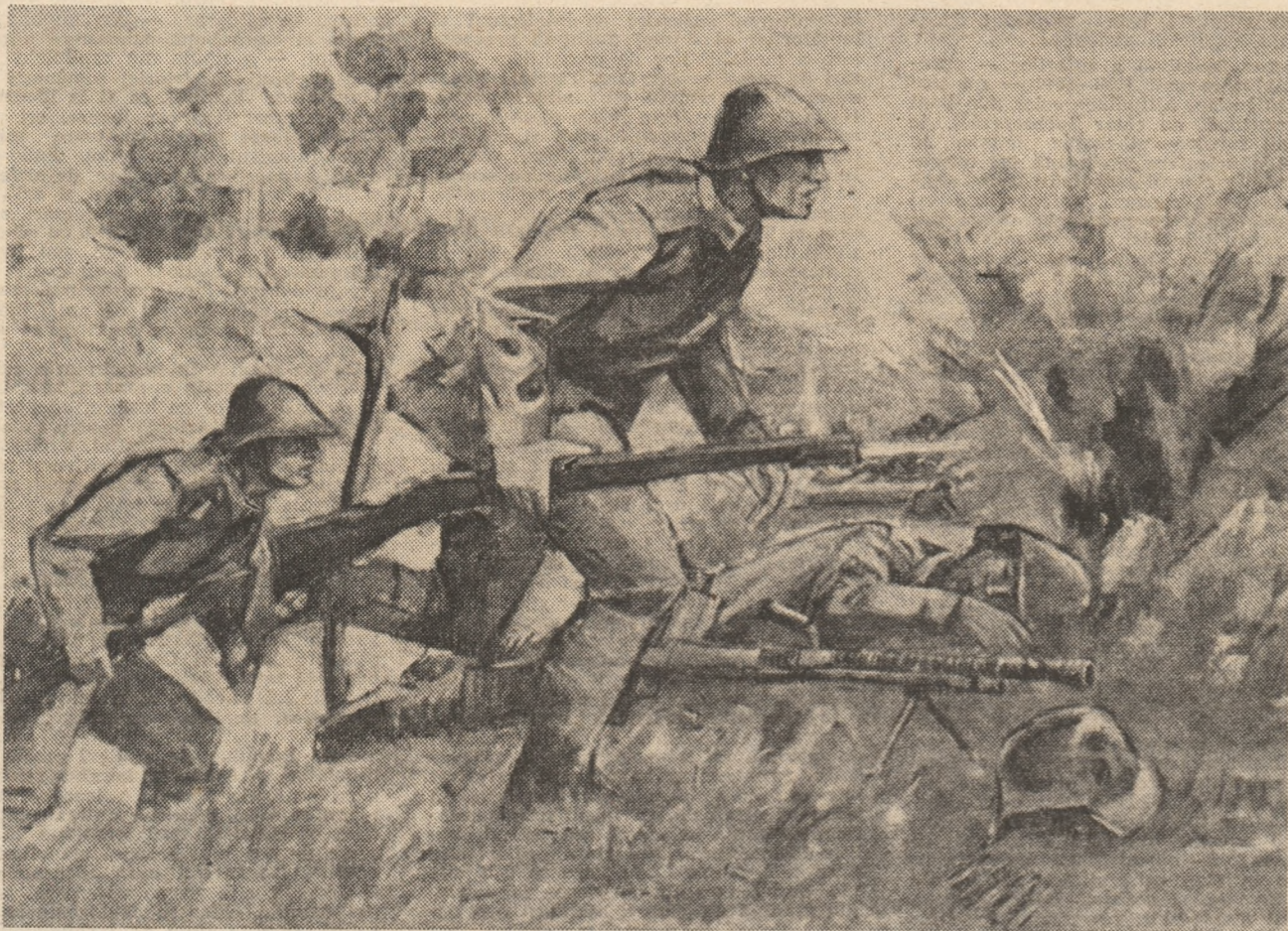
Locotenentul Dragoș Stinghe, (l-am avut mai apoi comandant de escadrilă) îl însoțește pînă la aterizare cu blagoslovelile netransmisibile decît de la zburător la zburător. Cordonul ombilical al rezistenței germano-szalaziste de pe malul drept al Dunării a fost rupt. Se întrevede limpede destinul orașului transformat în cazemată. Capitulara își filiiie steagul alb, peste străzile martirizate, peste Dunărea gălbuie, peste somptuoasele vestigii ale Ungariei feudale.

(Fragmente din romanul-document cu același titlu).

IULIA ONIȚA : Victorie

Să nu te întorci târziu

ION PANDELE : Luptele de la Oarba de Mureș

AMURGUL se strecura prin stuful, ascunzându-se parcă de ultimele raze de soare. Două liște fugăreau tăcerea, dându-se în scrincio-bul unui val ce încrețea fruntea lacului. Rădăcinile sălcilor învăluiau cu încrengătura lor gropile săpate în grabă. Pământul răscolit părea mușuroaie de cirtă. Cufundați pînă la gît, cu picioarele infipite în mil, militarii își rezemaseră obrazul neras de încărcăturile reci ale puștilor mitralieră, pe care le sprijiniseră pe buza lului. Stăteau în nemișcare. Doar ochii înroșiți de neodihnă se roteau întruna. Într-un târziu, cel mai tânăr își saltă pe creștet casca de oțel cu vopsea scori-jită, alungind cu palma un roi de țintări. Întorcându-se spre vecinul încremenit în așteptare, întrebă în șoaptă :

— Cîți ori fi, dom' sergent ? Că prea ne toacă...

Omul de lingă el nu răspunse. Privirea îi aluneca pe luciul apei, încercînd să deslușească vreun semn de viață pe celălalt mal. Pitea după cortina unui pilc de copaci, se întrezăreau ca într-un decor prăfuit de vreme, zidurile coșcovițe ale conacului. De acolo, dintre arcadele porticurilor ori din turla ca de minăstire, se iscase sub cerul de sineală al toamnei furtuna de foc, un adevărat stăvilă în calea torentului infanteriștilor români. Fiecare potec de pămînt era zdrențuit de obuze. Satul semănat pe coasta pleșuvă a dealului trecuse în amintire. I-a rămas doar numele scris pe o tăbăle spălată de ploaie, așezată la umbra unui Crist de tablă ruginită răstignit pe o cruce ciungă.

Militarii companiei comandată de căpitanul Zamfir se risipiseră în trăgători care la liziera lanului de porumb cu frunzele opărite de arșiță, care pe lingă zidurile fumegînde, ca niște sfesnice bătrîne, ale caselor.

Pe ulițele răscolite de explozii, nici tipenie. Femei și bătrîni ducînd de mină copii desculți, cu cămășoțele aspre de cinpă măturing colbul, apucaseră pe drumul bejeniei cînd a început bombardamentul hitleristilor, aciuți dincolo de lac, la conacul grofului, „Măria Sa” — cum poruncise el să-i spună țărani. Înconjurat de stejari și de fagi, conacul era acum un adevărat bunker, o redută a disperării dușmanului în calea trupelor noastre silite vremelnice să zăbovească atacul. Regimentul infanteriștilor ajunsese la coada lacului, încercînd să-l forțeze în valuri succesive. Focul mitralierelor grele seceră însă fiecare palmă de pămînt. Și tunurile noastre, trecute dincolo de Someș, nu puteau interveni.

Căpitanul Zamfir se strecura de la o grupă la alta țînd lingă el, ca o umbră, ostașul transmisionist, cu telefonul de campanie atîrnat pe umăr. Ajuns acolo unde, cu o zi înainte, era încă un capăt de sat, zări prin gardul stîrb, de lemn, ce-ar fi trebuit să împrejmuiască o ogradă, o femeie aplecată peste trupul nemisecat al unui animal. Dintr-un salt, trecu peste șanțul năpădit de brusturi și se apropie.

Femeia stătea ingenunchiată, cu palmele sprijinite de lutul bătătorit și, din cînd în cînd, mîngia capul vacii, cu ochii sticloși pironiți undeva, în depărtări.

— De ce doamnă, de ce... murmură cu glas stîns, uitîndu-se la animalul costeliv

răpus de schija unui obuz ce tăia în două zidul de chirpici al casei.

— Ce-i cu dumneata, lele ? o întrebă cu duioșie ofițerul punîndu-i o mînă pe creștet. Cum de-ai rămas singură în iadul ăsta și n-ai plecat cu ceilalți din sat ? Vrei să te prăpădești ?

Femeia ridică ochii în care izvorul lacrimilor secase și răspunse :

— Unde, păcatele mele, să merg ? Că nu mă țin puterile.

Ca un tîrîit de greiere, telefonul de campanie începu să dea semne de viață.

— Aici Soimul... Mă auzi Stejarule ? încreta întruna transmisionistul, tot chemînd un Stejar tăcut. Apoi, aproape strigînd, îi spuse căpitanului :

— E postul de comandă.

Zamfir îi smulse din mînă receptorul.

— Aici Soimul... A fost legătura înteruptă, domnule colonel. Va raportează că și astăzi, în zori, am încercat trecerea. Sergentul Iacob cu trei oameni au fost prinși de focul automatelor la mijlocul lacului. Știu, domnule colonel, că trebuie să asigurăm înaintarea. O să facem totul... Am înțeles...

În timp ce întindea receptorul transmisionistului, rămase pironit, văzînd strecurîndu-se tiptil, de după coșarul de nuiele, un băietandru. Speriat, acesta se apropia cu pași mărunți, oprindu-se sfîșit din loc în loc. Pe cap purta o pălărieuță de paie, în panglica căreia prinsese un bujor. Ofițerul așteptă să se apropie de femeie și apoi îi lua de mînă. Copilul nu și-o trase. Cu capul plecat, își pusese un picior pe coarnele vacii, ca și cînd ar fi voit s-o îndemne să se ridice.

— Cum te cheamă, feciorule ?, îl întrebă căpitanul, săltîndu-i cu arătătorul bărbia.

Copilul, cu glasul înecat de lacrimi, răspunse încet :

— Iosif.

— Și ce faci tu aici ? Nu vezi că-i război ? Te poate lovi un glonte.

Băiatul își trase nasul, își trecu podul palmei peste ochii neobișnuit de verzi și, prinzînd curaj, spuse :

— Am rămas cu Buna și cu Rujana...

— Cine-i Rujana ? îl iscodi Zamfir.

— Aia... Văcută noastră.

Si aplecîndu-se peste animalul nemisecat, îi mîngie botul.

PRIN aer răzbi ca un ecou un fiit. Ca aripile unei păsări de pradă. Căpitanul aproape că se azvîrli peste copil, trîndu-se împreună sub adăpătarea scobită în trunchiul gros al unui copac. Peste cîteva clipe, pleznă explozia unui proiectil.

— Iar o să înceapă blestemății bombardamentul, spuse ostașul transmisionist, care se adăpostise lingă corpul vacii, țînd deasupra capului telefonul de campanie, pentru a-l feri.

Căpitanul se ridică scuturîndu-și praful de pe uniformă. Bereta îi rămăsese încă pe pămînt. Luă femeia și copilul și-i trase pe amîndoi spre gard, prin spărtura căruia puteau trece cu ușurință.

— Hai, lele... Si tu, Iosife... Aici nu-i de stat. Pierim cu toții. Două vrăbii se hirjoneau pe o oală de lut așezată cu gura în jos pe un stîlp de gard. Un fluture cu aripile colorate se pusese pe virful pălăriei de paie a copilului. În văz-

duh, plutea mirosul acru al explozibilului din obuz. Cînd ajunseră toți patru la un pilc de salcimi ce străjuia drumeașul de care, se opriră. Ofițerul ordonă transmisionistului :

— Să vină comandantii de grupă.

— Înțeles, răspunse acesta scurt și, făcînd stînga-mprejur, alergă aplecat, țînd cit mai aproape de lanul de floarea-soarelui cu tipsile lăsate ca niște frunți în reculegere.

Zamfir se trase la umbra copacilor și-i pofti și pe cei doi să se așeze. Apoi, scoase din sacul de merinde ce-i atîrna pe umăr o cutie de conserve și o bucată de piine. Cu un briceag se căzni să taie tabla cutiei și cînd izbucni răsturnă în gamelă boabele de fasole acoperite cu bucăți roșii, de carne.

— Hai... Mîncăți... Furculiță n-am.

Femeia rupse cu degetele noduroase un duminat de piine și-l întinse în sos. Luă cîteva boabe de fasole pe care le molfăi în gura stîrbă. Lăsă apoi totul copilului. Acesta minca încet, cu înghițituri mici, mușcînd ca într-un ritual dintr-o bucată de carne, ferindu-se să n-o termine prea repede. Era flămînd.

Ofițerul îi privea cu duioșie. Închise pentru o clipă ochii și trăi cu impresia că simte lingă el răsuflarea caldă a lui Vlăduț, băiatul lui, rămas cu mamică-sa acasă. Oare ce-or fi făcînd ? Acum poate că Vlăduț s-a întors de la școală și se căznește să scrie prima sa compunere. Îl cuprinsese un dor nesfîrșit. Scoase din buzunarul de la piept al vestonului o fotografie, cu colțurile ușor îndoite, și o mîngiie. Îi suridea, făcîndu-i parcă cu ochiul, un copil suit tîntos pe un cal de lemn. Fusese ideea fotografului.

Unul cite unul, soseau comandantii de grupă, îndreptîndu-și din mers țînta. Se uitau cu mirare la ciudații oaspeți ai comandantului. Căpitanul se ridică.

— Ordinul regimentului este să reducem la tăcere, încă în noaptea asta, punctul de rezistență al inamicului de la conac. Cu orice preț trebuie să asigurăm înaintarea. Prin atac direct nu se poate. Lacul e ținut sub foc continuu. Sint informații că nemții au instalat în clădire și un depozit de muniții. Se pregătesc să reziste cit mai mult. Singura soluție este aruncarea în aer a conacului. Eu sint genist... E nevoie și de un voluntar.

Toți comandantii de grupă făcură un pas înainte. Căpitanul zimbi satisfăcut :

— Am spus, unul...

Avansă spre el cel mai tânăr dintre gradați. Era cel cu casca de oțel cu vopsea scori-jită; rămăsese în avanpost, pe malul lacului.

— Eu, dom'le căpitan. Am fost marinar pe șlep, la Giurgiu. Știu să inot și mă pricep și la dinamită. Nu era voie, dar aruncam cu ea în Dunăre să prindem pește.

Ofițerului îi plăcu prezentarea. Îl avea în subordine de puțîn vreme pe caporalul Vasile Glăvan. Sosise odată cu grupul de uteciști, ca voluntar, și, după boțelul focului în luptele de la Băneasa, fusese avansat direct caporal. Era un trăgător de elită.

— De acord ! Atunci, facem așa...

Căpitanul vorbea cu glas scăzut de parcă și copacii din preajmă aveau urechi.

— Ne-am înțeles. Întoarceți-vă la grupe

și acționați așa cum am stabilit. Prea comanda plutonierul Iftode...

Militarii se pregăteau să plece cînd ofițerul îi opri.

— Sergent Dumitra ! Iei cu dumneata femeia și băiatul și îi treci soseaua. Cu primul camion care pleacă spre punctul de comandă îi trimiți.

— 'nțeleș, răspunse acesta scurt.

BAIATUL făcu un pas înapoi și, apropiindu-se de căpitan, spuse : — Vă rog... vă rog eu mult... pe mine lăsați-mă. Știu cum se poate ajunge la grofu...

— La cine ? se arătă surprins Zamfir.

— La casa de peste lac... Că Buna pune mereu cinepa la topit lingă mal. E un șant acoperit pe care te poți duce pînă în pivniță. Am fost și eu cu oamenii cu barca cînd cărau pește.

Căpitanul îl îmbrățișă cu dragoste.

— Ești un băiat curajos... Dar nu se poate... Asta e treabă de militari. E nevoie să te duci cu Buna... Să ai grijă de ea. Vrei să rămîni singură ?

Femeia care tăcuse pînă atunci tuși scurt, ca pentru a-și drege glasul și spuse :

— Eu îl las... Luați-l, că-i de ispravă și ascultător. Nimeni nu știe mai bine ca el lacul acesta. Că o crescut pe apă, cu orăntăniile. Numa' să ai grijă, Iosife, să nu te întorci târziu. O să te trimiță și pe tine domnii militari cu un motor și-o să-ți zică unde mă găsești.

Si, înainte ca ofițerul să răspundă, bătrîna îl sărută pe obraji și-l îmbrățișă pe copil, îndepărtîndu-se cu pas șovăielnic.

...NOAPTEA se rostogolise dintr-odată ca valurile iscate de vînt. Din cînd în cînd, cerul era zgîrțiat parcă de linia albă a trasoarelor nemțești. Căpitanul Zamfir și caporalul Glăvan coborîseră în apa căliie a lacului, așezînd, pe plaurul mesterit la repezeală de ostași din stof și crengi de salcie, sacul din foaie de cort cu cartușele de dinamită. Băiatul aproape că se virise sub plaur ținînd doar capul deasupra. Împingeau toți trei cu mișcări domoale, ferindu-se să nu izbească prea tare apa. În liniștea nopții, puteau fi auziți de pe celălalt mal. Din cînd în cînd, Iosif se salta din apă, făcea palmele pîlnie la gură și imita orăcăitul brotacilor. O luaseră de-a curmezișul, pentru a ajunge mai degrabă la snopii de cinpă puși la topit de săteni înainte de a părăsi satul. Se mai opreau lăsînd să se stingă sub suflarea vîntului străfulgerarea trasoarelor. Fostul marinar își dovedea măiestria scufundîndu-se mereu sub plaur pentru a-i grăbi înaintarea. Cînd s-au oprit la locul știut de băiat, s-au virit în scorbura unei sălcii, așteptînd. Așa cum ordonase căpitanul la întîlnirea cu comandantii de grupă, la o jumătate de ceas după plecarea lor, ostașii trebuiau să dezlanțuie torentul de foc. Se risipiseră și mai mult de-a lungul malului pentru ca inamicul să creadă că atacul se pregătește din flancul drept. De la conac, nemții răspundeau cu lătratul prelung al mitralierelor grele și cu mugetul de taur al brandurilor.

— Acum e momentul, spuse căpitanul. Ia-o tu înainte, Iosife.

Băiatul ieși din scorbura, trecu pe lingă plaur și prin cîteva zvicniri de brațe, ajunse la canalul deasupra căruia se țesea păienjenisul de răchită și de vită sălbatecă, formînd o boltă prin care nu se mai zărea clipitul steleror. Înaintau în picioare. Nămolul clisos li se lipsea de bocanci și tălpile lui Iosif singura crestă ca de brici, de ascuțitul papurei.

Ofițerul socotea timpul numărîndu-și pașii. Curînd au ajuns la pivniță. Simțeau sub palme cărămizile jilave și moliciunea mușchiului ce se prinsese de ele. Căpitanul aprinse lanterna, lăsînd ca lumina să se strecoare printre degete. Caporalul desprîns cu virful ascuțit al baionetei cărămizii din loc în loc, croind culcuș cartușelor de dinamită pe care le-au legat între ele. Zamfir aprinse fitilul care ardea mocnit. Se grăbiră să se întoarcă pe același drum. Se țineau de mînă, acum mergînd în față căpitanul iar băiatul la mijloc. Mai aveau puțîn pînă să ajungă la lac, cînd ofițerul se opri brusc. Se auzea clipocitul ritmic al lopeților unei bărci. Răzbeau frînturi de vorbe. Erau nemții. O patulă pornise probabil de-a lungul malului în control, trăgînd la nimereală cu pistoalele mitralieră spre partea cealaltă a lacului.

Cei trei rămăseră în așteptare. Știau că pînă la plaur mai era cale de cîteva minute. Nădăjduiau că barca dușmanului se va îndepărta mai cu seamă că, de pe mal, ostașii români nu răspunduseră la focul de armă al nemților. Căpitanul știa că dacă îi prinde explozia chiar la mijlocul lacului, au scăpat. Unul dintre nemți trase o rachetă luminoasă care se deschise pe catifeaua nopții, ca un buchet multicolor. Se vedea ca ziua. Zamfir își simțea inima bătînd să-i spargă pieptul. De s-ar stînge racheta, ar putea să încerce inotînd pe sub apă, să ajungă la plaur. Deodată, o bubuitură năpraznică sparse în tîndări liniștea. Îi urmau salve de detunături și bucăți din zidul conacului se prăvăleau în apă. La orizont, se aprinsese candelă zorilor...

Pe undele involburate de unda exploziei, plutea ca o lebădă o pălărieuță de paie. Bujorul prins în panglica ei părea o lacrimă de singe.

Dramaturgia neuitării

Din dramaturgia insurectiei: Passacaglia de Titus Popovici (Satu-Mare) cu actorii Cornelia Maxim și Constantin Miron

PARMENIDE din Elea obișnuia să spună că Războiul, Dihonia și Dragostea sunt porniri pe care le șterg fie boala, fie somnul, fie ultiarea, fie vremea. Așa ar fi fost dacă oamenii nu născociau literatura, care nu uită nimic, ba chiar își asumă îndatorirea de a propovădui neuitarea, astfel că toate dihonile și iubirile lumii continuă să trăiască în pagina scrisă și să fie pildă. Pe urmă e și tendința naturală de a povesti mereu tot ceea ce ne-a cutremurat ființa, evenimente mari și mici rămânând în memoria omenirii prin trecerea lor de la o generație la alta, ca o capitalizare a amintirilor relevabile. În acest sens, afirmăm, mai veche, că literatura dramatică românească reține, în opere reprezentative, mai toate împrejurările importante din viața națiunii se verifică și la un conștient istoric global, dar și pentru fiecare perioadă în parte. Acum, când evocăm, pentru a patruzecia oară, triumful luptei grele și îndelungi asupra fascismului, doctrină sălbatică ce a pus în mișcare enorme forțe destructive, ulcerând carnea planetei, observăm că dramaturgia, alături de celelalte genuri literare, a fost și ea puternic sensibilizată de eroi și circumstanțe ale luptei. Iar această vibrație — mai intensă în primele două decenii postbelice — nu numai că nu s-a stins, dar a căpătat rezonanțe mai adânci și mai întinse ulterior, azi investigându-se mai apropiat etiologia fenomenelor, stările de spirit ale împrejurărilor excepționale, celebrându-se eroismul în formule poetice durabile, descoperindu-se cauze tănuite ale nemerniciilor, căutându-se, cu instru-

mentar științific, prin explorări documentare, explicații genetice.

Tăcerea (relativă) a autorilor — aproximativ între anii 1933—1944 — nu trebuie să însele. Atitudinea celor mai buni s-a exprimat, nu chiar inobservabil, în comedii satirice și drame istorice, în piese de orientare simbolistă ori expresionistă. În timpul războiului, sub regimul de dublă cenzură, antonesciană și germană, nu s-au putut reprezenta dar s-au zămislit lucrări a căror măturie a devenit publică mai târziu. **Muzică de balet** de Felix Aderca e o dramă omească tensionată, pe fondul dezmățului criminal din timpul scurtei guvernări legionare; **Dictatorul** de Al. Kirilescu e o satiră atroce a abjecțiilor guvernării antonesciene, mișcând sinistre fantome ale arbitrarității absolute. În a doua jumătate a deceniului cinci, și alți scriitori mai virstnici au încercat să evoce momente și moduri ale împotrării — Cezar Petrescu, Mircea Ștefănescu, Tudor Șoimaru, Victor Eftimiu, Al. Șahighian — în modalități dramatice care le erau familiare. Dar s-a instituit ca o sarcină mai cu seamă a noii generații de literați, să deseneze, conturat, raportul forțelor ce se aflaseră angrenate în lupta politică și să schițeze portretul luptătorului — care, în realitatea efectivă, a fost comunistul, antifascistul, — precum și să aducă în discuție argumentele ideologice ce s-au confruntat alit în plan social, cit și în celula familială, iar uneori în mentalitatea indivizilor. Dacă Aurel Baranga punea în lumină, pentru prima oară concludent, aspecte ale rezistenței românești antifasciste, într-o construcție elaborată, Horia Lovinescu situa în coliziune concepțiile doctrinare adverse, nu fără a urmări, cu ascuțime a observației, consecințele ultime în plan existențial. Adaptări ale unor romane și scenarii (**Mitrea Cocor**, **Nepoții gornistului**) precum și cea dintâi piesă merituosă despre tragediile războiului, **Ultimul mesaj** de Laurențiu Fulga, propuneau cunoașterea adevăratei stări sufletești și a dramaticelor conversiuni de gândire în rândurile militarilor români; **Dacă vei fi întrebat** de Dorel Dorian prezenta problematica din unghiul de vedere al unui om al justiției; Liviu Bratoloveanu (**Zile de februarie**), Mihail Davidoglu (**Orașul în flăcări**), L. Kiss și D. Kovacs (**Furtună în munți**) introduceau, prin compuneri mai mult sau mai puțin izbutite — unele modeste, schematic — aspecte din istoria luptelor pentru libertate și democrație.

Evoluția politică și culturală a dus, inerent, și la schimbări ale gustului. A început să se manifeste un alt tip de interes al cititorului și spectatorului. Se acumulase o anume cantitate de date despre confruntările de ansamblu de odinioară, despre represiuni politice, jertfe — uneori în regimul estetic al melodramei, ce se demoda vizibil — astfel că, aproximativ în prima jumătate a deceniului șapte, a prins contur o altă atitudine creatoare în cimpul tematic dat, în incidență cu realismul robust al prozei și cu cerința unei cunoașteri mai aprofundate a psihologilor. Dramele **Passacaglia** de Titus Popovici și **Oameni care tac** de Al. Voitin au deschis un drum nou, printr-o mai fină incursiune

în universul sufletesc și intelectual al luptătorilor și o mai nuanțată prospec-tare a modalităților de prozelitism. Alături de acești autori, Dan Tăchilă (**Gară mică**, **Marele fluviu își adună apele**), Horia Lovinescu, prin câteva piese într-un act scrise cu rigoare clasică și elevație tragică, și prin **Surorile Boga**, Eugen Barbu (**Să nu-ți faci prăvălie cu scară**), Al.T. Popescu (**Bună noapte nechemată**), Mihai Beniuc (**Întoarcerea**), Silvia Andreescu și Theodor Mănescu (**Epoletii invizibili**) tind (cu mari variații valorice) să comute centrul conflictual, sondind interioritățile eroilor, analizând destine individuale. Totodată, ei prezintă momentul insurecției armate cu un accent mai pronunțat pe patosul viril și sentimentul patriotic al activității celor ce se angajaseră în lupta pentru eliberare. Pe acest drum vor merge în continuare mulți autori de felurite generații — Al.I. Ștefănescu și Ion D. Sirbu, Virgil Stoenescu și Octavian Sava, Iosif Naghiu și Petru Vintilă, Ștefan Berciu și I.D. Șerban, Radu F. Alexandru, Dehel Gabor, Mircea Bradu și alții.

La drept vorbind, tema luptei democratice românești — luptă inspirată și tensionată de comunisti, care s-au aflat totdeauna în fruntea forțelor antifasciste, dind direcție curentelor progresiste de gândire și formelor de acțiune, și sacrificind cel mai mare număr de vieți — e prezentă fără discontinuități în toată perioada ultimelor patru decenii.

În climatul spiritual instaurat de Congresul al IX-lea al partidului, în anii de maximă înflorire a dramaturgiei și teatrului românesc au apărut, și au intrat într-un fond stabil, piese de anvergură în structuri originale, cu incursiuni metaforice, substanță baladescă sau formule politice-documentare. **Mormintul călărețului avar** de Dumitru Radu Popescu e o cronică amplă, cu suflu de epopee, iar **Piticul din grădina de vară** a aceluiași e o baladă de o frumusețe particulară, cu interesante inserturi de folclor poetic. **Cine a fost Adam?**, **Evadarea** și **Fortul** de Leonida Teodorescu constituie o trilogie a rezistenței morale a comunistilor față de opresori, în tonalități majore ale dramei analitice moderne. Cu ecouri mai vătuite, dar în expresii captivante, piese de Ion Băieșu (**Vinovatul**), Constantin Culeșan, Ovidiu Genaru, Tudor Popescu (**Lungă poveste de dragoste**) și altele asigură continuitatea preocupării

pentru examinarea, — din unghiuri diferite și cu o bună cunoaștere a materialului, — a unuia din capitoarele cele mai fierbinți ale istoriei românești contemporane. Evident, ca și la începuturi, cind scriitori fără convingere, ori fără indelulătoare putere creatoare mimau, doar, interesul pentru temă, dind producții evanescente (pe care, de altfel, nu și le-au retipărit niciodată) și azi mai apar (dar și dispar iute) lucrări artificiale în factură fals polițistă, cu schelărie psihologistă manufacturieră, sau în melodramatizări factice. S-au creat însă repere durabile; ratificarea multora pe scene, de cam treizeci de ani încoace, editarea în volume ce se citesc și se citează, o adevăresc.

De un maxim interes, în aria culturii literare și teatrale europene, sint lucrările românești ce se înscriu, cu personalitate, în lupta actuală pentru combaterea reziduurilor fascismului, a mișcărilor de extremă dreaptă, vindicative și revendicative, agresiv amenințatoare, punind în circulație concepte totalitariste și elitariste. Piesa lui Marin Preda, **Martin Bormann** (jucată rău, o singură dată, într-un spectacol denaturant — și de aceea lăsată, ilegal, în părăsire), creștil impunătoare, prin edificiu imagistic și fervoare denunțativă, ale lui Alexandru Sever, o diatribă de larg ambitus politic a lui Paul Cornel Chitic, **Schimbară la față**, originarele colocvii dramatice ale lui Theodor Mănescu, **Politica** și **Dialectica**, implicind declarată „rememorări necesare”, excepționalele parabole ale lui Romulus Guga, **Evul mediu în timp** și **Amurgul burghez**, polemici percutante, de o mare valoare avertizatoare, cu spiritul gregar antiumanist, vâdesc că antifascismul continuă a fi o sursă de cea mai ardentă actualitate și eficiență în plan literar. Nici nu poate fi părăsită, cită vreme adversarul potențial dănuie, chiar în deghizamente filozofice, și atita timp cit comunismul are a-și demonstra superioritatea ca democrație revoluționară, orinduire a oamenilor liberi, împotriva unor forțe potrivnice redutabile, ce perpetuează, prin alte, concepții și metodici extrase din catastrofa experiență a hitlerismului. De aceea poate că ar fi nimerit să-i mai spunem literaturii pe care o consemnăm aici cu prețuire, și **dramaturgia neuitării**.

Valentin Silvestru

Din dramaturgia rezistenței române antihitleriste: Piticul din grădina de vară de Dumitru Radu Popescu (Tg. Mureș)

Carnet de regizor

Note la o colaborare

COLABORĂRILE mele cu teatrele naționale iugoslave au fost numeroase și rodnice. Am montat la Naționalul sirb din Belgrad **Mutter Courage** de B. Brecht, **Măsură pentru măsură** de W. Shakespeare și **Oedip rege** de Sofocle. Iar acum, cu **Maestrul și Margareta** după M. Bulgakov, am înregistrat cea de a doua colaborare cu Teatrul Național Croat din Zagreb. Prima oară, cu șapte ani în urmă, am realizat pe această importantă scenă **Peer Gynt**. Fusesem, atunci, invitat în urma turneului pe care teatrul nostru îl efectuase cu trei spectacole, dintre care două regizate de mine, **Coana Chirița** de T. Mușatescu după V. Alecsandri, și **Beckett** de Jean Anouilh. Aceste reprezentări au stîrnit interesul. (Am avut chiar prilejul să constat că în urmă cu puțin timp încă se mai vorbea despre ele.) Ca urmare, mi-a fost încredințată piesa lui Ibsen, o scriere presupunind o amplă montare (pe care o sugeraseră spectacolele mele) și oferind multiple posibilități de valorificare a modernelor instalații de care dispunea scena Naționalului din Zagreb. **Peer Gynt**, foarte bine primit de critică și de public, a determinat această reînnoită colaborare cu o scriere de asemenea majoră a literaturii universale.

Maestrul și Margareta, capodopera creației bulgariene, a suscitat, mai ales în ultimul timp, interesul multor ansambluri și al multor creatori. Dar imbinarea atit de armonică, în roman, a celor trei planuri — real, fantastic, istoric — a

lscat, în mai multe cazuri, orientarea spre transpuneri scenice încărcate, respirind un aer baroc. Ceea ce mie mi-a apărut ca abatere de la intențiile autorului și ca estompere a unor semnificații. Iată de ce, ca regizor, am resimțit nevoia unei adaptări proprii. Mișune pe cit de captivantă, pe atit de dificilă. Fiindcă procesul transpunerii pentru scenă a unui roman implică răspunderi și riscuri dintre cele mai mari. Nu numai decuparea din materia epică a substanței dramatice și a fondului de idei, nu doar formularea, încă din această fază, a intențiilor regizorale, cit indeosebi conștiința răspunderii față de o operă bine cunoscută, de primă strălucire a literaturii universale impun rigoare și claritate, respect și fantezie...

Pentru claritatea ideilor m-am străduit să ofer spectacolului un cadru de o mare simplitate și, în același timp, de o puternică expresivitate. Am realizat un spațiu variabil de joc prin translaarea unor ziduri care se desprindeau dintr-o Golgotă și care închipuiau fie o încăpă mică, fie un imens parc. O Golgotă pe care eroii o coboară la început și o urcă în final, parcurgind prin imaginație creatoare treptele tragediei umane și stabilind timpul existenței noastre de azi și dintotdeauna ca element principal al ordinii universale. Iar în jurul acestor ziduri metalice apăsătoare, enorme și grele, cu muchi tăioase, potențind atmosfera de haloulă a spectacolului, am înțins și o plasă metalică. Ea lăsa, prin jocul divers al luminilor, forme concrete

ori abstracte și localiza acțiunea într-un prezent real sau iluzoriu ori într-un trecut mitic, legendar. Am reușit astfel să valorific posibilitățile pe care mi le oferea spațiul larg al scenei și să-l reduc în același timp la o expresie concentrată, menită a-i pune în valoare pe numeroșii interpreți. Și lor le-am solicitat în expresie simplitate și concentrare pe care, însă, le-am obținut cu destulă dificultate. **Maestrul și Margareta** e un spectacol filosofic construit pe suportul teatrului realist. E un spectacol de echipă, lipsindu-i (ca în **Peer Gynt**, de exemplu) un erou care să se găsească permanent în scenă și să-l asigure, ca să spun așa, coloana vertebrală. El presupune o montare amplă (mai rar practică de echipa iugoslavă), în care fiecare interpret, indiferent cit timp se află în fața publicului, trebuie să convingă prin elemente care pe el îl servesc direct poate mai puțin, dar care glujesc ideea. Or, în această direcție, a trebuit să insist. Să solicit expresivitatea acelor actori — tributari sistemului stăislavskian, sau mai exact unui realism limitat — care resimțeau nevoia să li se justifice prezența în scenă, fiind dornici să-și coloreze interpretarea prin acțiuni mărunte, dar care pierdeau din vedere tocmai ceea ce mă interesa în primul rind și anume sensul major al fiecărei scene... În cele din

urmă aceștia au înțeles că în arta modernă actorul convinge prin joc reținut și prin consum efectiv de autenticitate. Iar spre finalul colaborării noastre au observat cum momentele separate se asociuau și se contopeau în sfera de înțelesuri a reprezentației.

S-ar părea că încercările mele au izbutit și că spectacolul, după cum consemnau importanțele cotidiene din Belgrad, „Borba” și „Politika”, se constituie în evenimentul actual al stagiunii iugoslave... Mărturisesc că mi-a făcut plăcere să constat că unele cronici situează montarea mea înaintea celorlalte, care au pornit de la aceeași operă, considerind că ea „a trezit cel mai mare interes” („Dnevnik”) din punctul de vedere al dezbaterii, că a cucerit prin „bogata imaginație scenică, dusă pînă la dimensiuni epice” („Borba”) și că au remarcat în reprezentație „o armonie a rezolvării sceneilor” propunind „orizonturi noi în arta spectacolului contemporan”. (Revista „Start” din Zagreb).

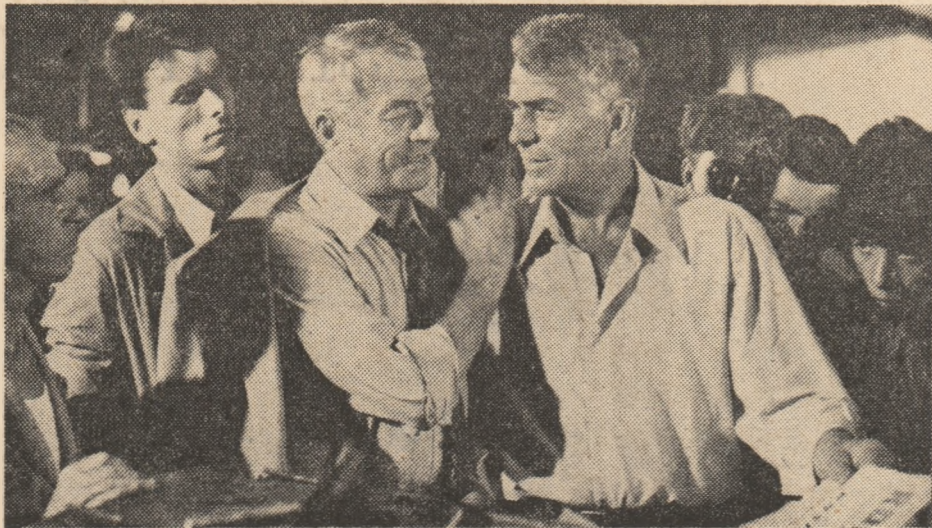
Dincolo însă de succes, colaborarea mea cu colectivul Teatrului Național Croat din Zagreb a contribuit la îmbogățirea experienței într-o profesie în care orice realizare reprezintă un nou punct de plecare.

Horea Popescu

Filmele luptei antifasciste

S-A observat — și nu atît în te-meul unui simț critic ieșit din comun, cît în acela al simțului comun — că niciodată de-a lun-gul existenței omenirii un eveniment be-lic, o conflagrație, oricît de violentă, cu toate premisele și consecințele sale nu au fost mai amplu și mai viguros evo-cate, descrise, analizate, interpretate în opere de literatură și de artă, de la ro-man la simfonie, de la tragedia scenică la fresca picturală, decît cel de al doilea război mondial, prevestit de agresivita-tea fascismului și a nazismului, brădat de la un capăt la altul, dincolo de cim-purile de bătaie propriu-zise, de multi-plice acțiuni armate ale nucleelor antifas-ciste și antinaziste de pe frontul clan-destin al luptei de rezistență. Firește, dintr-o asemenea unanimitate de inter-venții, de voci și de angajări morale și estetice ale scriitorilor și ale artiștilor nu puteau să rămînă absenți cineastii. Mai mult: dacă e adevărat că mișcarea cine-matografică (și poate artistică în general) cea mai revelatoare nu doar „de după război”, ci de-a dreptul țîșnită din război, generată de acesta, a fost neorealismul italian — și cred că este adevărat —, atunci înseamnă că o întreagă mentali-tate, un întreg mod de a concepe și de a face film, în a doua jumătate a secolului nostru — pe întreg globul — au fost dacă nu determinate, cel puțin influen-țate de experiența războiului și a rezis-tenței antifasciste. Aproape fiecare cine-matograf național, european și chiar extraeuropean, și-a avut un **Roma oraș deschis** (1945) al său, vecin în timp și în spirit cu această capodoperă a lui Ro-berto Rossellini: **Ziua de 6 iunie în zori** (1945) de Jean Grémillon și **Luptătorii din umbră** (1946) de René Clément; **Asa-sinii sînt printre noi** (1946) de Wolfgang Staudte, **Nu-mi regret tineretea** (1946) de Akira Kurosawa. De asemenea, aproape fiecare națiune implicată victorios în război și-a avut propriile **Jurămîntul** (1946) sau **Căderea Berlinului** (1949), amîndouă de Mihail Ciurulea, cu toate li-mitele lor ideologice și artistice...

Cobeligeranți pe scenele teatrului de război împotriva Wehrmachtului și a trupelor horthyste și cu destui „soldați fără uniformă” în bătăliile clandestini-tății —, românii și-au produs mai tirziu filmele dedicate participării la războiul antinazist și rezistenței din umbră. Într-zierea se explică fie prin precaritatea mijloacelor de producție înainte de con-strucția industriei cinematografice (stu-diourile de la Buftea și-au început activi-tatea în 1955), fie prin concentrarea aten-ției, în perioada imediat postbelică, asu-pra actualității („incunabulul” nostru din 1949 este **Răsună valea**), cu precădere. Sînt, acestea, explicații și justificări efec-tive, ca să nu le spunem circumstanțe atenuante, dar ele se dovedesc a fi par-tiale, deoarece se cuvine să ținem seama de constatarea Manelei Gheorghiu-Cer-nat, care în „Patosul epopeii naționale” (în volumul colectiv **Cinematograful românesc contemporan, 1949—1975**, Edi-tura Meridiane, 1976), înglobînd evocarea războiului antihitlerist și a rezistenței în conceptul mai larg de „film istoric”, scrie: „... cu începere din 1960, filmul is-toric a avut o pondere constantă în cadrul producției noastre. De ce numai din 1960 încôace? O privire retrospectivă asupra filmografiei românești contemporane evi-dențiază într-adevăr un fapt cel puțin surprinzător: evasitatea, parcă **progra-matica** absență, în primul deceniu, a fil-melor de evocare istorică. [...] Ciudad de remarcă că nici filmul de război n-a apă-rut decît foarte tirziu, tocmai în 1958 (**Dincolo de brazi**), deși în toate celelalte țări europene și în primul rînd în cele socialiste, genul acaparase aproape toată producția postbelică”. Consecvență, Ma-nuela Gheorghiu-Cernat înaintea prin

Cu premiera filmului Ziua „Z” (scenariu: Ioan Grigorescu, regia: Sergiu Nicolaescu) s-a inaugurat o serie de cicluri cinematografice dedicate — în întreaga țară — Zilei Victoriei asupra fascismului și Zilei Independenței României

breșă pe care singură și-a tăiat-o: „Pe ecranele noastre istoria a apărut așadar foarte tirziu și într-o ordine cronologică destul de eclectică: după **Dincolo de brazi** (1958), episod din al doilea război mondial, un an mai tirziu, **Viața nu iartă** (1959) se inspiră din conflagrația din 1914—1918 și de-abia în 1960, în **Valurile Dunării**, spectatorii au putut, în sfîrșit, să vadă, la 15 ani distanță, un film închinat aceluia moment de unică transcendență is-torică — 23 August 1944”. Într-adevăr, cinematograful nostru inaugurează evo-carea dramaticei perioade a celui de al doilea război mondial cu aceste două fil-me (**Dincolo de brazi** și **Valurile Dunării**), indicînd în același timp și o ramificare în două filoane intruciva distincte, hrănite destul de asiduu după aceea, pînă în ziua de azi: pe de o parte, urmărirea partici-pării armatei române la războiul antihitler-rist, pe de altă parte, rememorarea unor fapte de arme (și de inteligență) ale par-tizanilor — organici sau cistigați pe par-curs — înainte de 23 August 1944 sau chiar în această zi de început al unui ca-lendar nou.

Mai mult sau mai puțin justificat, deca-lajul în raport cu cinematograful euro-pean se manifestă global: dacă **Roma oraș deschis** e văzut de publicul româ-nesc după zece ani de la premiera abso-lută, apare aproape natural ca **Valurile Dunării** de Liviu Ciulei să fie turnat în 1959/60, iar **Serata** de Malvina Ursianu și **Zidul** de Constantin Vaeni, care se apor-tie, poate, cel mai mult de un standard internațional, să fie înregistrate pe pe-ciculă abia în 1971, respectiv în 1975. Nu mai puțin adevărat e că, „l'elan étant donné” (cum ar scrie criticii francezi), odată începutul făcut, cineastii nostri s-au lansat, oricît de epigonic, în țeserea cu osirdie a unei consistente și colorate tapiserii de imagini audiovizuale, în urzeala căreia se desenează cu oarecare eficacitate eroicul itinerar străbătut ina-înte, în timpul și după insurecția armată de la 23 August 1944 de poporul român, în armonie cu idealurile sale permanente de libertate socială și națională, de suve-ranitate și independență, de democrație și de umanism.

În spațiul acestei construcții, de data aceasta, programatică, proiectată și edifi-cată de producători, discursul critic se poate mișca mai liber, cu mai multă ima-ginație. E legitim astfel să se afirme că în vederea forțării Cheilor Bicazului, în **Dincolo de brazi**, a fost nevoie, în prea-

labil, de acțiunile partizanilor de pe Du-năre și din Delta, reinviată cu forță în **Valurile Dunării** și în **Pădurea pierdută**, după cum nu în zadar se jertfiseră, tot pe Dunăre, nu departe de Porțile de Fier, tinăra eroină din **Duios Anastasia trecea** sau, în alte locuri, tinerii comba-tanți cu ascuțimea minții din **Să mori rî-nit din dragoste de viață** sau pateticul utedist îngropat de viu în ascunzătoarea tiparniță din **Zidul**. Legați prin fire ne-văzute de acești viteji anonimi, grupul de soldați de la stația de radio Bord-Bra-șov și elevii școlii de subofitieri de la Păuliș — transformați în eroul colectiv din **Emisia continuă** și din **Pe aici nu se trece**! — și-au îndeplinit mai ferm și mai senin datoria, pentru a înlesni impla-cabila înaintare a ostașilor din **Tunelul**, a celor din **Am fost saispzeceze**, ajunși pînă la Budapesta, ca și a celor din **Prea mic pentru un război atît de mare**, eliberatori generosi ai multor sate și orașe ceho-slovace. Toate acestea, însă, precedate de reducerea la neputință a escadrilelor din Luftwaffe, ilustrată în **Porțile albastre ale orașului** și, desigur, de sabotarea și anihilarea mașinii de război naziste, ca și ale intervențiilor purtînd marca S.S. și Gestapo, în **Așteptînd un tren** sau în amîntita **Serata**.

AM insirat aici doar cîteva titluri de filme, dintre cele mult mai numeroase care dau expresie atît prezentei în răz-boiul antinazist a armatei române — recunoscută ca fiind a patra în ordinea consistenței aportului în arme și jertfe de vieți omenesti —, cît și dinamismului mișcării de rezistență din spatele fron-turilor. Nu e vorba, însă, numai de can-titate: filme ca **Valurile Dunării**, **Serata**, **Zidul**, **Duios Anastasia trecea**, **Să mori rînit din dragoste de viață**, la care pot fi imediat adăugate **La patru pași de in-finit** sau **Atunci i-am condamnat pe toți la moarte sau Procesul alb** sînt opere care ar face cînte oricărei cinematogra-fii europene, chiar țînd seama de apa-riția lor relativ tardivă, adică în momen-te cînd, cum ar fi spus Luchino Viscon-ti, e prea tirziu să faci cronică și prea devreme să faci istorie. Aceste filme și altele încă atestă, însă, în primul rînd continuitatea și specificitatea unei mari tradiții patriotice, de apărare a fruntari-ilor țării și a libertății ei, în cultura și arta românească. După ce **au spus nu** imperialismului wilhelmin, la Mărășesti, românii **au spus nu** și mai răspicat imperialismului hitlerist: „Pe aici nu se trece!” Făcîndu-se ecoul acestei tradiții, cinematograful nostru nu a ezitat să ilus-treze cu plasticitate iconografică și cu vigoare ideologică fundamentală vocație a românilor de a apăra pînă la capăt va-loriile niciodată decăzute ale dreptății și ale libertății, ale omeniei și ale culturii, fără de care nu există șanse de progres și de pace în lume. Mai concret, aseme-na filme sînt martore credibile ale de-cisivei contribuții politice, morale, mili-tare, economice date de România la vic-toria care își sărbătorește în ziua de 9 mai patruzeci de ani de la dobîndire.

Florian Potra

Romulus Rusan

Secvențe

■ Mărturisesc din capul locului că am scris un scenariu de film, care în-tre timp a devenit chiar filmul **Pieci** (regia: Iosif Demian) și, după cîvenita vreme de așteptare, se pare că va năvăli în sfîr-șit pe ecrane. Nu l-am scris pur și simplu, așa cum ar face cineva care, posedat de o idee gene-roasă, nu și-o poate ima-gina decît film sau ar so-coti că numai filmul, cu mijloacele sale specifice, care sînt mult mai puține decît cele pe care le folo-sește, i-o poate satisface. La o primă judecată așa putea fi bănuit de așa ceva dar sînt absolut ne-vinovat. Am foarte multe argumente dar le voi păstra pentru mine, căci

De la povestire la scenariu

nici măcar nu știu dacă nu voi mai încerca să scriu pentru vreun film. Deocamdată însă aș mărturisi că nu mă încîntă prea tare că singurul ci-titor al textului meu, adică regizorul, oferă lumii întregi varianta sa, care nici măcar nu este în to-talitate a sa. Ca-n viață, adică din întimplare, am ajuns să scriu acest text. E foarte amuzant, dar nu vreau să spun nimănui cum s-a întimplat. Important este doar că la început aveam un sentiment reconfor-tant, mă simțeam dator față de una din povești-rile mele, de aceea am apucat-o într-o bună zi de capete și am început să trag de ele pînă la di-

menșiunile unui film. După ce am izbutit acest lucru, l-am dat spre citit și de aici încolo nimic din ce s-a mai întimplat n-a mai fost meritul meu, deși am fost clipă de cli-pă acolo și nu acasă. Mă tentează să explic acest fenomen, dar prefer să scriu un alt roman. În clipa aceasta sînt convins doar de un singur lucru: dacă voi mai scrie scena-rii nu-mi voi mai folosi nici o povestire, scena-riul fiind întotdeauna doar o etapă de lucru co-lectiv și eu — ca actor — nu de asta duc lipsă. Fil-mul după scenariul meu a ieșit bine, iar eu sînt mai bogat cu o experi-ență.

Mircea Diaconu

Radio-tv.

Înregistrări radiofonice

■ S-a întimplat ca, răs-fîind colecția revistei „Teatrul” din ultimele trei decenii, interesul ini-tial, de natură pur bibli-ografică, să pălească în-cet, încet, lăsînd a irum-pe în prim plan o altă preocupare, nu simplă cu-riozitate, ci ceva mai mult: cum erau și cum arătau spectacolele peri-oadelor. Pe unele le știam din relatări ale spectato-rilor de atunci, altele erau doar o amintire difuză, de dincolo de perdele de timp, reduce, așadar, la cîteva replici, gesturi sau pete de lumină ce nu pu-teau a se organiza în con-cluzii sprijinite pe argu-mente și observații, ci în-temeiau o stare sulețea-scă mai degrabă inexplica-bilă dar de neuitat. Nu puține, însă, dintre succe-sele sau insuccesele sce-neice ale epocii se profilau cu destulă precizie și ci-tînd cronici, mese rotun-de, interviuri, dezbateri tipărite în „Teatrul” au-zeam încă murmurul ce făcuse să vibreze misterio-asa ridicare a cortinei, liniștea obligatorie de di-naintea primului dialog, aplauzele și pauzele ore-lor de reprezentație. Ac-

tori astăzi în prima linie a oricărei distribuții suri-deau sau se încruntau pa-tetic în roluri ale exame-nului de diplomă I.A.T.C., detalii sau evenimente altfel uitate sau pur și simplu necunoscute dă-deau o secretă semnifica-ție cercetării arhivistice, într-un cuvînt, un frag-ment al istoriei mișcării teatrale actuale revenea cu decizie în actualitate. Cîte dintre acele specta-cole sînt păstrate pe ban-da de magnetofon sau de pellicula T.V.? Nu foarte multe, putem aprecia cu o destul de extinsă expe-riență în domeniu, și în-registrările existente ca-pătă, tocmai de aceea, o valoare aparte. Recent, într-o dimineață de in-ceput de săptămînă am reascultat la radio **Passa-caglia** de Titus Popovici într-o distribuție (Jules Cazaban, Ileana Predescu, Liviu Ciulei, Lazăr Vra-bie, Forț Etterle) și regie (Liviu Ciulei) urmărite și în sala de spectacol. Im-presia a fost extrem de puternică, confirmînd amintirile de demult, dînd, apoi, posibilitatea unor noi aprecieri și co-mentarii. Este un mod

prin care teatrul radiofo-nic urmărește evoluția unui sector de real pres-tigiu al culturii noastre naționale și inițiative de acest fel trebuie, credem, continuate.

■ Dar nu numai prin înregistrări-document este îndeplinită o asemenea nobilă acțiune de valori-ficare. Pentru ascultătorul de peste trei decenii, imaginea școlii actuale de teatru va trăi și prin cre-ăția noilor generații de actori chemați în studio-uri pentru a realiza piese din repertoriul specific al teatrului radiofonic. Am remarcat deseori intrarea în distribuțiile radiofonice a interpreților tineri și foarte tineri, cunoscuți și din sala de spectacol dar, ultimii ani o dovedesc, prezenți din ce în ce mai vizibil și aici, pe afișul teatrului fără scenă de scînduri și foaiere. Luni seara, premiera **Roua pe trotuare** de Dan Tărchilă (regia artistică, Leonard Popovici) a fost incredin-tată, astfel, actorilor Da-na Dogaru și Emil Hossu, ce au susținut partituri de autentic și elocvent re-lief.

Ioana Mălin

Istorie și simbol

● STRĂBĂTÎND istoria care a cristallizat-o în creuzetul ei milenar, conferindu-i valoare de arhetip și ideal, inegalabila Niké din Samotrace a încetat de a mai fi doar opera de artă aparținând unui timp anume și unui spațiu pentru a deveni un simbol universal: VICTORIA. O anumită victorie, emblemă compozită în care bucuria triumfului asupra răului, triumful rațiunii asupra nebuniei și a urii născute din aceleași minți omenești capabile de sublim, se îmbină cu certitudinea regenerării, a renașterii perpetue, sub semnul speranței că războiul nu se mai poate repeta. De aceea Niké, Victoria noastră de astăzi, a oamenilor din todeauna, este reprezentată de o femeie, simbolul vieții și al permanenței, al vitalității și bucuriei, de cea care, prin chiar condiția ei, se opune morții, distrugerii, durerii. Asupra seninătății, forței, elanului regenerator, încredere în ceea ce, dincolo de avatarurile istoriei, reprezintă planul speranței și al certitudinilor, toate se degajă din triumfătorului chip al oricărei Niké, din acela emblematic al prototipului milenar, ca și din cele ce fixează, pentru memoria afectivă și pentru rațiunea umanității, ora astrală a zilei de 9 Mai 1945.

Pentru noi, românii, popor mereu încercat de istorie, cuprinși în arcul evenimentelor de acum 40 de ani ca luptători și participanți la scrierea unui capitol cu ample consecințe în planul devenirii ca națiune demnă, liberă, prosperă, imaginea Victoriei, chipul emblematic în care ne regăsim cu sentimentul tonic al neîntre-rupții regenerării, poate fi cel sculptat de Gheorghe Anghel. Ceva din geniul acestui neam, din demnitatea și forța duratei, din conștiința idealurilor superioare ce depășesc imediatul și localul în favoarea universalității și a perenității, se regăsește în chipul simbolicelei femei cu spadă, o Românie pașnică și vitală dar netemătoare, având ceva de apărut, al ei anume dar și al tuturor oamenilor. Mai mult decât o sculptură, această operă este ideea de victorie însăși, un semn făcut ca o nouă și inegalabilă Niké pentru timpuri viitoare, alături de altele ce vorbesc despre același spațiu autohton, despre oamenii și idealurile lui. Și, poate nu întâmplător, același meșter al marilor simboluri ce transcend timpul și spațiul pentru a înobilă istoria cu repere pentru memorie, ne-a dat și imaginea geniului creator, Eminescu, o altă formă de victorie, cea a minții și frumosului, asupra răului și urii. Dar iconografia Victoriei, eveniment cu mii de chipuri și consecințe, nu se rezumă la acest unic mod de interpretare, pentru că subiectul în sine conține și impune implicații ce vin din și intră în istorie. Victoria înseamnă, simultan, in-

BORIS CARAGEA :
Monumentul Vic-
toriei (Constanța)

dependentă, pace, dezvoltare, proiecte și împliniri, înseamnă oameni și fapte, eroi cotidiani anonimi și personalități, înseamnă clipa vesniciei ce însoțește poporul nostru. De aceea, încercând astăzi o jalonare a spațiului și istoriei prin reperul monumentelor închinat Victoriei, trebuie să ne gândim și la cele care, marcând hotarul unei date anume, aparțin aceluiași spațiu imens acoperit de aripa triumfului binelui, adevărului, frumuseții.

O Victorie încărcată de bucurie și de semnificațiile adiacente conținute în istorie proiecta, în urmă cu 40 de ani, și sculptorul Ioan Grigore Popovici, dramatic dispărut înainte de a-și fi materializat intenția pe măsura talentului și pasiunii sale. Ea rămâne în suita necesară a reperelor valorice, participând mereu la sărbătoarea triumfului și a renașterii, alături

de cele înălțate pe întinsul țării, de la un hotar la altul. Iată-o, aceeași femeie viguroasă, avintată ca o sinteză a forței și energiei, de o vitalitate irepresibilă, străjuind spațiul Pontic, așa cum a gândit-o maestrul Boris Caragea, replică terestră a modelului heladic, înălțându-se în centrul orașului Constanța. Iată-o, metaforă conținută într-o compoziție dominată de efigia soldatului-erou, a soldatului-om, la celălalt capăt al țării, la Carei, în redactarea celui artist militant care a fost Vida Geza, poate mai severă și mai aspră ca mesaj dar cu atât mai autoritară. Căci Victoria, realitate și idee, luptă și bucurie, moarte și viață, nu are un singur chip, nu poate fi doar o emblemă, tocmai pentru că ea înseamnă istorie, iar istoria înseamnă oameni, idealuri și concretețe, confruntare și triumf. De aceea, ca un

semn de omagiu și prelungire a memoriei în perenitate, soldatul anonim, luptătorul pentru libertate, independență, pace, regenerare apare în sculpturi ce punctează nu doar spațiul bătăliilor ci însăși istoria națională, transformându-se în semne esențiale pentru trecutul și devenirea patriei. La București, grupul compact reprezentat de cei trei militari ce domină friza în care este schițată o trecere prin momentele de luptă și triumf ale poporului român, a devenit nu numai o emblemă ci și un simbol al Victoriei, loc de pelerinaj și de reîntoarcere în timp pentru ca trecutul să nu mai revină. La Baia-Mare, într-o sinteză sculpturală plină de semnificații, ideea principiului pașnic al feminității ca eternă sursă a regenerării se alătură celei de luptă, sacrificiul ostașului conferind dimensiuni umane Victoriei, chiar dacă imaginea ei lipsește în ipostaza clasică. Eroice, masive, proiectind un arhetip și impunând o realitate, monumentele de la Păuliș, loc cu rezonanțe aparte în istoria eliberării noastre, sau de la Sfântul Gheorghe, sint tot puncte de foc într-o istorie a luptei pentru independență și demnitate națională, repere pentru pagina scrisă în urmă cu 40 de ani prin jertfa ostașilor români. Monumente ale Eliberării sau Independenței, ale succesorilor constructorilor socialismului în România, toate la un loc acum, la sărbătorirea celor patru decenii trecute de la sfârșitul unui inimaginabil război european, înseamnă de fapt tot atâtea ofrande închinat Victoriei, înseamnă tot atâtea chipuri ale ei, cuprinzând-o.

ACUM, la această aniversare ce ne găsește făurind noi și noi victorii pașnice, pentru astăzi și pentru viitor, se cade să ne gândim nu numai la semnificația tradițională a emblemei triumf, ci și la implicațiile largi, de fiecare zi, ale noțiunii, la ceea ce reprezintă ea dincolo de ipostaza eroică, la consecințele prelunge creator peste timp și avataruri. Astfel sensul victoriei devine mai deplin, se rotunjește prin contribuția faptelor cotidiene, speranța păcii și a renașterii devine certitudine, spirala istoriei se proiectează lin și ascensional ca o ireproșabilă voință omenească materializată. Iar în spațiul simbolic al Victoriei ca sumă de triumfuri, elanuri și proiecte, se cuprind semne în egală măsură ale trecutului nostru, ale prezentului și viitorului, omagii aduse eroismului și vieții — Masa tăcerii și Poarta sărutului, gândite ca ofrande în amintirea celor ce s-au jertfit pentru ca România să rămână demnă în istorie — sintetizate ineluctabil și inimitabil în Coloana infinitului, abstractă suprapunere și sinteză de nepieritoare Niké.

Virgil Mocanu

MUZICA

Alba Iulia-Blaj:

Tinerețea capodoperelor

● LA ALBA IULIA, cetatea încărcată de răsunetele istoriei se învecinează cu zveltețea edificiilor noi, într-un echilibru care lasă mult loc spațiilor verzi; Casa de cultură a sindicatelor are o acustică fidelă și a fost înzestrată cu o orgă barocă, adusă aici de zeli și stăruința unui muzician local, Felician Roșca. Atmosfera este cit se poate de favorabilă găzduirii unui festival și timp de trei seri, între 19 și 21 aprilie, „Tinerețea capodoperelor” își află ecoul dorit în fața unui public avid de eveniment artistic. La impulsurile Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Alba — președintele căruia, Ioan Sicoe, este o gazdă receptivă și atentă — și ale Școlii populare de artă — directorul Rusneag se află tot timpul alături de noi — Colegiul criticilor muzicali din A.T.M. a propus aici „cu arme și bagaje”, determinând multe virfurile ale interpretării muzicale din țară să vină și să cinstescă, în acest cadru, tricentenarul nașterii lui Bach și Händel, precum și împlinirea a trei decenii de la stingerea din viață a lui George Enescu.

Amintirea acelor clipe de muzică este de neuitat: poate că în primul rând prin disponibilitatea sufletească și puterea de adaptare a artiștilor, care au simțit că ofranda lor este așteptată și prețuită pe măsură. Dan Grigore (cu ajutorul acordului clujean Hrdlička) cântă pe orice pian și corul din Cantata nr. 147 (semnătură muzicală a lui Lipatti) ca și me-nuețele și giga din Partita nr. 1 în si bemol major, transplantează în toate inimile liniștea cosmică și transparența de cristal a splendorilor bachiene; Martha Kessler

(o viață închinată acestei muzici) este oricând o mare doamnă a ariilor händeliene și a mesajului sopit iubitei soții Anna Magdalena Bach: Vrei să-mi dăruiești inima ta?; Marin Cazacu are, în Suitele pentru violoncel bachiene, o seriozitate invers-proportională cu tinerețea sa, iar tenorul Florin Diaconescu se descurcă mai bine cu cîntecele vicioase din ciclul lui Enescu pe versuri de Clément Marot decât cu cele de linie. Extraordinare acompaniamentele pianistice ale lui Dan Grigore și bucuria receptatele cele de orgă ale lui Felician Roșca, mai bine adaptate sonorității violoncelului decât a flautului.

Mai întinim aici pe bravi muzicienii brașoveni din formația „Cantus serenus”, remarcabili mai ales în amplul *ricercar* din *Ofranda muzicală* de Bach, desfășurat în sonorități evocatoare ale epocii, iar ultima seară a festivalului înseamnă triumful clujeșilor. Soții Vasile Horvath-Judith Molnar ne dau o absolut extraordinară (măsurabilă cu cele mai ilustre) versiune a *Sonatei nr. 3 pentru pian și vioară*, „în caracter popular românesc” de Enescu, iar membrii grupului „Collegium musicum academicum” ne oferă indiscutabil cele mai bune tălmăciri instrumentale de muzică barocă ce pot fi ascultate la noi: Gavril Costea — flaut, Aurel Marc — oboi, Ilse Herbert-Laszlo — viola da gamba, violoncel, Ecaterina Botar — clavicin sint muziceni de marcă, iar *Trisonata* de Händel, de pildă, este redată „ca pe disc” (un disc bun!). Li se alătură vocea somptuoasă a Liliane Bizineche în farmece italieneze ale *Cantatelor* de Händel.

Publicul din Alba Iulia a fost gata să primească tot felul de prezentări ale muzicii: de la torrențialul *One man's show* al lui Iosif Sava, la rezervat-academicul cuvânt al lui Dumitru Avakian și la colocluiul reunind în jurul Smarandei Oțeanu pe Elena Zottovicianu, Eugen Pricope, Avakian și semnatărilor acestor rinduri. Ultimul a avut bucuria să deschidă apetitul pentru muzică „celor trei mari” și publicului meloman din Blaj, după ce primarul orașului ne arătase cele mai inspiratoare locuri istorice ale acestor meleguri.

Poate tot atât de important este că eforturile dascălilor și elevilor muzicieni din Alba Iulia merită a fi mai larg cunoscute — de data asta au fost întruchipate de

un adorabil cor de copii condus de profesoara Elisabeta Munteanu — și că la următoarele ediții ale „Tinereții capodoperelor” va trebui să li se facă mai mult loc.

Lazar Berman

● TREI seri de sărbătoare muzicală au adunat melomanii din toate generațiile la concertele Filarmonicii „George Enescu” pentru a asculta, sub bagheta lui Mircea Cristescu, după atractive simfonie *Ecouri de jazz* de Dumitru Bughici, pe unul din marii pianști ai timpului nostru, sovieticul Lazar Berman. Am mai scris despre el și anul trecut când, se pare, atmosfera muzicală de la noi i-a plăcut atât de mult încât a promis să revină în fiecare an; și iată-l acum, în 25, 26 și 27 aprilie la împlinire, exact la data fixată și cu programul stabilit. Și desigur, programările nu-i lipsesc; dar orice artist cu adevărat mare își amintește de fierbințeala inimilor de la Ateneu — un fel de unanimitate a ecoului sufletesc care se dovedește inconfundabil și unic.

Berman nu este numai un mare pianist: îl putem califica, liniștiți, ca un creator de lumi sonore, personaj de netăgăduită originalitate al tagmei interpretelor. Intră în scenă cu aparență molcomă, de urs bun, nu-și încordează trupul promițând spectacol, degajă, dimpotrivă, un fel de cordialitate a schimbului de opinii muzicale. Fenomenalul nu este anunțat cu surle și trîmbețe, te invită să-l descoperi. Neviolentă nici o clipă, pianul scoate dangăte de clopot de catedrală, un volum sonor uriaș însă defel brutal, alcătuit din mixturi savante, produse cu aparență maximei simplități. Patosul înfringerii dificultăților nu există și totul apare pur, imaginea ideală a gândului compozitorului — modelată însă nu după canoanele stabilite imuabil, ci chemată cu un efort de re-gîndire uimitor din adîncurile ființei muzicii, impunându-se cu o evidentă indiscutabilă. Nimic nu se înfățișează ostentativ și demonstrativ, Berman nu ține să te convingă că versiunea sa este unica posibilă, ascultătorul vine „de bună voie și nesilit de nimeni” la adevărul interior al pianistului. De pildă, ne-am obișnuit cu

întruchiparea strălucită a *Concertului nr. 1* de Mendelssohn-Bartholdy încetățenită trainic în patrimoniul nostru muzical de către Valentin Gheorghiu. Cavalerismului înainte-mergător al virtuozului român (care rămîne unul din marii interpreți, pe plan mondial, ai lui Mendelssohn), lîmpidității lui descinde din frecventarea clasicismului precedent, prospețimii timpuriu-romantice, Berman îi contrapune aburii de esențe grele ai perspectivelor de secol XIX tirziu. Virtuozitatea este „globală”, poate mai puțin diamantîn-șlefuită în detalii, cantilena încărcată de nostalgii aproape dureroase, jerbele de arpegii animate de flăcări mai învăluite. Ce demonstrație mai perfectă a adevărului că o virtute a capodoperelor este aceea de a permite o diversitate de interpretări, egal de valabile?

Apoi, *Concertul nr. 1* de Ceaikovski. Ascultîndu-l — cu Sviatoslav Richter, constatam că „se poate și altfel”, seducția vitezei fiind total eliminată, tensiunea crescînd neabînuî tocmai prin efortul stăpînirii tempo-ului, în lumina de grandoare clasică îndreptată asupra prea-dezvelitului monument. Acum, Lazar Berman ne propune o altă viziune. De la faimoasele acorduri ale începutului, care nu mai sînt smulse victorios din claviatură ci deschid un univers de căutări, de meditații, de introspecție romantică, totul este îndreptat „spre înăuntru”, sintem solicitați să-l urmărim pe interpret în pasionante excursii lăuntrice întreprinse în măruntaiele operei. Construcția se alcătuieste din insu-marea întrebărilor, nimic nu mai e „de efect”, ci gîndul se îndreaptă consecvent spre cataclisme psihice din care s-a născut *Concertul*. Astfel, cînd ajungem la cadența solistică a primei părți, nu o percepem ca pe o culminație a unui soloclivu, ci ca pe o rezolvare firească a zbuciumului înclîndî de-a lungul parcursului anterior doi parteneri de aventuri sufletești — pianul și orchestra. Tot așa, în mișcarea mediană, melancolia cîntului instrumental nu apare explicit contrazisă de jocul de ieie, fantastic, al secțiunii centrale: este mai curînd o închipuire, o nălucire, un crîmpei de vis... Și iată cum dintotdeauna știutul *Concert* de Ceaikovski poate dobîndi semnificația unei prime audii.

Alfred Hoffman

E. Lovinescu — „Opere” (II)

LA 8 DECEMBRIE 1909, E. Lovinescu își susținea la Sorbona, în fața unui juriu compus din elenistul Alfred Croiset, decanul Facultății de Litere, Emile Faguet, raportorul tezei și prefătorul ei, Gustave Lanson, autorul celebrului manual de istorie a literaturii franceze, Augustin Gazier, autorul unei monografii asupra jansenismului, și Gustave Fougères, arheolog, tezele sale de doctorat de Stat, pregătite în intervalul de numai doi ani de ședere la Paris. Am spus numai doi ani, pentru că pregătirea unei teze de vastă erudiție și proporție, cum se cădea înedobste, cerea circa cinci ani de documentare și de redactare. Lui E. Lovinescu, grație bunăvoinței lui Emile Faguet, i s-a acceptat lucrarea, de dimensiuni modeste, dar scrisă cu fină înțelegere și cu talent, într-o impecabilă limbă franceză, care a uimit juriul, cu excepția unuia singur: istoricul jansenismului. Acesta, cred, nici nu i-a citit teza, dar s-a bucurat să-i descopere în dedicația lui Lovinescu, a tezei principale către principele George Știrbei, fiul mai vîrstnic al domnitorului, două pleonasmе: „offerte et dédiée” și „compatriote roumain”. Cu o dezarmantă sinceritate, autorul tezei a răspuns, ca să se scuture de răspunderea acestora, că dedicația fusese redactată de însuși principele. Această greșală de tact a fost speculată triumfător de neînduplecatul Gazier, reducându-l victima la tăcere. A trebuit ca raportorul tezei secundare să spună ultimul cuvânt, relevând și el marile merite ale cercetătorului și scriitorului de limbă străină. Dispunem de aceste amănunte, ca și de tot ce se leagă de obținerea titlului mult rîvnit în lume, datorită lui E. Lovinescu însuși, care a consacrat un dens capitol episodului respectiv, în primul său volum de amintiri¹⁾.

E. Lovinescu era îndatorat lui G. Știrbei, prietenul intim și executorul testamentar al lui J.-J. Weiss²⁾, care îngrijise de editarea postumelor lui și acoperise cheltuielile editării tezei.

Cine era însă Jean-Jacques Weiss, asupra căruia căzuse alegerea tinărului critic român, autorul *Pașilor pe nisip*? În prefața lui Faguet la teza principală, marele critic îl tratează de la egal la egal, calificându-l „l'illustre critique”. Posteritatea i-a fost însă mai severă: în *Dictionnaire des littératures*, redactat sub conducerea lui Philippe van Tieghem, în 1968, i se consacră numai cinci rânduri: „Jurnalist și critic literar francez, mai întâi profesor de istorie și colaborator politic la ziare liberale. I se datorează un *Essai sur l'histoire de la littérature française* (1865), în care ia atitudine cu vigoare, precum și o istorie a teatrelor în 4 vol. (1892—1896)”.

Weiss a fost totuși, în vremea lui, o personalitate și, după Faguet, un „original care nu-și dădea seama de excentricitățile lui, pentru că erau rezultatul firească al discordanțelor sale, dar care, instinctiv, cam profita de ele ca să nu fie ca toată lumea, ceea ce servește a atrage atenția lumii întregi”.

Or, meritul lui Lovinescu a constatat în

¹⁾ *Memorii 1900—1916*, Editura „Cugetarea”, București, f. d. (1930), cap. XV. *Doctoratul meu la Sorbona*. — Prințul G. Știrbei — A. Gazier.

²⁾ Decedat în 1891, în vîrstă de 64 de ani.

ELENA GRECALESII: 1877. România Independentă

a nu stăruia asupra variațiilor temperamentale și ideologice ale publicistului și omului public, insistînd mai mult asupra realităților calității spirituale și morale ale bărbatului, de o mare independență de caracter și de o largă înțelegere. Cu o pătrundere deosebită, monografistul i-a surprins contradicțiile interne, dar și „constantele” sale. Citez concluzia la capitolul final:

„Monist, Weiss era și aceasta, și era să zic, mai ales. Înțelegea însă morala puțin în felul său. Acest burghez, am spus-o, era dublat de o grizetă³⁾ ceea ce îl îndemna să facă în judecățile lui ciudate, topăci. I se întâmpla și să creadă că lipsa mîiei este singura imoralitate ce trebuie combătută... N-are a face! Cele mai bune pagini pe care le-a scris sînt acelea ce se ocupă de morală: studiile sale de moravuri sînt foarte amănunțite, foarte pătrunzătoare, vrednice de un La Bruyere sau de un Vauvenargues, din spita cărora aparțineau. Către sfîrșitul vieții, a fost numit la Sorbona, la catedra de poezie franceză... A trebuit să părăsească Aix-en-Provence; a făcut-o cu părere de rău, căci viața provincială îi convenea de minune, cu înlesnirile, liniștea și poezia ei. Veni la Paris, unde continuă să ducă viața provincială. A fost ales la Academia Franceză, la primul scrutin. La optzeci⁴⁾ de ani, muri glorios, înconjurat de copii și nepoții săi. Opera lui literară cuprinde peste treizeci de volume de critică, de studii morale și de istorie, fără a socoti nenumăratele articole răspindite în reviste. N-a scris niciodată în jurnale, deoarece le ura, ca și politica”.

În momentul redactării tezei, Lovinescu s-a mărturisit sub influența covârșitoare a lui Faguet. Există, în colecția Academiei R. S. România, o misivă a lui, dacă nu ne înșelăm, către M. Dragomirescu, în care-l numește „divinul Faguet”. Ulterior, stilul relaxat oral și uneori prolix, al mult prea productivului său idol l-a îndepărtat de modelul ce se resimte oarecum și în rîndurile de mai sus. Teza e însă remarcabilă prin libertatea de spirit a judecății omului și operei, deși nu lipsită de simpatie, sau, cum se spune curent, de „empanie”. Faguet avea dreptate să-și încheie prefața cu aceste cuvinte:

„D. Lovinescu a făcut portretul acestui om captivant și abundent în surprize interesante, cu stîrnuții și simpatia unui explorator lucid, îndrăgostit de tărîmul străbătut și recunosător de atâtea greutăți întîmpinate”.

Într-adevăr, nu era ușor de surprins mobilurile variațiilor omului public, ca și unitatea secretă a personalității strălucitului profesor, critic și publicist, care a fost Jean-Jacques Weiss. Teza a rămas, după atîtea decenii de la apariția ei, lucrarea de referință asupra uitatului scriitor.

DESPRE teza secundară a lui E. Lovinescu a rostit N. Iorga o nedreaptă judecată: „...d. Eugeniu Lovinescu, Folticenean, format la București și la Paris, unde-și publica teza, mediocră, despre Călători francezi în Orient...”⁵⁾.

Las⁶⁾ că și titlul e greșit reproduș, din memorie, în loc de *Călătorii francezi în Grecia în secolul al XIX-lea (1800—1900)*.

³⁾ Tinără lucrătoare cochetă.

⁴⁾ Atît *Dictionarul literaturilor*, cît și *Marele Larousse* dau data nașterii 1827 și aceea a morții 1891.

⁵⁾ *Istoria literaturii românești contemporane. II. În căutarea fondului*, București, Editura „Adevărul”, 1934, pag. 145.

DIN ce în ce mai des afișele de concert ale Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București invită iubitorii muzicii la manifestări pe care — multe dintre acestea —, fără rezervă, le putem califica evenimente artistice. Un asemenea sentiment l-am trăit recent (în zilele de 25 și 26 aprilie a.c.) urmărind spectacolul-concert intitulat „Tezaur mioritic”, susținut de studenții de la clasa de canto condusă de Georgeta Stoleriu: Felicia Filip—soprană, Liliana Petrescu—mezzosoprană, Ruxandra Vodă—soprană, Irina Săndulescu—Bălan—soprană, Ruxandra Donose — mezzosoprană, Adriana Urechescu — soprană. Regia spectacolului, discretă, dar fixînd mișcările într-un cadru de un autentic suflu național, bine corelat cu expresivitatea generală a spațiului mioritic evocat, este semnată de conf. univ. Anghel Ionescu Arbore. La pian, asigurînd un continuum sonor de remarcabilă sufețe și substanță, s-a aflat asist. univ. Krimhilda Cristescu.

Studiind numeroase pagini din literatura noastră clasică și contemporană, Georgeta Stoleriu a selecționat momente

Obersturmführer S. S.

Inchide ochii, deschide gura...

Aceste promițătoare cuvinte

Ce copil nu le-a auzit

A închis ochii, a deschis gura

Și a simțit pe limbă pătratul de ciocolată.

Inchide ochii, deschide gura...

Și ea le-a auzit

Mica evreică în zdrențe

Ce colinda pe la mese

În restaurantul gării Tiraspol.

Inchide ochii, deschide gura...

I-a spus un tinăr ofițer

Un Obersturmführer S.S.

La masa căruia s-a oprit cu mîna întinsă.

Ea a închis ochii, a deschis gura

Așteptînd o fericire uitată de mult.

Dar n-a simțit pe limbă pătratul de ciocolată

Ci între dinți ceva metalic și rece

Iar apoi gustul dulceag al singelui.

Geo Bogza

Mai autorizat să o judece, prefătorul ei, savantul specialist Gustave Fougères, încheind, după arătarea meritelor lucrării, astfel: „...d. Lovinescu a binemeritat de la amicii Greciei scriind această carte”.

Ea cuprinde, după o *Introducere* care aruncă o privire asupra călătoriilor franceze în Grecia, înaintea secolului trecut, o serie de 51 de lucrări, esalonate cronologic, dinainte de războiul pentru independență, de după, din timpul domniei regelui Othon I și regelui George I. Nu lipsește dintre ei romanca Doră d'Istria (1823—1889), fiica marelui ban Mihalache Ghica, prin căsătorie, Elena Kozlov Masalski, autoarea, printre altele, a „o mie de pagini consacrate Greciei sub titlul *Excursii în Rumelia și în Moreea*”.

Metoda lui Lovinescu e cea mai bună: după ce expune planul fiecărei lucrări, caracterizează spiritul ei, valoarea documentară și pe cea literară. Astfel, despre *Sacrales d'Orient*, cartea scriitorului francez Edmond Schuré, ale cărui opere au fost foarte răspindite și în țara noastră, scrie următoarele:

Plecînd de la ideea, că Grecia a creat trei arte necesare vieții: 1° — gimnastica, pentru frumusețea trupului; 2° — tragedia, pentru purificarea sufletului prin durere; 3° — misterele, pentru eliberarea lui și ridicarea sa la adevărul suprem, d. E. Schuré s-a consacrat exclusiv evocării vibrante a Olympiei, cu faimoasele-i jocuri, Atheni, cu teatrul lui Bacchus, și Eleusisului și misterele sale. În toate aceste pagini palpită un suflet foarte înalt, dar nelipsit de oarecare supărătoare exaltare”.

Nu putea să-i scape tinărului critic perspicace, nota supărătoare a scrisului lui Schuré.

Cum explică Alexandru George puțină atenție ce s-a acordat tezei principale a lui Lovinescu?

„Caracterul minor și prea înactual al personalității și activității lui Weiss a

făcut ca studiul capital despre el să nu fie amintit în critica noastră decît în cazurile rare în care vreun autor s-a ocupat de personalitățile mai mărunte din succesiunea lui Sainte-Beuve”.

Așa minor însă, în cadrul marii literaturi franceze, cum a fost într-adevăr Weiss, el a oferit talentatului E. Lovinescu, neașteptat de bun scriitor și în limba franceză, un cîmp fertil de investigație critică și psihologică. De altfel, omul a fost poate mai interesant decît opera, coresponzînd dezideratului pascalian de a-l descoperi pe autor la citirea cărții lui. Învierea personalității foarte vii, în epocă, a lui J.-J. Weiss, contemporanul căruia a fost Faguet, i-a atras prețuirea deosebită a acestuia. Nici prefața lui, nici aceea a lui Fougères, nu au timbrul fals al complezenței. Ambele au fost scrise din toată inima, conștienți amîndoi de valoarea excepțională a tinărului român, atît de bun cunoscător al limbii și literaturii franceze.

Integrarea celor două teze, înția oară, în culegerea de *Opere*⁷⁾ a lui E. Lovinescu este asadar o inițiativă fericită, pentru care felicităm atît pe Alexandru George și Maria Simionescu, cît și conducerea Editurii Minerva⁸⁾.

Șerban Cioculescu

⁷⁾ Ediție îngrijită de Maria Simionescu și Alexandru George, studiu introductiv și note de Alexandru George, Colecția Scriitori români, Editura „Minerva”, 1983. Volumul II conține tezele de doctorat de Stat susținute la Sorbona în 1909, în limba franceză. Teza principală: *Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire*, avec une préface de Emile Faguet de l'Académie française, cea secundară: *Les voyageurs français en Grèce au XIX-e siècle, 1800—1900 avec une préface de M. Gustave Fougères*.

⁸⁾ Și pentru recordul, în minus, al greșelilor de tipar!

Tezaur mioritic

ce rezonează adine în sufletele noastre și care vorbesc de frumusețea plaiului mioritic, de farmecul doinei, de savoare limbii românești, de apelul la pace pe care poporul român îl adresează, mereu, tuturor națiunilor lumii. Pornind, deci, de la texte de înăchiță Văcărescu, M. Eminescu, V. Alecsandri, G. Coșbuc, Tr. Demetrescu, G. Topirceanu, Șt. O. Iosif, Al. Macedonski, T. Arghezi, E. Jebeleanu, D. Mutașcu, N. Stănescu, M. Sorescu, A. Păunescu, Z. Dumitrescu-Buşulenga, M. Albușescu, Ioan Alexandru, G. Epureanu, C. Săbăreanu, — Georgeta Stoleriu a găsit formula ideală de a alterna momentele de proză și poezie cu partituri muzicale adecvate ideii literare, creații ce emană lirism învîlitor sau tensiuni dramatice, pagini realizate cu un înalt grad de măiestrie artistică semnate de C. Porumbescu, Gh. Stănescu, Gh. Dima, T. Brediceanu, E. Montia, N. Lungu, G. Enescu, T. Rogalski, M. Jora, T. Ciortea, P. Bentoiu, F. Donceanu, C. Petra, D. Popovici, V. Donose, S. Nichifor.

Vorbînd despre acest spectacol — la realizarea căruia și-au mai dat concursul

Roxana Gheorma Mihăilă—mezzosoprană, Daniela Udrescu — flaut, Valerica Miron — oboi, Teodor Iancu — cello, Remus Cozma — corn, George Pane — percuție — nu pot să nu sublinieze valoarea interpretărilor, acești minunați studenți care, din plăcerea și pasiunea cu care s-au dăruit actului artistic, din responsabilitatea cu care își privesc profesiunea, au imprimat momentelor muzical-literare sensibilitate, profunzime, farmec juvenil, realizînd veritabile tablouri sonore de un colorit aparte, expresiv. Îmi reamintesc cu plăcere faptul că, în urmă cu un an, studenții de la clasa de canto Georgeta Stoleriu ne-au dăruit două spectacole-concert de aceeași elevată tinută artistică: „Seara Brahms” și „Seara Rameau-Couperin”. Din experiența cîștigată atunci, dar în primul rînd din profunzimea de idei care se află concentrate în substanța muzical-poetică a acestui spectacol, studenții Conservatorului bucureștean au știut să realizeze acum o operă artistică pe măsura ideii pe care o aveau de slujit: tezaur mioritic.

Rodica Sava

Istoriografia mondială relevă aportul

LIDDELL HART'S HISTORY of the SECOND WORLD WAR

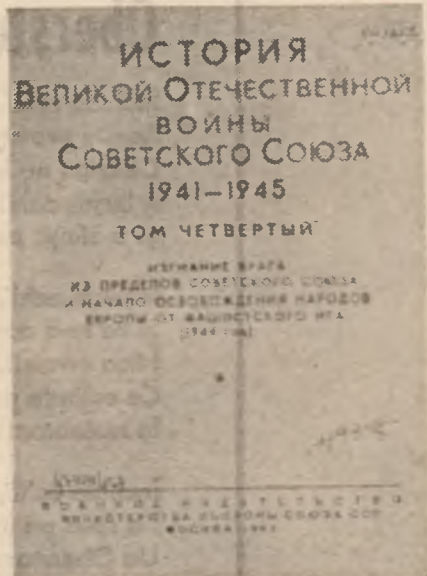
LITERATURA istorică a lumii înscrie în numeroase din paginile ei faptele de seamă ale românilor. Le înscrie cel mai adesea la capitolele zbuciumate ale istoriei europene. Din antichitate și până în secolul XX, lungul drum al românilor pentru păstrarea ființei lor etnice și statale, pentru obiceiurile și credințele lor, pentru pământul și limba lor se află bătătorit cu singele și lacrimile lor, cu suferințele și sacrificiile înaintașilor.

Epopeea participării românești, declanșată la 23 August 1944, la războiul antihitlerist se înalță ca un monument veșnic nepieritor la cota cea mai înaltă a eroismului și dăruirii de sine a unui întreg popor în lupta pentru a-și elibera pământul sacru al patriei, pentru ca apoi să se avinte în bătălie cu un inamic redutabil pentru a aduce sfînta zi de libertate și altor națiuni învecinate.

Ziua eroilor, zi a independenței absolute de stat de la 1877, zi a victoriei împotriva fascismului din 1945, 9 Mai însemnă desăvîrșirea regăsirii de sine a României. România a luptat împotriva fascismului și înainte de 23 August 1944, și înainte de începutul celui de-al doilea război mondial — dezlănțuit de cel de-al III-lea Reich — printr-o puternică mișcare de rezistență, care începe încă din anul instaurării la putere a hitlerismului în Germania, cînd, în iunie 1933, lua ființă în țara noastră Comitetul Național Antifascist, avînd în conducerea sa pe înflăcăratul militant revoluționar Nicolae Ceaușescu, președintele de azi al României socialiste, a cărui biografie se identifică de peste o jumătate de secol nu numai cu idealurile de libertate și dreptate socială și națională ale poporului român ci și cu acțiunea consecvent antifascistă, pentru apărarea și afirmarea independenței și suveranității patriei. Începînd de la 23 August 1944, România a subordonat însă **totul** războiului antihitlerist. La începutul acestei primăveri, a celei de a 40-a aniversări a victoriei popoarelor asupra ciumei brune, l-am ascultat pe președintele Nicolae Ceaușescu expunînd de la tribuna Marii Adunări Naționale o magistrală analiză a prezenței României în cel de-al doilea război mondial văzută în dialectica istorică trecut-prezent-viitor.

„Poporul român va sărbători acest glorios jubileu cu legitimă mîndrie patriotică, cu sentimentul și conștiința datoriei împlinite prin participarea, în a doua parte a războiului, cu toate forțele materiale și umane la uriașă bătălie purtată alături de armatele sovietice și ale întregii coaliții antihitleriste împotriva celui mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al păcii și progresului tuturor națiunilor.

După cum este binecunoscut, la începutul celui de-al doilea război mondial, dictatura militaro-fascistă antonesciană a subordonat România Germaniei hitleriste și a aruncat-o — împotriva voinței poporului — în războiul criminal, antinațional, dezlănțuit de Germania fascistă contra Uniunii Sovietice. În aceste împrejurări, răspunzînd chemărilor Partidului Comunist Român, muncitorimea română, masele largi populare, forțele patriotice, înaintate, ale țării s-au ridicat cu hotărîre împotriva războiului, au desfășurat o largă mișcare de partizan împotriva fascismului, înfăptuind, la 23 August 1944, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a deschis o nouă eră în dezvoltarea inde-

pendență a patriei noastre. Odată cu aceasta, întreaga armată și întregul popor român s-au alăturat cu tot potențialul lor militar și economic coaliției antihitleriste, luptînd alături de armatele sovietice — care au dus greul războiului — pînă la victoria finală asupra hitlerismului. Despre adevăratele sentimente ale poporului român, despre contribuția sa la victoria finală vorbesc lupta plină de eroism și uriașele jertfe de sine date de ostașii români pe cîmpul de bătălie, alături de ostașii sovietici, pentru eliberarea deplină a României și apoi pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei — pînă la înfrîngerea totală a hitlerismului și încheierea victorioasă a războiului.

Aniversînd 40 de ani de la victoria asupra fascismului și terminarea celui de-al doilea război mondial, trebuie să avem permanent în memorie jertfele uriașe date de popoare în acest război. Dar, în același timp, trebuie să nu uităm niciodată că cel de-al doilea război mondial a putut izbucni datorită lipsei de unitate și de fermitate a forțelor antifasciste și antihitleriste, așa cum nu trebuie să uităm nici un moment că victoria asupra hitlerismului a putut fi obținută datorită realizării unei largi coaliții antihitleriste, a angajării în luptă a tuturor forțelor antifasciste și progresiste.

O asemenea analiză trasează un adevărat program de acțiune ce decurge din evoluțiile fundamentale ale actualei situații internaționale.

Regăsirea de sine a României, desăvîrșită prin participarea efectivă la obținerea victoriei de la 9 Mai 1945, se încrustează în istoria universală prin acele 263 de zile și nopți, de luptă care au scutit omenirea — după cum o dovedesc cercetările cele mai calificate de istorie militară — aproximativ alte 200 de zile de prelungire a cîșmarului războiului, năruind definitiv orice șansă hitleristă de a întoarce roata conflagrației prin stăpînirea unor tehnici destructive de ultimă oră.

Sentimentul cu care diviziile românești se întorceau acasă acum 40 de ani era cel decurgînd din ținuta morală evidentă în întreaga noastră istorie. Este sentimentul pe care Nicolae Iorga îl explica astfel: „Nouă nu ne-a trebuit împărăție prin străini; am fost mulțumiți cu ceea ce am numit, cu dreptate, moșia noastră, adică patrimoniul nostru, bucata de pămînt în care sînt mormintele noastre, aceea de-asupra căreia trăim noi, bucata de pămînt pe care vom deschide drum urmașilor noștri. Românii n-au fost un popor cuceritor... Noi n-am fost un popor care să folosească ocazia de cucerire și chiar cînd au fost ocazii, nu ne-au atras. Refuzul de a porni o misiune de cucerire vine din intimitatea sufletului nostru”.

Sensul adînc, statornic, al istoriei românești a fost și este dorința de a trăi în pace cu toate popoarele mai apropiate sau mai depărtate, de a se bucura de libertate socială și națională pe pămîntul strămoșesc. În tot decursul istoriei, românii au fost un popor pașnic, n-au nutrit simțăminte de cotropire, n-au rîvnit bunul altora și n-au asuprit alte popoare. Istoria, mai veche, ca și aceea mai recentă, ne arată însă că ei au fost nevoiți să poarte nenumărate și grele bătălii împotriva asupritorilor străini, a celor care le-au cotropit pămîntul, provocînd pustiiri de vieți și bunuri materiale. Istoria lor de oameni pașnici, de „oameni ai pămîntului”, îi învățase că numai în condiții de liniște

și bună înțelegere cu celelalte popoare își pot împlini marile lor idealuri de unitate, libertate și independență națională, de progres social.

ACUM cînd reverberațiile victoriei de la 9 Mai 1945 sînt sedimentate în tomuri de documente, memorii, monografii ce alcătuiesc biblioteci întregi, putem constata că istoriografia mondială relevă aportul României, descifrînd în el o contribuție de cea mai mare valoare la nimicirea armatelor hitleriste, stăpînitore ale celei mai mari părți din continentul european. Judecările de valoare ale oamenilor de stat, participanților la evenimente și istoricilor ce respectă adevărul, pun cu atît mai mult în adevărata lumină, ignorarea sau distorsionarea realităților de acum patru decenii, de către unii autori de peste hotare, care încearcă să minimalizeze sau să mistifice contribuția de sine și efortul unanim al poporului român începînd cu 23 August 1944 în războiul antihitlerist.

Primul istoric străin care a precizat semnificația și implicațiile participării României la războiul antihitlerist a fost Robert W. Seton Watson, unul dintre cei mai cunoscuți specialiști britanici ai istoriei țărilor din sud-estul Europei. Prin sollicitudinea colegilor de la British Museum, ne aflăm de puțin timp în posesia unei fotocopii a acestui punct de vedere publicat de Seton Watson senior în ziarul „Manchester Guardian” din 25 septembrie 1944.

Ilustrul savant britanic, autorul primei masive „Istorie a românilor”, apărută în Anglia în 1934, a fost solicitat să întreprindă o analiză a noii situații din regiunea balcanilor, survenită odată cu actul de la 23 August 1944 din România.

Articolul este intitulat „Apusul Quislingilor” și se referă în termenii următori la România: „Devenise evident că smulgerea României din ghearele naziste, acțiune surprinzătoare și încununată de succes, avea să aibă repercusiuni uriașe în toată Europa de Sud-Est și ea putea grăbi sfîrșitul războiului... Dintr-o singură lovitură a dispărut și ultima speranță a Germaniei că, în vreme ce centrul forțelor rusești era angajat din plin, va putea dezlănțui o ofensivă pe aripa dreaptă a frontului ei; în schimb, în înseși liniile germane s-a iscat o prăpastie oferind rușilor posibilitatea unei duble înaintări rapide. Una traversînd cîmpurile de griu ale Valahiei, cealaltă prin chiar centrul Transilvaniei unde așteptau cele 12 divizii adunate de Antonescu pentru această ofensivă, divizii devenite acum disponibile pentru operațiile îndreptate spre marea cîmpie ungară și aici din nou pe două direcții de-a lungul văii Mureșului și a Someșului. Poziția Bulgariei a devenit dintr-o dată deosebit de dificilă, iar regimul germanofil de la Sofia s-a destrămat aproape peste noapte” [...].

R. W. Seton Watson se ocupă, în continuare, pe larg de consecințele „repercusiunilor uriașe ale smulgerii României din ghearele naziste”, asupra teatrului de operații german din Sud-Estul european, precum și asupra prăbușirii regimurilor fasciste din Bulgaria, Grecia, Croația, Slovacia.

Analizînd la rîndul său istoria ulti-

mului război mondial, Hugh Seton Watson (fiul lui R. W. Seton Watson, evocat nu de mult în paginile „României literare” la dispariția sa din viață) subliniază că „acțiunea de la 23 August 1944 a fost unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial”.

DOCUMENTELE de stat ale principalelor puteri din coaliția antihitleristă datînd din epocă elogiau acțiunea României. În mesajele din 27 mai și 14 iunie 1945 către premierul englez W. Churchill, șeful guvernului sovietic I. V. Stalin aprecia aportul României la cauza înfrîngerii hitlerismului și contribuția la terminarea victorioasă a războiului în Europa.

Președintele S.U.A., Harry S. Truman, considera, în mai 1947, 23 August 1944 drept o „contribuție valoroasă adusă cauzei libertății și democrației” la care „răspunsul poporului român a fost imediat și însuflețit, el avînd drept rezultat ca, în decurs de cîteva zile, cea mai mare parte a teritoriului României să fie eliberat de controlul nazist, iar linia principală de rezistență pe frontul de sud-est să fie retrasă către nord-vest, pe o distanță de mai mult de 500 km”.

„Ajutate de revoluția română — scria la rîndul său premierul britanic Churchill în memoriile sale, pentru care a fost distins în 1953 cu Premiul Nobel pentru literatură — armatele sovietice s-au apropiat de valea Dunării”.

Și tot Churchill, în Memorandumul adresat șefilor de stat major britanici, la 8 septembrie 1944, scria: „Trecerea României de partea cauzei aliate a dat rușilor un mare avantaj și s-ar putea ca ei să intre în Belgrad și Budapesta, și posibil în Viena, înainte ca aliații occidentali să reușească să străpungă linia Siegfried”.

Secretarul de stat american, Cordell Hull, spunea la 24 august 1944: „Germania își pierde astfel primul dintre sateliții ei. Naziștii trebuie să știe că stăpînirea lor asupra Balcanilor se prăbușește”.

Tot în acea vreme, în septembrie 1944, ministrul de externe britanic Anthony Eden declara în fața Camerei Comunelor: „România a dat deja un ajutor cauzei aliaților”.

Pe deplin semnificative sînt o suită de aprecieri ale oamenilor de stat și diplomaților sovietici care au relevat pe loc importanța politică și strategică a contribuției românești la victoria coaliției antihitleriste. Conferirea celui mai înalt ordin de război sovietic „Victoria” de către Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. șefului statului român în iulie 1945 s-a făcut „pentru îndeplinirea cu succes a acelor operațiuni militare (la scara unui front sau a mai multor fronturi) al căror rezultat a dus la schimbarea situației în favoarea armatei sovietice”.

Ulterior, în cadrul Conferinței de pace de la Paris, delegatul sovietic, A.I. Vișinski, relua aprecierea din decret, spunînd: „La 24 august 1944, cînd nu se conturaseră perspectivele evoluției ulterioare a evenimentelor și cînd soarta Germaniei hitleriste încă nu se vedea cu suficientă claritate, România a făcut o cotitură hotărîită în politica ei externă... Prin acest act

In Ungaria, spre Budapesta

României la războiul antifascist

România literară 21

LUMEA PE TELEX

Retro music

● O campanie intensă de revalorificare. Ca și moda, ca și literatura, ca și afișul. Dar cu mult mai mult succes decât unul dintre protagoniștii se numește Gilbert Bécaud și concertul are loc, cu nedezmintit răsunet de presă și public, la Olympia. A sosit, de parcă era în '54, cu același costum albastru închis, cu cravată eternă cu buline, cu aceleași refrene fără vîrsta, „Nathalie...„ „Desirée...„ „Un peu d'amour et d'amitié...„ Fie că-l iubești sau îl detești, Bécaud, în maniera lui Brel, Brassens sau Montand, reinvie întreg trecutul nostru de amintiri, confundînd generațiile. Te duci să-l vezi spunîndu-ți: ce naiba caut eu acolo? Dar chipurile sale multiple, rîzînd, plîngînd, grimasă de neuitat, multiple ca imaginile de reflexe ale

unei oglinzi, te fascinează.

Am reprodus, după un telex Agence Franco Presse, care continuă: Și mi-a povestit, acest inegalabil Bécaud, cit de greu este să fii mereu prezent în linia întâi, de peste 30 de ani. Că și acum — oricît s-ar putea rîde de asta — se emoționează la momentul autografele atunci cînd cineva îi spune: „Știi, din cauza cîntecului dumneavoastră, pe fetița mea o cheamă Nathalie...„ Emoția unui cîntec făcut cu sufletul, pentru suflet. Bécaud spune: pentru mine există Gilbert și există Bécaud. Bécaud este cel care are noroc. Este cel care lansa „Salut les copains“. Gilbert este cel care, într-o clipă de zîmbet și tristețe, cînta „L'important, c'est la rose“...

Cr. U.

Actrița de teatru

● Am acceptat să joc într-o piesă de teatru la insistențele celor ce mă cunosc și prețuiesc, dar mai ales din dorința de a-mi încununa cariera artistică, cu un rol care reprezintă pentru mine un mare examen — declara într-un interviu acordat presei Gina Lollobrigida. Actrița italiană, cunoscută din multe roluri interpretate în fil-

me ca Fanfan la Tulipe, Frumosa noaptea, Frumosa frumoasă, Notre-Dame de Paris, Eu, eu, eu... și ceilalți, azi în vîrstă de 57 de ani, va fi prezentă în Statele Unite, pe scena Broadwayului, unde va juca în piesa lui Tennessee Williams, The Rose Tattoo. Regia acestui spectacol este semnată de John Tillingher.

Prestigiul muzicii

● Dietrich Fischer Dieskau, unul din marii cîntăreți contemporani a fost invitat să cînte împreună cu Orchestra Națională a Franței, sub conducerea lui Bernard Klee, Kindertotenlied de Gustav Mahler. Dietrich Fischer Dieskau, cîntăreț de operă și oratoriu, pictor, scriitor, filosof (a scris despre Schubert, despre relațiile dintre Wagner și

Nietzsche) este și un maestru al liului. Concertul său are loc în cadrul uneia din manifestările dedicate în acest an lui Mahler, Prestigiul muzicii. Se mai poate aminti Simfonia a 3-a interpretată de aceeași orchestră și de corul de la Radio-France avînd ca solistă pe celebra contraltă suedeză Brigit Finila. Vor urma Simfoniile a 4-a și a 5-a.

Manuel Ribeira de Pavia

● Născut în 1910, Manuel Ribeira de Pavia a fost un remarcabil reprezentant al neorealismului în Portugalia. A încetat din viață la vîrstă de 47 de ani în mizerie și umilință. Abia după un an, în 1958, i s-a recunoscut marele talent cu prilejul organizării primei expoziții personale. În 1977, operele sale au fost expuse la Tîrgul internațio-

nal de la Lisabona. Nu demult a fost inaugurată, în orașul Evor, casa-muzeu Manuel Ribeira de Pavia în care sînt expuse numeroase documente referitoare la viața și opera pictorului, 20 din cele mai reprezentative pinze ale sale, precum și numeroase ilustrații la opere literare (în imagine, un tablou de Manuel Ribeira de Pavia).

Kurosawa, shakespeareanul

● Regizorul de film japonez Akira Kurosawa și-a sărbătorit recent al 75-lea an de la naștere. Pentru ultimul său film, el a ales din nou o temă shakespeareană — Regele Lear —, situînd-o în Japonia secolului XVI. Este aceeași epocă în care se desfășoară și acțiunea admirabilei cărți a lui James Clavell, Shogun, datorită căreia publicul occidental s-a familiarizat

oarecum cu specificul acestei etape din istoria japoneză. Comparația promite să fie deosebit de interesantă. Intrucît Shogun prezintă Japonia văzută de un englez, pe cînd filmul lui Kurosawa este asimilarea unei tragedii engleze în contextul japonez. Pentru a sugera mai bine actorilor, tehnicienilor și altor participanți la realizarea filmului viziunea sa asupra acestei noi opere cinematografice, Kurosawa, care a fost cîndva artist plastic profesionist, a pictat scene, chipuri, atitudini corporale, toate foarte expresive, tulburătoare mai ales prin atmosfera pe care au re-creat-o. În imagine, un cadru din film.

Un roman „torențial”

● Socotit unul dintre cei mai mari scriitori contemporani ai lumii, prozatorul algerian Rachid Boudjedra a publicat de curînd un nou roman, La macération, la editura pariziană Denoël, tradus din arabă de Antoine Moussali în colaborare cu autorul. Ca și în celelalte cărți ale sale (prezentate în revista

noastră în urmă cu doi ani), Rachid Boudjedra evocă și acum universul și problemele specifice lumii țării sale, cu o intensitate și într-un registru stilistic socotit de comentatori „torențial“ ceea ce face să fie așezat într-o descendență ilustră — Proust, Claude Simon, Faulkner.

1947 ca urmare a rănilor suferite în război), dar mai avea și o verișoară — fiica surorii gemene a mamei ei — care îi semăna ca o soție și care, fiind măritată cu un văr al soțului ei, purta și același nume de familie.

Cînd Winston Churchill a convocat-o pentru prima oară în cabinetul lui și i-a cerut să renunțe la orice existență personală, să rupă legăturile cu ai ei și, continuînd să lucreze de formă la Ministerul Economiei de Război (unde verișoara ei avea s-o înlocuiască, fără să se observe în timpul repetatelor absențe impuse de noile ei însărcinări), n-a mai fost nevoie decît să învețe să sară din mers dintr-un avion în zbor aproape de sol și să se cațare în avion în aceleași condiții (a antrenat-o un acrobat de circ).

Senzațional! — Îți vine să exclami citind peripețiile celor 50 de desanturi aeriene de una singură în teritoriu inamic ale acestei femei care a înființat și condus în Franța grupuri de Rezistență (formate, paradoxal, exclusiv din comuniști) cu ajutorul cărora culegea informații necesare lui Churchill: a răpit un colaborant important de sub nasul Gestapoului și l-a expedit la Londra, a scăpat ea însăși din minile Gestapoului după ce fusese arestată, a făcut marșuri chinuitoare, suferind de foame și de sete săptămîni în șir, apărea ba în zona liberă, ba în zona ocupată, sub identități diferite, se băga singură în gura lupului pentru a-i număra colții.

Memoriile ne poartă încă o dată pe un traseu istoric de atîtea ori străbătut în cărți mai temeinice, cu gir mai solid. Lista întrebărilor la care premierul britanic i-a cerut să răspundă este foarte lungă: dacă amiralul Canaris se afla sau nu la un moment dat la Paris, ce fel de nave și ambarcațiuni germane navigau pe riurile Franței, unde erau masate blindatele generalului Rommel în ajunul invaziei, etc. etc. Ingeniozitatea metodelor folosite pentru a putea să răspundă la întrebările de acest gen și pentru a raporta mereu despre mișcările trupelor germane și despre starea de spirit a francezilor ține de romanul de aventuri. În timp, însă, ce agenta secretă își asuma riscuri nebunești, doctorita înregistra „fotografic“, cu dureroasă sensibilitate, distrugerile, ororile, suferințele inerente războiului, atrocitățile naziste, eroismul făcut al celor ce țineau la libertate mai mult decît la viață. Și astfel, cartea Josephinei Butler, cu viațuța ei foarte subiectivă, foarte personală, de la fereștrica prin care a privit cum se decide istoria și de pe trambulina de unde s-a avîntat vitejește în vîrtejul ei, devine un capitol original al marii epopei ce nu va fi scrisă niciodată integral.

Felicia Antip

Ecranizarea romanului „Victoria”

● Un roman de Aleksandr Ceakovski, intitulat Victoria, stă la baza filmului omonim realizat în coproducție de studiourile Mosfilm și DEFA. Premiera absolută a avut loc la cinematograful „Oktiabr“ din Moscova, în prezența autorului romanului, a regizorului filmului, Evgheni Matveiev, și a doi dintre interpreții, actorii Gunther Grabbert și Klaus-Peter Thiele. Abordînd istoria postbelică între cele două mari jaloane reprezentate de Conferința de la Potsdam, în 1945, și Conferința de la Helsinki, în 1975, filmul aduce pe ecran 80 de personaje istorice, printre care Stalin, Churchill și Truman, interpretați, respectiv, de actorii Ramas Chikvadze, Gheorghi Menglet și Aligimantas Masiulis. Mai figurează în distribuție Aleksandr Mihailov, Andrei Mironov, Mihail Ulianov. Simultan cu premiera moscovită, filmul a mai fost prezentat în alte

1300 de cinematografe din Uniunea Sovietică. În imagine — o scenă din 1945: un ofițer sovietic și un reporter de război american, pe o stradă din Berlin.

Premiul

„Thomas Mann”

● Premiul „Thomas Mann“, creat în 1975, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea lui Thomas Mann, a fost atribuit, în cadrul unei ceremonii desfășurate la Lübeck, scriitorului Siegfried Lenz. Juriul a apreciat că Siegfried Lenz, în vîrstă de 59 de ani, autorul a multor romane de succes, este „unul dintre puținii scriitori ai epocii noastre care să fi reușit să atingă un asemenea cerc larg de cititori printr-o prezentare literară a realității germane“, care să facă în același timp dovada „spiritului umanist și a largii deschideri către lume“ — caracteristice operei celui care a creat Muntele magic.

Zeii zilei

● Continuînd, declarat, pe Roland Barthes din Mythologies, romancierul și eseistul Oliver Poivre d'Arvor a publicat un volum de 25 de eseuri intitulat Zeii zilei, în care analizează, cu malicie adesea, alte obiecte, fenomene sau locuri comune ale limbajului, ce formează obiectul unor „mitologii“ contemporane. „Prima mea referință este, bineînțeles, Barthes, cu Mythologies, însă ceea ce am făcut a fost să înlocuiesc automobilul, pe Brigitte Bardot, detergenții OMO cu mitologii care ne sînt contemporane, pentru că în vreme ce forma, stilul lui Barthes n-au îmbătrînit, ele, obiectele, au îmbătrînit“ — declară autorul. Rezultatul este o carte la fel de pasionantă ca și cea pe care o continuă.

De și despre Chesterton

● Autorii pe care englezii îi citează cel mai frecvent, uneori chiar fără să știe că o fac, sînt George Bernard Shaw (1856—1950) și Gilbert Keith Chesterton (1874—1936), pentru specialiștii aceasta fiind un semn al măsurii în care scrierile lor au pătruns în conștiințe. Dar dacă despre Shaw, despre viața și geneza operei sale se știu, în general, foarte multe, existența și personalitatea lui Chesterton au rămas mai puțin cunoscute, și nu numai publicului larg. Volumul antologic recent apărut la Londra, The Bodley Head G.K. Chesterton, include o selecție din eseurile și poeziile scriitorului, precum și unul din romanele sale, The Man Who Was Thursday, precedate de o introducere semnată de P.J. Kavanagh. Meritul acesteia constă în cercetarea de a însușa numeroase aspecte ale gândirii deosebite de verșalile a lui Chesterton,

trasînd în același timp o imagine a devenirii accesului important și multilateral autor, de la primele sale scrieri și pînă la operele de maturitate. Printre ilustrațiile cărții se numără și acest portret fotografic al celui pe care Kavanagh îl consideră a fi „unul dintre cei mai stimulativi și mai iubii scriitori englezi“.

Am citit despre...

Agenta secretă a lui Churchill

■ JAY BEE susține că a existat. N-avem nici un motiv să n-o credem, mărturia ei nu aduce a invenție, dar nici nu s-a păstrat vreo dovadă, vreo urmă a nemaipomenitelor ei isprăvi. Josephine Butler, care a publicat în 1983, adică la vîrstă de 82 de ani, cartea Agentă secretă a lui Churchill, a fost recrutată — scrie ea — în vara anului 1942, în Cercul secret al lui Winston Churchill, un grup de 12 agenți care nu se cunoșteau între ei, și i s-a dat numele de cod Jay Bee — inițialele ei în pronunție engleză. Despre ceilalți 11 i s-a spus doar că erau cu toții bărbați. Existența Cercului secret era ignorată pînă și de Serviciul operațiunilor speciale, anume creat în anii războiului pentru misiuni de genul celor încredințate Josephinei Butler. Numai că ea primea ordine direct de la șeful guvernului și era instruită de o singură persoană pe care o cunoștea doar sub numele de „maiorul“. Cînd, la sfîrșitul războiului, i-a spus lui Winston Churchill că nu știe nici măcar cum îl cheamă pe „maior“ a primit următorul răspuns: „Crede-mă că sînt motive serioase ca să nu știi“. „Maiorul“ a dispărut din viața ei așa cum apăruse.

Cine o va fi recrutat pe Jay Bee s-a priceput să aleagă. Și ansamblul calităților ei ține de neverosimil: unica fată într-o familie engleză instărită, a crescut ca un băiețoi, ceea ce i-a determinat pe părinți ca, la opt ani, s-o trimită la o școală de maici în Franța. Franceza a devenit astfel a doua ei limbă maternă și, mai tirziu, a avut prilejul să-și însușească și cîteva dintre dialectele ei. După primul război mondial a studiat medicina și sociologia la Sorbona. A rămas să lucreze la un institut de cercetări în domeniul cancerului din Paris pînă în 1938. Nimic din Franța, din viața și din mentalitatea franceză nu-i era străin. Atu-uri suplimentare: limba germană învățată în prima copilărie de la „Fraulein“, o memorie literalmente fotografică și indelebilă, jiu jitsu și karate, o formidabilă prezență de spirit. Și, pe deasupra, nu numai că făcea parte dintr-o familie dispusă să slujească Anglia pînă la sacrificiu (patru dintre cei șase frați au căzut pe front, soțul ei a murit în

N. IONIȚĂ „Verba volant...“ ?

Un homme averti en vaut deux.
(Proverb francez)

● A încetat din viață, în vîrstă de 73 de ani, René Portocarrero, unul din cei mai mari artiști cubanezi. Pictor, gravor și ceramist, Portocarrero a fost un autodidact. A făcut parte din așa numita „Școală de la Paris” care desemna grupul artiștilor străini influențați, în genere, de impresionismul francez. Una din lucrările importante ale lui Portocarrero este fresca de la Palatul Revoluției din Havana.

Premiul

„Georg Büchner”

● Premiul „Georg Büchner”, cel mai important premiu literar decernat anual în Republica Federală Germană, a fost atribuit simbatic, 27 aprilie, dramaturgului Heinrich Müller din Republica Democrată Germană, așa cum anunță juriul Academiei literare de limbă și poezie germană de la Darmstadt. Autorul, în vîrstă de 56 de ani, este astfel omagiat pentru piesele sale de teatru „scrise într-o limbă deosebit de sugestivă, cu imagini puternice, pentru protestul său împotriva unor anacronisme ale lumii contemporane”. Printre cele mai cunoscute piese ale laureatului se numără *Corectura*, *Emigranții* sau *viața la țară*, *Construcția*, opere ce i-au adus o binemeritată recunoaștere națională și internațională.

„Ce este adevărul?”

● Această întrebare veche de cînd lumea este titlul noului volum de versuri ale cunoscutului poet englez Ted Hughes, apărut în editura londoneză „Faber and Faber”. De data aceasta, după cum remarcă „Times Literary Supplement”, Hughes scrie pentru copii, desi nu incapa nici o indoială că acest volum va fi citit de maturi cu egală satisfacție. Personajele principale ale parabolei poetice — după cum a definit poetul însuși genul cărții — sînt un fermier, soția acestuia, fiica lor și fiul, un păstor, preotul din sat și învățătorul. Originalitatea acestei scrieri ca și ideile profunde pe care le vehiculează sînt virtuți relevate de întreaga critică literară engleză.

Opera „Trăiește și ia aminte”

● Romanul lui Valentin Rasputin, *Trăiește și ia aminte*, a inspirat compozitorului Kiril Volkov o operă. Pusă în scenă de regizorul Boris Pokrovski, opera a fost prezentată în premieră la Teatrul pentru muzică de cameră din Moscova.

Juriul Festivalului de la Cannes

● Sub președinția lui Milos Forman, juriul Festivalului de la Cannes (8-20 mai) va fi alcătuit din: scriitorul brazilian Jorge Amado, actrița britanică Sarah Miles, producătorul american Walter Mirisch, scenaristul francez Francis Veber, criticul Michel Perez („Le Matin”), ziaristul Claude Imbert („Le Point”), operatorul Almeida, austriacul Edwin Zbonek — organizatorul festivalului cinematografic vienez Viennale —, și un reprezentant din partea Italiei.

J.J. Rousseau și Balzac

● Raymond Trousson a elaborat un amplu studiu în care analizează influența exercitată de Jean-Jacques Rousseau asupra tânărului Balzac. Raymond Trousson demonstrează cum în pofida temperamentului și a preferințelor literare, Balzac a fost influențat de autorul lui *Emil*. Probabil, notează autorul studiului, că au contribuit educația și îndinațiile lui Balzac-tatăl. Romanele de tinerețe par marcate de *La Nouvelle Heloise*. Apoi, treptat, Balzac s-a desprins de orice influență, creîndu-și stilul său inconfundabil, estetica sa atît de personală.

Proust — corespondență

● La editura Plon a apărut al doispzezecelea volum din corespondența lui Marcel Proust — text stabilit, adnotat și prezentat de Philip Kolb. Anul 1913 a fost foarte important pentru ultimele tentative ale romanțierului de a-și găsi un editor, ultimul cu care discutase, Ollendorf, refuzîndu-i manuscrisul. Swann apăruse în noiembrie, același an, pe cheltiala autorului. Toate problemele scriitorului, morale, afective și materiale, sînt incluse în acest ansamblu epistolar. Se remarcă o scrisoare a lui Reynaldo Hahn către doamna Duglă în care sînt cîteva cuvinte despre Swann: „cea mai frumoasă carte care a apărut de la Educația sentimentală, din primele rînduri se manifestă geniul”.

Un „Emmy” pentru Laurence Olivier

● Celebru actor, regizor și director de teatru englez Laurence Olivier a fost distins cu premiul de televiziune „Emmy” (un fel de „Oscar” al micului ecran) pentru rolul interpretat în serialul realizat după piesa *Regele Lear* de Shakespeare.

Atlas de Istoria Artei

● La editura Jover din Barcelona a apărut un *Atlas de Istoria Artei*. Autorul, J. Bassegoda Noll, profesor la Școala superioară de Arhitectură a Universității barceloneze, a conceput lucrarea bogat ilustrată ca un îndreptar, deschizînd prin lectură gustul cercetării și cunoașterii operelor celebre. Dacă cititorul, după ce și-a însușit materialul (prezentat cu rigoare științifică, într-un stil accesibil — remarcă cei care au comentat-o) dorește să afle amănunte — cercetînd albume sau intrînd în muzee — autorul consideră că *Atlasul* său și-a atins scopul.

André MALRAUX:

„Antimemorii” (VI)

A m ajuns iarăși la brazda mea de garoafe de la Revel, la țigara mea și la chibritul meu. A doua zi a venit după mine altă mașină blindată. Lîngă mine, pe banchetă din spate — un soldat cu armă automată. Nu mai mergeam spre Sud, ci spre Est. După cîteva ore am intrat în Toulouse. Se înnoptă. Piața Wilson, cafeneaua Lafayette, unde stătusem de altele ori în timpul războiului din Spania. Într-o zi, în pîrculeț, îmi manevram revolverul, cu țeava îndreptată spre pămînt, în buzunarul pardesiului. Din neatenție apăsasem pe trăgaci. Zgomotul nu atrăsese atenția nimănui și mă alesesem doar cu o gaură roșietică în buzunar. Fluieram de bucurie, fiindcă văzusem în vitrinele librăriilor *Familia Thibault*, cu banderola Premiului Nobel...

M-au împins într-una dintre casele din piață. La mezanin. Încăperea — un salon burghez — avea o singură fereastră semicirculară în ușă.

Pe dinăuntru, grații. Afară, perechile se învîrteau în jurul pîrculețului, se așezau pe terasele cafenelelor: viață de seară, dacă n-ai fi fost uniforme nemțești. Cumnată-mea (frate-meu era prizonier de mai bine de o lună) locuia pe strada Alsacia-Lorena, la o sută de metri de piață.

Un comandant german a pus să mi se aducă ochiuri cu sunchi și o sticlă de vin de Bordeaux. Eram oare socotit un prizonier important? Vichy-ul nu putea fi în cauză, fiindcă nu fusesem interogată de nici un francez. Mi-am adus aminte de un sfat: să nu golesc niciodată o sticlă, fiindcă Gestapoul se slujește de ea ca să lovească, iar sticlele goale sînt măciucile cele mai dureroase. Nu ajunsesem aici. Dialogul abia a fost interogatoriu, presărat, ca de obicei, cu „Mareșalul Pétain a semnat armistițiul” și „Wehrmachtul nu torturează”. Am vorbit despre Verdun, iar comandantul a spus: „În momentul acela eram prizonierul francezilor”. Mașina blindată ne-a dus într-un cartier cu străzi largi, a ocolit Monumentul eroilor și s-a oprit în fața unui hotel luxos. Un hol nemobilat, cu excepția unui birou la care lucrau doi subofițeri. Comandantul le-a dat actele mele pe care și le transmiseseră temnicerilor mei succesivi. Un subofițer a spus: „Treizeci și patru” (Un număr de cameră?) Tovarășul său și comandantul mă încau. Există un ascensor; noi am urcat pe scara acoperită cu un covor gros, prins cu bare de aramă de un roșu aprins. Urcam cu greu, dar cei doi nemți își potriveau pasul după al meu. Pe culoar — gărzi militare, fără altă armă

O atît de tînără pace

■ CRED că intîmplările tragice cu adevărat pot fi deosebite de cele numai dramatice prin aceea că, netrăite, nu pot fi imaginare în intensitatea și nici măcar în semnificația lor reală. În pofida tuturor cărților și filmelor de război — atît de multe incit războiul ar fi trebuit să nu mai păstreze mistere și să devină o prezență a păcii noastre de fiecare zi — poate, oare, să-și inchipuie un tînăr de acum clipa în care, la un simplu semn al istoriei — devenită deodată concretă și strivitoare — ar fi obligat să-și părăsească uneltele și identitatea, pentru a deveni un număr opus altor numere în problema de aritmetică aberantă și criminală, dar nu lipsită de logică matematică, de al cărei rezultat ar depinde viitorul omenirii sau neantului? Pot eu să-mi imaginez cum ar fi clipa din care toate gîndurile și sentimentele mele ar fi înlocuite de alternativa între a ucide și a fi ucis? Evident, nu. Literatura și filmele care vorbesc întotdeauna, și în cel mai bun caz, despre lucruri care li se intîmplă altora nu au reușit să ne convingă decît că acestea sînt situații din literatură și din filme.

Și totuși, asemenea fapte au fost trăite nu numai de locuitorii Babilonului sau de supușii lui Napoleon, ci și de părinții noștri. Cei patruzeci de ani de pace pe care îi sîrbătorim plini de îngîndurare acum: cei patruzeci de ani de pace impliniți de la încheierea ultimului și celui mai crîncen război cunoscut de planeta noastră; cei patruzeci de ani de pace care ne fac să ne gîndim la război ca la o nemaiînteleasă și inimaginabilă calamitate preistorică sînt, de fapt, o infimă și încă nesemnificativă perioadă istorică. Acești războaie, care ne dă iluzia depărtării definitiv întelepte de infern, este de fapt o perioadă de timp mai scurtă decît încă scurta mea viață. Cehoslovacia era țara străină pe care o cunoșteam cel mai bine în copilărie, pentru că despre ea ne povestea tata întors după încheierea păcii de pe front. Și eu însămi trăiesc numai pentru că, în timpul unui bombardament, mama cu mine în brațe nu a reușit să ajungă la adăpostul în care ne ascundeam în mod obișnuit, și care a fost distrus în timpul acelei întîrzieri. Împreună cu toți cei ce fuseseră mai punctuali decît noi la întîlnirea cu moartea.

Și totuși, un cîmîtar al eroilor din cel de al doilea război mondial nu mi se pare mai concret decît unul din primul război mondial, decît unul din războiul de independență, decît oasele adunate de Ștefan cel Mare sub temelia ctitoriei de la Podul Înalt. Cei căzuți pe cîmpurile de luptă se cuprind în aura patriei, atît de intensă incit strălucirea razelor ei împiedică singele să se vadă curgînd. Dar, nevăzut, dincolo de recunoscuta noastră festivă și îngîndurată, singele sutelor de mii de români uciși pentru pacea care implinește acum patruzeci de ani, continuă să curgă. Și va curge mereu tocmai pentru ca noi, postbelici, să nu fim niciodată în stare să ne imaginăm cele trăite de ei, și ca, neștiutori, să îmbătrînim, și în locul lor, odată cu atît de tînără noastră pace.

Ana Blandiana

Cervantes

● William Byron este autorul unei remarcabile lucrări despre autorul lui Don Quijote: *Cervantes. A Biography*. Pe fondul unei vaste fresce istorice se desfășoară viața și opera „celui mai spaniol dintre romancierii spanioli”, strîns legate de contextul politic, social și cultural al epocii, evocîndu-se avaturile istorice, morale și religioase. Bătălia de la Lepanto, viața timp de cinci ani ca sclav în Alger, detențiunea în închisoarea din

Sevilla sînt descrise cu o măiestrie deosebită. Biografia lui Cervantes, „cariera” sînt reconstituite cu elementele cercetării contemporane, concomitent cu analiza operelor. Cartea atît de densă a lui William Byron este plină de observații pătrunzătoare nu numai asupra lui Cervantes, ci și asupra vieții literare din epoca lui Gongora și Lope de Vega, fiind o contribuție calitativ superioară în bibliografia cervantescă.

Un manuscris Byron

● Un manuscris pînă acum necunoscut, aparținînd lui Byron (1788-1824), a fost descoperit, recent în pivnița unuia dintre cei mai cunoscuți editori englezi, John Murray. Opera în cauză, o prezentare satirică a războiului, a fost găsită într-un seif de către biograful cel mai cunoscut al poetului, Leslie Marchand, autorul a cîtorva zeci de studii, considerate a fi de referință pentru cunoașterea operei lui

Byron. „Fără indoială, ne aflăm în fața unei opere literare destul de neobișnuite pentru ceea ce ne-am obișnuit să considerăm a fi stilul tradițional Byron, dar scrisul aparține fără nici cea mai mică indoială poetului”, afirmă Leslie Marchand. Textul, scris într-un caiet și purtînd data de 14 mai 1816, a fost compus într-un moment în care poetul cunoștea dificultăți dintre cele mai mari.

„Marele escroc”

● Numele lui Herman Melville rămîne indisolubil legat de *Moby Dick*, unul din cele mai captivante romane de călătorii și aventuri. În 1855 cînd lucra la *The Confidence Man*, sănătatea lui Melville era precară, ai-doma și starea psihică, din cauza unui sir de neplăceri, printre care refuzarea unui post mult dorit. În aceste condiții creația sa devine o explorare analitică acidă în universul interior al eroilor. Reflex al dezamăgirilor și amărăciunilor personale, romanul *Marele escroc* (acesta este titlul, în traducerea din americană, semnată de Henri Thomas, apărută la editura Le Seuil) este departe de cărțile cu care Melville își obișnuise cititorii.

decît revolverul în toc. Etajul al doilea. Ușa treizeci și patru. Un gardian a deschis-o. A închis-o la loc, iar covorul de pe culoar a înăbușit pașii celor trei nemți care plecau.

ERA o sală mare de baie, transformată în cameră. Într-unul dintre colțuri, un pat cu o pătură și cu un cearceaf alb. În alt colț, un dulap. Nici o sonerie. Nici o clanță la ușă. Am dat în ușă cu pumnul. Sosirea santinelei care se uită urît la mine.

— Toaleta?
M-a condus. Într-un salon erau cel puțin zece urinoare verticale din ceramică asemănătoare celor din cafenele. A rămas în spatele meu. Întorcere. A început să țipe. Fără indoială că urla că nu trebuie să bat în ușă. Avea să mai dureze mult? L-am privit și am țipat la fel de tare ca el:

— Poate că m-au adus aici ca să mă împuște, dar nu să urli dumneata la mine! Ajunge!

Uluit, ca și cînd sub ochii lui m-aș fi prefăcut în iepure, a tăcut și a închis ușa camerei mele cu o grijă amenințătoare.

Părea să fie un sanatoriu și cu toate astea paznicul urlase. Am deschis dulapul. Pe unul dintre rafturi erau niște resturi de lemn, creioane și o riglă cu un capăt ascuțit cu grijă. Paznicul nu deschisese ușa cu cheia, ci cu o clanță. Am examinat broasca. Limba broaștei era în lăcășul ei, dar ușa nu era închisă decît fiindcă se scosese clanța și țija de fier pe care o acționa. Prin orificiul de formă pătrată în care paznicul virise clanța vedeam lumina culoarului, parcă prin gaura unei broaște.

Capătul riglei din dulap se potrivea în orificiu și intra destul de mult ca să deschidă. Ceea ce am și făcut fără să fiu simțit. Paznicul era pe culoar, un pic mai departe, întors cu spatele. Am închis ușa la loc fără zgomot, și am pus rigla înapoi în dulap.

Nu puteam fugi. Nici să merg pe vîrful picioarelor, dar aș fi putut să renunț la pantofi. O evadare nu izbutește fără să-ți asumi un risc care-l descumpănește pe adversar; iar acesta e la fel de bun ca oricare altul. Dar era ciudat că rigla se afla în dulap. Oare predecesorul meu o fi ascuțit-o și l-or fi chemat înainte de a se putea sluji de ea? Unui prizonier nu-i lași cuțitul. Poate să mesterească o lamă improvizată (se spune...) dar rigla asta era foarte bine ascuțită. Dulapurile nu erau oare controlate? „Doborît în timpul unei încercări de evadare...” Ce fel de închisoare mai era și asta, în care se părea că se multumesc doar să înregistreze deținuții?

Am presupus că aici comandantul reprezenta autoritatea căreia mă încredințase divizia blindată. Autoritatea asta mă socotea demn de o pensie de familie ciudată, dar care n-avea nimic din anticamera plutonului de execuție. Încăperea n-avea fereastră... Dacă hotărîrea luată nu era să fii împușcat — sau, cel puțin, nu imediat — era, cu siguranță, să fii interogată la Paris. Trebuia să știu dacă mă puteam sluji de riglă și dacă ziua în casa asta onorabilă semăna cu noaptea. Am început să mă dezbrac.

În românește de Șerban Veleșcu

Demersul de politică externă al României socialiste

Helsinki, august 1975. La tribuna Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa

SE implinesc azi 40 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial. Pentru observatorul atent al acelor vremuri cumplite, apare cu limpezime că victoria Aliatilor împotriva hitlerismului s-a datorat angajării coerente și sustinute a tuturor forțelor antifasciste și progresiste împotriva celui mai odios regim pe care istoria l-a cunoscut vreodată.

În acea încercare istorică, România a jucat, în ultima parte a războiului, un rol hotărâtor. După ce dictatura militar-fascistă a lui Antonescu subordonase țara interesele Germaniei hitleriste și o aruncase, împotriva voinei poporului, în războiul criminal împotriva Uniunii Sovietice, muncitorimea, masele largi populare, forțele patriotice înaintate au izbutit, la chemarea Partidului Comunist Român, să desfășoare o largă mișcare de partizan împotriva fascismului și, prin înlăturarea la 23 August 1944 a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, să deschidă o eră nouă în dezvoltarea independentă a României. Intervenția eroică a armatei române, alături de armatele sovietice, până la victoria din 1945, a grăbit, după cum se știe, cu cel puțin șase luni terminarea războiului.

În condițiile edificării noului societăți socialiste, România a putut apoi să elaboreze și să traducă în viață un demers coerent și original și în politica sa externă, care s-a valorificat cu fiecare an și a căpătat profilul pe care i-l cunoaștem astăzi. De două decenii, o astfel de politică externă a căpătat contur, vigoare, eficiență, bucurându-se de un prestigiu binemeritat pe toate meridianele globului.

Obiectivele au fost clare de la bun început: construirea unei politici de pace și cooperare internațională, care postula concurența și înțelegerea între state, eliminarea forței și amenințării cu forța din relațiile internaționale, apărarea libertății și independenței popoarelor, promovarea dreptului lor de a trăi în pace, într-o lume mai bună, mai dreaptă și mai demnă.

Obiectivele nu erau însă de ajuns. Trebuia ca o astfel de politică să fie călăuzită în permanență de anumite principii de la care să nu se abată și care să constituie cheia de boltă a edificiului. Așezând la baza relațiilor sale externe respectarea neabătută a principiilor fundamentale ale dreptului internațional — îndeosebi respectarea egalității în drepturi, a suveranității și independenței naționale, neamestecului în treburile interne, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, avantajului reciproc — România a putut să-și dezvolte și să-și diversifice raporturile practice cu toate țările lumii. Pe baza unor astfel de principii, țara noastră a acționat cu consecvență pentru dezvoltarea relațiilor sale de colaborare cu toate celelalte țări socialiste, și în primul rând cu țările socialiste vecine; pentru concurența largă cu țările în curs de dezvoltare și nealiniate, pentru largirea raporturilor sale cu țările capitaliste dezvoltate. Ne-am adus astfel contribuția la circuitul internațional de valori materiale și spirituale, în cadrul unei strategii a păcii și înțelegerii între state, pe care am elaborat-o vreme de douăzeci de ani cu tenacitate și consecvență. Demersul nostru de politică externă în cadrul bilateral a însemnat un dialog politic cu numeroși parteneri străini, însumând raporturi de colaborare, pe multiple planuri, cu peste 150 de țări ale lumii, care s-au concretizat în convenirea a 755 documente bilaterale. Președintele Nicolae Ceaușescu a efectuat, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, peste 200 de vizite oficiale în țări din Europa, Africa, Asia, America Latină și America de Nord și a primit în țară în vizită peste 300 șefi de state și de partide, șefi de guverne și parlamentare.

Concomitent cu dezvoltarea relațiilor bilaterale, România a jucat un rol semnificativ în examinarea și găsirea de soluții marilor probleme internaționale cu care omenirea nu a încetat să fie confruntată în perioada postbelică. Este a doua latură a demersului românesc de politică externă, care a venit să completeze și să dea relief acțiunilor noastre bilaterale.

CA TARĂ socialistă europeană, România a acordat, cum era și firesc, o atenție prioritară complexului de probleme legat de edificarea securității și dezvoltarea cooperării pe continent. După cum se știe, președintele Nicolae Ceaușescu și-a adus o strălucită contribuție, teoretică și practică, la pregătirea, desfășurarea și încheierea cu succes a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (C.S.C.E.). Țara noastră a jucat un rol decisiv în elaborarea unui model nou de negociere, bazat pe deplină egalitate în drepturi a participanților, și a acționat ca Actul final al Conferinței să fie un document substanțial și angajant, care să stipuleze fără echivoc principiile menite să călăuzească relațiile reciproce dintre statele participante, să formuleze un program de acțiune în numeroase domenii de cooperare, în sfârșit să asigure continuitatea

procesului multilateral început de Conferință. Dintre țările mici și mijlocii, România a acționat cu cea mai mare perseverență pentru asigurarea continuității procesului C.S.C.E., în care nu a încetat să vadă garanția existenței și dezvoltării acestuia. În eforturile de revitalizare a procesului destinării, de consolidare a păcii și securității internaționale, la nivel regional și mondial, un loc de seamă revine de bună seamă în prezent adăncirii și consolidării edificării unui sistem trainic de securitate în Europa, aplicării prevederilor Actului final de la Helsinki, ca și a măsurilor convenite ulterior la Reuniunea de la Madrid.

Dar un sistem trainic de securitate este strins legat de oprirea cursei înarmărilor și trecerea efectivă la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară. În condițiile în care un conflict nuclear nu ar mai cunoaște nici învingători, nici învinși și s-ar transforma într-un mijloc sigur de a nimici civilizația umană și însăși viața pe pământ, preîntâmpinarea unei asemenea catastrofe, consolidarea păcii și realizarea dezarmării au devenit problema cardinsă a epocii noastre. De-a lungul anilor, la O.N.U., la C.S.C.E. și mai recent, la Conferința de la Stockholm, președintele Nicolae Ceaușescu a prezentat un amplu program de măsuri și de inițiative menite să ducă la creșterea încrederii între state, să determine pași concreți pe calea opririi cursei înarmărilor, a înghețării și reducerii bugetelor militare, să permită trecerea la măsuri de demangajare militară și dezarmare, să ducă la înlăturarea unei Europe fără arme nucleare.

Saluind tratativele de la Geneva dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii cu privire la armamentele nucleare și cosmice, țara noastră a arătat că se impune — tocmai ca o expresie a dorinței părților de a se ajunge la acorduri corespunzătoare — oprirea imediată a amplasării de noi arme nucleare și a oricăror măsuri de militarizare a spațiului cosmic, trecerea la reducerea armelor nucleare și a celorlalte armamente, realizarea unui echilibru al forțelor la un nivel cât mai scăzut al înarmărilor. În acest spirit, România a salutat propunerea U.R.S.S. privind instituirea, pe întreaga durată a tratativelor, a unui moratoriu asupra producerii, testării și amplasării de arme nucleare și cosmice și a apreciat ca deosebit de pozitivă hotărârea U.R.S.S. de a trece în mod unilateral la încetarea, până în luna noiembrie 1985, a amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune și la suspendarea înlăturării altor contramăsuri în Europa. Este de sperat, așa cum arată recent președintele Nicolae Ceaușescu, că aceste propuneri și măsuri să găsească ecoul cuvenit și din partea S.U.A. Totodată, în concepția țării noastre, problemele discutate la negocierile sovieto-americane de la Geneva privesc toate popoarele lumii care trebuie să-și aducă contribuția la soluționarea lor. În mod deosebit este necesar, așa cum arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca țările participante la Tratatul de la Varșovia și cele care sunt membre ale N.A.T.O. să se înțelească, să discute și să contribuie, în forme corespunzătoare, la succesul acestor negocieri.

Paralel cu negocierile sovieto-americane, este, de asemenea, necesar să se intensifice și activitatea celorlalte foruri și reuniuni internaționale care se ocupă de problemele dezarmării: Conferința O.N.U. pentru dezarmare de la Geneva, negocierile militare de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa centrală, Conferința de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa. Realizarea unor acorduri corespunzătoare în aceste foruri de negociere ar avea o mare însemnătate pentru creșterea încrederii și dezvoltarea colaborării, ar da un nou impuls activității de slăbire a încordării internaționale de dezarmare, ar constitui un puternic imbold pentru desfășurarea cu succes a tratativelor dintre U.R.S.S. și S.U.A.

În acest context, capătă o pondere și o semnificație deosebită, ca parte integrantă și substanțială a procesului C.S.C.E., Conferința de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa. În acest for democratic, la care participă, în condiții de egalitate, toate statele semnatare ale Actului final de la Helsinki, se impune în prezent trecerea la negocieri efective care să permită realizarea unui prim acord cât mai substanțial cu putință. Realizarea unor astfel de înțelegeri ar avea, în condițiile internaționale actuale, o însemnătate reală pentru creșterea încrederii reciproce și crearea climatului cababil să ducă la reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa. România va acționa, în continuare, pentru încheierea cu succes a lucrărilor Conferinței, prin adoptarea de măsuri eficiente de întărire a încrederii și securității, pentru nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța pe continentul european.

Pronunțându-se pentru realizarea unor zone denuclearizate în diferite părți ale Europei, România a făcut din dezvoltarea și diversificarea cooperării în Balcani o constantă a politicii sale externe. Ea este hotărâtă să acțio-

neze și în viitor pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și baze militare străine, pentru organizarea în acest scop a unei întâlniri a șefilor de stat și de guvern din țările balcanice.

IN ACESTE două decenii, România a promovat cu consecvență principiul reglementării tuturor conflictelor între state numai pe cale pașnică, cu convingerea că nu există probleme, oricât de complicate ar fi ele, care să nu poată fi rezolvate la masa tratativelor, dacă se pornește de la respectarea independenței fiecărui popor, de la interesele generale ale păcii și securității internaționale. România nu a încetat astfel să acționeze pentru soluționarea diferendelor exclusiv pe cale pașnică, fie că este vorba de conflictul din Orientul Mijlociu sau de alte conflicte, fiind bine știut că aceste războaie locale, mai mari sau mai mici, nu fac decît să slăbească țările respective și să servească politicii imperialiste de dominație și asuprire.

De o reală semnificație a fost și contribuția teoretică și practică a președintelui României la fundamentarea conceptului unei noi ordini economice și politice internaționale, la elaborarea obiectivelor și mijloacelor strategiei internaționale menite să ducă la lichidarea subdezvoltării, a decalajelor tot mai mari care s-au creat între țările bogate și cele sărace, la instaurarea unor raporturi economice stabile și echitabile între toate țările lumii. În același timp, România s-a pronunțat cu tărie pentru lichidarea colonialismului și neocolonialismului, a tuturor formelor de rasism și a politicii de apartheid, acordind un sprijin efectiv mișcărilor de eliberare națională. Membră a „grupului 77”, invitată permanentă la mișcarea de nealinieri, România s-a situat astfel pe poziții de avangardă în lupta popoarelor pentru prosperitate și neatințare.

Nici una din marile probleme cu care omenirea este confruntată nu poate fi însă rezolvată fără participarea efectivă a tuturor țărilor și, în special, a țărilor mici și mijlocii. Înțelegând acest postulat al contemporaneității, România a militat pentru democratizarea relațiilor internaționale, subliniind în acest scop necesitatea creșterii eficienței Organizației Națiunilor Unite, care poate și trebuie să joace un rol mai mare în soluționarea problemelor care stau în fața comunității mondiale. „În condițiile de azi — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — cînd pacea și securitatea capătă tot mai mult un caracter indivizibil, o cerință de prim ordin a soluționării problemelor ce preocupă omenirea este participarea activă, nemijlocită, a tuturor statelor la viața internațională”. Consecvență cu această poziție de principiu, România a adus în dezvoltarea forumului mondial acțiuni și inițiative valoroase consacrate păcii, dezarmării și cooperării internaționale. Astfel, în 1965, la propunerea României, Adunarea generală a O.N.U. a adoptat Declarația privind promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare; în 1970, tot la inițiativa României, Adunarea generală a proclamat deceniul 1970-1980 ca deceniu al dezarmării, iar ca rezultat al inițiativei țării noastre din 1972 privind consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor au fost elaborate, sub auspiciile O.N.U., în 1972, 1977 și 1982 studii în această privință; în 1975 au fost prezentate la O.N.U. documente programatice privind instaurarea unei noi ordini economice internaționale, dezarmarea, creșterea rolului O.N.U.; în 1980 Adunarea generală a înscris pe agenda sa, tot la propunerea României, problema înghețării și reducerii bugetelor militare; în 1982, pe baza unei inițiative românești, a putut fi adoptată Declarația asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale; în sfârșit, proclamarea anului 1985 ca An Internațional al Tineretului — sub deviza „Participare — Dezvoltare — Pace” — a fost rezultatul strădanilor depuse de țara noastră.

DEMERSUL internațional întreprins de România în aceste două decenii a urmat, așadar, pe de o parte, dezvoltarea pe o bază principială a relațiilor de colaborare cu toate națiunile lumii, iar, pe de altă, participarea cu idei și soluții la analiza problemelor fundamentale ale vieții internaționale actuale: dezarmarea, lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, excluderea forței din viața comunității mondiale, edificarea păcii și securității în Europa și în lume. Pozițiile, tezele, inițiativele președintelui Nicolae Ceaușescu au dat expresie acestei politici consecvente și dinamice care s-a bucurat de o largă consacrare internațională. Politica externă a României socialiste nu a încetat astfel să slujească, prin abordările ei constructive și fecunde, obiectivele de pace, de securitate și cooperare ale tuturor popoarelor lumii.

Valentin Lipatti

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

5 lei